

Denboraren bankua: auzolanaren itzulera

Elkarrizketak

Maite Aristegi

18/98...+ lan taldeko bozeramalea

Paxkal Indo eta
Ana Erasun

Seaskako lehendakariordeak

ARGIA

ARGIA

2008ko urtarriaren 6a | LXXI. urtea | 2.118 zenbakia | 3,70 euro

www.argia.com Euskal Herriko astekaria

02118
97784028134093

Genetika

Zenbat dakigu?

Hai Zuhimendi O>

Abenduak 5, asteazkena

UROLA JATETXEA	afaria bi lagunentzat	Joanes Garcia (Sara)
JOLASTOKI JATETXEA	afaria bi lagunentzat	Rubén Ochagavía (Tutera)
GIPIZKOAKO BERTSOLARI TXAPELKETA		
FINALERAKO SARRERAK	2 sarrera	Josu Iñiguez
GIPIZKOAKO BERTSOLARI TXAPELKETA		
FINALERAKO SARRERAK	2 sarrera	Mirari Aldana (Gernika)
CHILLIDA LEKU MUSEOA	2 sarrera	Carmen Ruiz (Durango)
OLABERRIAKO KARTINGA	2 sarrera	Zuriñe Uzuquiano (Gasteiz)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Aitor Martin (Tutera)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Kalare Antelo (Ondarroa)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Irene Arrizabalaga (Hernani)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Yolanda Larrea (Galdakao)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Amaia Urreta (Ermua)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Ion Lacarra (Eibar)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Oihane Diez (Bilbo)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Maialen Artetxe (Azkoitia)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Aitziber Mendizabal (Elorrio)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Gorka Zubeldia (Eibar)
URDAZUBIKO LEZEAK	2 sarrera	Leire Letamendia (Azkoitia)
GOG argimutil 1		Ander Alba (Cortes)
ISTILU BANAKETAK	arropa sorta	Ziortza Aldekoa-Otalora (Iurreta)
ISTILU BANAKETAK	arropa sorta	Jesus Mediavilla (Gasteiz)
EUSKAL BURDINAREN MUSEOA	2 sarrera	Adrián Villafranca (Tutera)

Abenduak 6, osteguna

ARBELAITS JATETXEA	afaria bi lagunentzat	Iban Abad (Ortuella)
ARMAIA ATERPETXEA	asteburu pasa 2 lagunentzat	Pablo Uribeetxeberria (Eibar)
JOLASTOKI JATETXEA	afaria bi lagunentzat	Irati Urtzelai (Oñati)
ILLARRA JATETXEA	afaria bi lagunentzat	Eli Mendizabal (Bergara)
GIPIZKOAKO BERTSOLARI TXAPELKETA		
FINALERAKO SARRERAK	2 sarrera	Mari Ugartemendia (Leaburu)
GIPIZKOAKO BERTSOLARI TXAPELKETA		
FINALERAKO SARRERAK	2 sarrera	Juan Etxebarria (Lemoa)
UEK, PETTI eta SURFIN KAOS	2 sarrera	Javier Martin (Bilbo)
UEK, PETTI eta SURFIN KAOS	2 sarrera	Juanpe Soldeia (Durango)
UEK, PETTI eta SURFIN KAOS	2 sarrera	Rosa Mª Castellanos (Bilbo)
UEK, PETTI eta SURFIN KAOS	2 sarrera	Juan Felix Torrealdei (Gernika)
UEK, PETTI eta SURFIN KAOS	2 sarrera	Jabier Aranbarri (Bilbo)
TARPOON URPEKARITZA	urpekaritza bataioa 2 lagunentzat	Irati Olalde (Arrasate)
CHILLIDA LEKU MUSEOA	2 sarrera	Idoia Mendiaraz (Tolosa)
OLABERRIAKO KARTINGA	2 sarrera	Arantza Zubimendi (Mungia)
URDAZUBIKO LEZEAK	2 sarrera	Mikel Irazusta (Orereta)
GOG argimutil 1		Manex Arrieta (Bilbo)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	June Aranburu (Hernani)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Begoña Narbaiza (Elgoibar)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Garbiñe Elola (Zarautz)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Nuria Felipe (Gasteiz)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Ion Begristain (Etxarri-Aranatz)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Iñaki Garitano (Bergara)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Itziar Zenarruzabeitia (Eibar)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Aloña Altuna (Oñati)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Eneko Ormaza (Bermeo)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	June Egileor (Lemoa)
ISTILU BANAKETAK	arropa sorta	Beatriz Igartua (Oñati)
ISTILU BANAKETAK	arropa sorta	Alberto Ugarte (Bilbo)
EUSKAL BURDINAREN MUSEOA	2 sarrera	Antxon Bastero (Otxandio)

Abenduak 7, ostirala

ATXASPI HOTELA	asteburu pasa 2 lagunentzat	Ibai Vega (Mungia)
ILLARRA JATETXEA	afaria bi lagunentzat	Marijo Berroet (Senpere)
TXIKI POLIT JATETXEA	afaria bi lagunentzat	Joseba Bilbao (Zeanuri)
GIPIZKOAKO BERTSOLARI TXAPELKETA		
FINALERAKO SARRERAK	2 sarrera	Joseba Zabala (Arrasate)
GIPIZKOAKO BERTSOLARI TXAPELKETA		
FINALERAKO SARRERAK	2 sarrera	Mila Loidi (Oñati)
MIKEL URDANGARIN KONTZERTUA	2 sarrera	Abel Legarra (Durango)
MIKEL URDANGARIN KONTZERTUA	2 sarrera	Oeiene Atela (Sondika)
MIKEL URDANGARIN KONTZERTUA	2 sarrera	Maribí Urkiza (Basauri)
MIKEL URDANGARIN KONTZERTUA	2 sarrera	Elena Ortiz de Urbina (Bajaui)

TARPOON URPEKARITZA	urpekaritza bataioa 2 lagunentzat	Inhite Telleria (Donostia)
OLABERRIAKO KARTINGA	2 sarrera	Miren Azkune (Santurtzi)
URDAZUBIKO LEZEAK	2 sarrera	Txaro Zubizarreta (Zarautz)
GOG argimutil 1		Fernando Virto (Gasteiz)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Garazi Astiazaran (Astigarraga)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Mertxe Ortuazar (Zeanuri)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Nerea Etxeberria (Orereta)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Olatz Mujika (Villabona-Amasa)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Kontxu Agirre (Durango)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Martin Olazar (Mungia)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Karmele Zarain (Bermeo)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Jone Orronsoro (Legazpi)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Idoia Bizkarguenaga (Abxondo)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Lorea Zurutuza (Bergara)
ISTILU BANAKETAK	arropa sorta	Ana Badiola (Ondarroa)
ISTILU BANAKETAK	arropa sorta	Maialen Blazquez (Arrasate)
EUSKAL BURDINAREN MUSEOA	2 sarrera	Mª Carmen Otaegui (Deba)

Abenduak 8, larunbata

AKELARRE JATETXEA	afaria bi lagunentzat	Iñigo Arregi (Bergara)
MATTEO JATETXEA	afaria bi lagunentzat	Alex Sukia (Zaldibia)
BALTEGI LANDETxea	asteburu pasa 6 lagunentzat	Iñaki Agirre (Donostia)
APEZETXEA LANDETxea	asteburu pasa 3 lagunentzat	Eduarne Urruzmendi (Donostia)
UZTARTZA ATERPETXEA	asteburu pasa 2 lagunentzat	Igor Urkola (Añoeta)
GIPIZKOAKO BERTSOLARI TXAPELKETA		
FINALERAKO SARRERAK	2 sarrera	Ander Alberdi (Azkoitia)
GIPIZKOAKO BERTSOLARI TXAPELKETA		
FINALERAKO SARRERAK	2 sarrera	Nerea Goikotxea (Irun)
TARPOON URPEKARITZA	urpekaritza bataioa 2 lagunentzat	Leire Uribeetxebarria (Antzuola)
OLABERRIAKO KARTINGA	2 sarrera	Isabel Rodriguez (Durango)
URDAZUBIKO LEZEAK	2 sarrera	Saioa Alkorta (Mutriku)
GOG argimutil 1		Belen Iginiz (Azpeitia)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Eñaut Iriarte (Hernani)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Kepa Barañain (Laudio)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Amaia Elsegui (Gasteiz)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Santi Iñarra (Bergara)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Hodei Muñoz (Erandio)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Iñaki Maiora (Eibar)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Juan Mª Etxabe (Zarautz)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Miren Odriozola (Azpeitia)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Marije Izaguirre (Gasteiz)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Amaia Larrañaga (Bergara)
ISTILU BANAKETAK	arropa sorta	Beatriz Urbina (Gasteiz)
ISTILU BANAKETAK	arropa sorta	Agurtzane Paskual (Galdakao)
MIRANDAOLA BURDINOLA	2 sarrera	Arrate Ibarguren (Bergara)
MIRANDAOLA BURDINOLA	2 sarrera	Andoni Uzkeda (Nafarroa)

Abenduak 9, igandea

ONDARRE LANDETxea	asteburu pasa bi lagunentzat	Roberto Villate (Gasteiz)
ARRIGORRI ITSAS PENTSIOA	asteburu pasa bi lagunentzat	Begoña Nerecan (Bilbo)
TXIKI POLIT JATETXEA	afaria bi lagunentzat	Julen Nafarrate (Berango)
GIPIZKOAKO BERTSOLARI TXAPELKETA		
FINALERAKO SARRERAK	2 sarrera	Gurenda Aizpurua (Durango)
GIPIZKOAKO BERTSOLARI TXAPELKETA		
FINALERAKO SARRERAK	2 sarrera	Lurdes Sustaeta (Algorta)
TARPOON URPEKARITZA	urpekaritza bataioa 2 lagunentzat	Mª Jose Aguirrebengoa (Mutriku)
OLABERRIAKO KARTINGA	2 sarrera	Olatz Olabarri (Lezama)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Rosa Aranguren (Durango)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Armando Liaño (Iruñea)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Mª Jesusa Malatxe (Markina-Xemein)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Asun Odriozola (Gasteiz)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Leire Zaldunbide (Mundaka)
DONOSTIAKO AQUARIUMA	2 sarrera	Maidar Urtaran (Laudio)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Leire Areitio (Iurreta)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Mireia Irazola (Elorrio)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Jose Ramon Furundarena (Usurbil)
BILBOKO EUSKAL MUSEOA	2 sarrera	Luis Mª Agirrezabala (Deba)
URDAZUBIKO LEZEAK	2 sarrera	Olatz Sarriegi (Beasain)
GOG argimutil 1		Patxi Xabier Torre (Balmaseda)
ISTILU BANAKETAK	arropa sorta	Lurdes Etxeberria (Zumarraga)
ISTILU BANAKETAK	arropa sorta	Garbiñe Pastor (Aretxabaleta)
MIRANDAOLA BURDINOLA	2 sarrera	Jone Uribe (Zarautz)

Pertsonaia

- 12 Miren Goikoetxea: "Egunaren arabera, euskaldunagoa edo australiaragoa naiz".**

Miel A. Elustondo.

Gaiak

- 18 Denboraren bankua: Interesik gabeko mailegua.** Iure Altzibar.

Iritziak

- 21 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
22 Ur Apalategi. Ttakun (h)errenka. Gatazkaren higaduraz.
23 Jakes Bortairu. Luparekin. Euskal Konfederazioa bidegurutzean.
24 Joxerra Aizpurua. Bai, baina lagun izanik hobe. Edu Zelaieta. Ari haiz?
25 Tere Irastortza. Urtea pasa eta ezer pasa ez. Joxemari Ostolaza. Hernandorena.

Erdiko kaiera

- 27 Katamalo: mozorroa erantzeko moduak.** Oier Guilan.
31 Western Basque Festival, 1959: Mendebaldeaz kontatu ez zigutena. Gorka Bereziartua.
33 Argitalpenak. Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
36 Ezpalak eta Abarrak. Jon Torner.
38 Denbora-pasak. Ana Zambrano eta Kike Amonarriz.
40 Ihesi. Etxebarre: Basabürüko mendien xerka. Allande Sokarros.
44 Makina bat kontu. Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo, eta Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 50 Lan baldintza txarrekin hil egiten dute.** Daniel Udalaiz.
52 Ana Erasun eta Paxkal Indo: "Ez dugu beti fakir izan nahi". Onintza Irueta.
54 Bero-beroan. Juan Mari Arregi, Onintza Irueta eta Xabier Letona.
56 Net Hurbil: Goldman Sachs-ek urrea atera die "subprime"ei. Pello Zubiria.

6 | Genetika | Unai Brea

Zientzialariek giza genomaren mapa osatu zuten orain dela urte gutxi. Badakigu zeintzuk diren gure geneak, baina oraindik ez dakigu zein funtzio duten gehienek, ez eta zerk erregulatzen duen euren jarduna. Genetikak etorkizun bete itxaropen iragarri dio medikuntzari, baina oinarritzko ikerketa asko dago egiteke.

5 | Deabruaren abokatua: Kike Amonarriz Sustrai Colina

26 | Bertso berriak 58 | Azkena Aitor Sarriegi Inma Errea

47 | Maite Aristegi | Mikel Asurmendi

18/98 auziaren epaiaz aritu gara ezker abertzaleko kide honekin. Jurisprudentzia ematen ari diren atzerakako pausoak finkatzen badira, inflexio puntu politikoa izan daitekeela adierazi digu.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estitxu Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Lander Arbelaiz, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Unai Brea, Mikel Garcia, Onintza Irueta. Dokumentazioa: Garbiñe Ubeda. Argazkilaria: Dani Blanco. Produzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz, Olatz Korta. Publizitatea: Nere Armendariz. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loarte, Aloña Sorluze. Bezeroen harrera: Nagore Lozano.

Argitalpenak: Arantz Egaña, Alai Zubimendi. Zerbitzuak: Lore Agirrezabal, Joxe Mari Irazusta, Naiara Irueta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 135 euro. Ipar Euskal Herria: 165 euro. Espainia: 135 euro. Beste atzerriak: 170 euro. Airez: 268 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaila Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko irudia: Alai Zubimendi.

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
diruz lagundua

Gipuzkoako Foru Aldundia

kutxa

Ni Gipuzkoa naiz.

Guztiok gara Gipuzkoa.

Zurekin egingo dugu Gipuzkoa. Eta Gipuzkoa hobea lortzeko pausoak emango ditugu guztion artean. Plana aurrera egitea da.

2007/2011 Kudeaketa Plana

GIPUZKOA

zurekin, aurrera»

“Umorea beti da politikoa”

Kike Amonarriz | Zuzena, jatorra eta egokia

Euskara elkarte bateko liberatu, euskara teknikari, Siadeco edo ARGIAko langile, telebistako aurkezle...

Euskararen eremuko nomadatzat du bere burua. Ipurterrea iruditu zaigu guri. Ipurterrea eta tolosarra.

SUSTRAI COLINA
Argazkia: Maddi Soroa

Hara lanik gabe gelditzeko beldurrik ez duen nor-bait!

Bertigoia behin baino gehiagotan izan dut. Baina datu objektiboek bestelakorik esan arren beldurra subjektiboa da.

Datu objektibo bat: ez zara unibertsitatea asko zapaldutakoa.

Han ikasi nuen karrera atera, atera behar dela, baina bitartean proiektuetan sartu behar dela, busti egin behar dela, eta benetan ikasi, hor ikasten dela.

Gure amak entzuten bazaitu...

Espezialistak behar ditugu, baina hiper-espezializazioak ez dakar onurarik alor humanistikoetan. Ikuspegi orokor bat askoz aberatsagoa da, pista gehiago ematen du gauzak interpretatzeko, erakusteko, eta zukutzeko garaian.

Komunikatzaile limurtzaile horietako bat ez ote zaren...

Gaur egun, mundu guztia da komertziala. Denak ari gara komunikatzen, eta komunikatzea norbere burua ezagutzea da. Norbere beldurrak uxatzea, garen bezalakoak azaltzea.

Osea, komunikatzea ez dela eskesuperguay erabiltzea?

Hori moda bat da. Gazte batek, seguraski, era batera edo bestera, ezinbestean erabili beharko ditu hitzok euskaraz egingo baldin badu.

Vade retro Satanas!

Erdarei eta maileguei ez diegu beldurrik izan behar. Adierazkortasunaren bila sistematikoki erdaretara jo behar izateari eduki behar diogu beldurra.

Ni hedabideetan entzundakoek beldurtzen naute.

Hedabideetan, oro har, ezin gara kaletik erabat urrundu, baina gure erantzukizuna da kalean egiten dena baino erreferente egokiagoa eskaintzea.

Erreferentea euskararen industria izango balitz sikiera!

Askotan errealtateari begiratu beharrean biktimismoa erabiltzen dugu. Biktimismoaren kontrako amorratua naiz. Euskararen garabidea ezerk galaraziko badu biktimismoa izango da.

Eskerrak umoreak mundua aldatzeko balio duen.

Umoreak gizarte klabeak puskatzeko balio du baina baita iraunarazteko ere. Umorea edozertarako erabil daitekeen tresna da. Nork erabiltzen duen eta zertarako.

Batzuek edozerri egiten diote barre.

Noski, baina oso jarrera diferenteak adierazi ditzake barre bakoitzak. Gauza batzuek ez didate pito grazziarik egiten.

Ez zara euskal gatazka delakoaz ariko, ezta?

Giro politiko honek ez du umore gehiegirik sortzen. Egoerarengatik batetik, eta gutxi garelako, bestetik. Dena den, umorea beti da politikoa. ■

Genetika

Aukera adina zalantza

Genetika modako dugu. Ardi klonikoa sortzeak eragin dezakeen zirrarez harago, azken urteetako aurkikuntzek iraultza iragartzen dute medikuntzan. Eta itxaropena eragiten. Bide luzea dago egiteke ordea, eta zuhurtzia da nagusi geneak eguneroko lanabes dituztenengan. Genomaren mapa ezagutzen dugu, baina oraindik ez dakigu zein funtzio duten gure gene gehienek. Bestalde, genetikak eskainiko duen aukera berri bakoitzeko eztabaida etiko bat sortuko da ia.

UNAI BREA

JOAN BERRI DEN abenduan ez-ohiko arreta jaso dute gaixotasun arraroek gurean, ETBk Gabon garaian egin ohi duen telemaratoia haici eskaini izana aitzakia. ARGIAk ekainean plazaratu zuen erreportaje zabala gai horretaz, eta haren amaieran, honela mintzo zen Cosme Naveda, Bizkaiko Medikuen Elkargoko presidentea: “Gaixotasun horiek sendatzea ingeniaritza genetikoaren zeregina izango da. Kode genetikoan txarto dagoen base nitrogenatua aldatzeko gaitasun teknikoak daukagunean, gaixotasun genetikoak sendatzeko gauza izango gara”.

Navedarena bezalako adierazpen gero eta ugariagoek itxaropena piztu dezakete gaixotasun arraro bat daukatenengan, eta baita gaitz arruntagoak jasaten dituztenengan ere. Adituen ustez ordea, denbora asko igaroko da gizakiak “txarto dagoen base nitrogenatua aldatzeko gaitasun teknikoak” eduki arte. Genetikak hainbat ate ireki dizkio honezkeror medikuntzari, eta gehiago irekiko dizkio luze gabe, baina ingeniaritza genetiko bidezko sendabidea –edo terapia genikoa– urrutiko ametsa da oraindik, zilegi izanagatik.

Genetikaren historia ez da oso luzea, baina haren eboluzioa oso azkarra izan da. Hastapena Gregor Mendelen esperimendu-

tan kokatzen da. Mendelek 1866an ezagutarazi zituen herentzia genetikoaren legeak, baina genetika hitza ez zen existitu XX. mende hasierara arte. Azkenik, 1953an James Watsonek eta Francis Crickek DNA helize bikoitzaren aurkikuntza iragarri zuten, eta horri esker Nobel saria eskuratu. Ordura arte genea ideia abstraktua zen; Watson eta Crickeen aurkikuntzak eman zion dimentsio fisikoa. Eta kokalekua.

80ko hamarkada amaieran Giza Genoma

proiektu handinahia jaio zen. Helburua gizakion sekuentzia genetiko osoaren “mapa” egitea zen, eta ez zen guztiz lortu 2003. urtera arte, iragarritakoa baino urte bi lehenago nolanahi ere. Hortaz, zientzialariek oraindik orain jakin dute gure DNA katean zer leku duen base nitrogenatu bakoitzak. Geure geneak identifikatu ditugu, ia denak behintzat, baina kasu gehienetan ez dakigu ziurtasun osoz

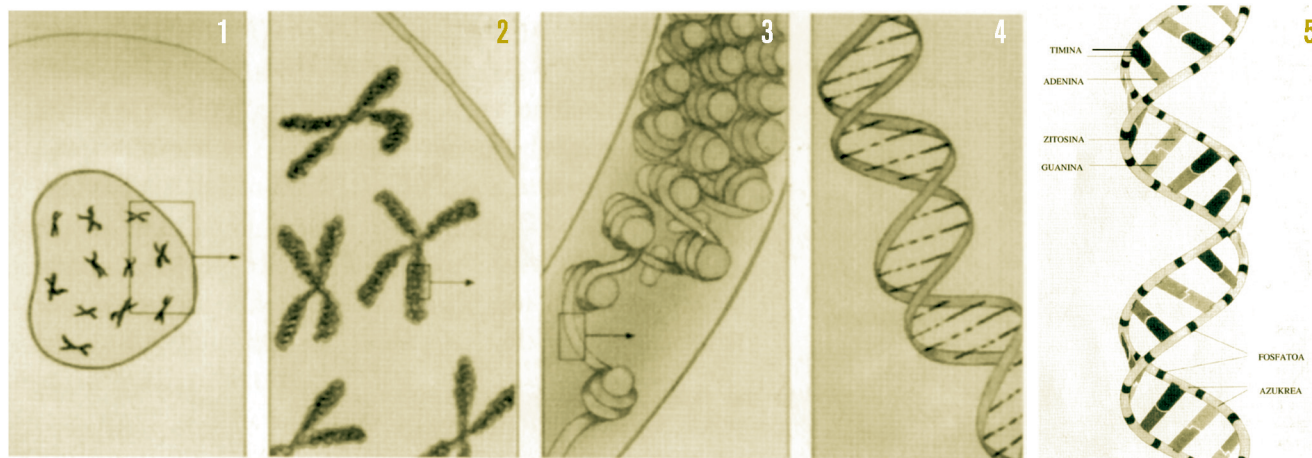
zein funtzio betetzen duten, ez eta zerk arautzen duen haien jarduna. Hori argitzea da oraingo erronka. 30.000 inguru gene daukagu –hasieran uste zena baino lau aldiz gutxiago–, eta horietako bakoitza milaka eta milaka base nitrogenatuz osatuta dago. Egin kon-
tuak.

Ana Zubiaga EHuko genetika irakasle eta ikertzaileak azaldu digunez, ezin da ziurtzat jo ezta 30.000 gene horiek benetako geneak

Geure geneak identifikatu ditugu,
ia denak behintzat, baina kasu
gehienetan ez dakigu ziurtasun
osoz zein funtzio betetzen duten,
ez eta zerk arautzen duen haien
jarduna. Hori argitzea da
oraingo erronka

Genetikaren aurrerakuntzak hainbat itxaropen sortu du azken urteotan, baina adituek zuhurtzia gomendatzen dute.

Metro bat DNA baino gehiago zelula bakoitzean

- 1) Gure zelula bakoitzaren nukleoan 46 kromosoma daude. Kromosoma kopurua ez da berdina bizidun espezie guztietan. Esaterako, txakurrek 78 dituzte, behiek 60, *drosophila* euliek 8, eta iratze mota batzuek 1.200etik gora.
- 2) Kromosomak, gehienbat, proteinaz eta DNA molekula batez osatuta daude. Molekula hori kate luzea da.
- 3) DNA katea oso kiribilduta dago, bestela ezin izango litzateke nukleoan sartu. Kromosoma bakoitzak duen DNA erabat luzatuko bagenu, hainbat zentimetroko luzera edukiko luke. Guztira, metro bat baino gehiago zelula bakoitzean. DNA histona izeneko proteina batzuen inguruan kiribiltzen da. Hain zuzen, bi buelta eta erdi egiten ditu histona bakoitzaren inguruan. Hala sortutako egitura hainbat aldiz kiribiltzen da bere baitan.
- 4) DNA katea, hurbilagotik ikusita. Ikus daitekeenez katea bikoitza da. Helize bikoitza esaten zaio.
- 5) DNA nukleotidoz osatuta dago. Nukleotido bakoitzak fosfato bat, erribosa bat —azukrea—, eta base nitrogenatu bat —adenina, guanina, timina edo zitosina— dauzka. Geneak DNA zatiak dira, bakoitza milaka eta milaka nukleotidokoa. Badira bi milioi inguru nukleotido dauzkaten geneak.

direnik ere. Era berean, susmoa dago beste batzuek “ezkutatuta” jarraitzen dutela oraindik. Identifikazioa algoritmoen bidez egin da, eta algoritmo horiek DNA zatien arteko antzekotasun fisiko hutsa bilatzen dute. Aurrez ezagutzen den gene baten antza daukana genetzat jotzen da. Baina benetan hala dela frogatzeko, proteinak sortzen dituela egiaztatu behar da; horixe baita azken batean genea: proteina bat edo gehiago sortzeko behar den kodea, proteinaren “planoa” bestela esanda. Hori egiaztatzea, Zubiagaren esanetan, oso zaila da, baina egin beharrekoa, gene guztien zeregina ezagutu nahi badugu.

Aurretiazko diagnostikoa

Ez gara hutsetik abiatzen, dena dela. Gene batzuen funtzioa ondo ezaguna da, eta jakin badakigu, esaterako, zein mutazioen erruz gertatzen diren zenbait gaixotasun larri. Ia denetan gene bakarra da huts egiten duena —gaixotasun monogeniko esaten zaie—, eta ia denak gaixotasun arraro deituetakoen multzokoak dira. Beraz, sendatu ez, baina kasu horietan diagnostikoa egiteko aukera dago behinik behin. “Giza genoma ezagutzeak ekarri duen iraultzetako bat da, hain zuzen, diagnostikoa aldeztu aurretik egin ahal izatea, hau da, gaixotasuna eduki baino lehen”, dio Car-

los Maria Romeok, Zuzenbidea eta Giza Genoma Katedrako zuzendari eta EHuko irakasleak.

1993ean sortu zen katedra, Giza Genoma proiektuaren hasierako urteetan. Abiapuntua Bilbon egindako biltzar bat izan zen. Proiektu haren aurrean zuzenbideak zer jokabide izan behar zuen aztertzeke egin zen biltzarra. Romeoren iritziz, “gai horren inguruan munduan inoiz antolatu den garrantzitsuena izan zen”. Zuzenbidea eta Giza Genoma Katedra, honenbestez, genetikarekin zerikusia duten arazo etikoez eta horiek legedian txertatzeko moduz arduratzen da. Batzuek aurretiazko diagnostikoarekin lotura zuzena dute, hain justu.

“Pertsona baten genoma jakinda, pertsona horrek ziurtasun osoz gaixotasun bat edukiko duela jakin dezakegu kasu batzuetan. Beste batzuetan, ziurtasuna erabatekoa izan gabe, gaitzen bat jasateko arrisku handia duela esan diezaguke haren genomaren azterketak”. Romeok Huntingtongen gaixotasuna jarri digu ezagutza horrek sor ditzakeen arazo etikoen adibide. Gaitz larria da, sendaezina eta ezaguna den mutazio genetiko batek eragindakoa. Mutazio hori duenak seguru daki gaixotasuna garatuko duela, baina sintomak ez dira ia inoiz azaltzen 40 urte bete baino lehenago. “Alde

INIGO AZKONA

batetik, informatua ez izateko eskubidea agertzen zaigu hemen. Zertarako jakin konponbiderik ez daukan gaixotasuna jasango duzula noizbait?”. Europar Batasuneko legediak onartua dauka eskubide hori dagoeneko, eta baita hainbat estatutakoek ere.

Informazioa babestu

“Inork ez du zalantzan jartzen genetikan ematen ari diren aurrerapausoak medikuntzan erabili behar direla, baina nola erabili behar da gaixo bati buruzko informazioa?”, galdeztzen du Carlos Maria Romeok. Izan ere, informazio hori modu diskriminatzailean erabil daiteke, pertsona batek etorkizuneari edukiko dituen osasun arazoen berri eman dezakeelako. Enpresa batek lanpostua uka diezaioke norbaiti, urte batzuk igarota Huntingtongen gaitza izango duela jakinez gero, esate baterako. Horregatik, herrialde askotako legediek datu horien pribatutasuna bermatzeko arauak ezarri dituzte, medikuaren ez beste inoren eskuetara heltzea debekatuz. Europar Batasuneko Giza Eskubide eta Biomedikuntza Hitzarme-

Zelula amen
manipulazio
genetikoa egiten da
Gurutzetako
ospitalean.

Zertarako jakin konponbiderik
ez daukan gaixotasuna
jasango duzula noizbait?
Europar Batasuneko legediak,
eta baita hainbat estatutakoek ere,
onartuta daukate informatua ez
izateko eskubidea

nak espresuki dio inor ez dela baztertua izango bere ezaugarri genetikoak direla eta.

Diagnostikoa *in vitro*

Gerta liteke umeak eduki nahi dituen bikote batean, bietako bat gaixotasun genetiko baten eroalea izatea, gaixotasuna garatu ez arren. Umeak gaixotasun hori izateko arriskua handia

denez, bikote horrek aukera du bere enbrioak *in vitro* sortzeko. Enbrio horietatik gaixotasuna dutenak baztertu eta besteak erabiliko dira. Arazo etikoa baztertutakoek sortzen dute, noski. Zer egin horiekin? Beste bikote bati ematea legoke, baina gaixotasun baten eroaleak izanda inork ez ditu nahi. Beste aukerak suntsitzea eta ikerkuntzarako erabiltzea dira. Europako legeak konpondua du auzi hori ere: enbrioak ugalketarako

sortu badira –debekatuta dago beste edozein helbururekin sortzea– gurasoek eskubidea daukate erabiliko ez dituztenekin zer egin erabakitzeko, suntsitzea barne. Esan beharrik ez dago lege horrek arazoa konpontzen duela arlo juridikoan, baina ez duela eztabaida moral guztiz ixten, askoren ustez enbrio horiek

Hamaika ikerketa lerro

Euskal Herrian genetika alorrean dabilzan ikerlari batzuekin egon gara beren lanaren nondik norakoa eza-gutzeko asmoz. Clara Rodriguez eta Isabel Tejada biologoak Gurutzetako ospitalean aurkitu ditugu, Barakaldon (Bizkaia). Bakoitza lantalde batean ari da, zeregin desberdinetan.

Tejadak genetika molekularreko laborategia zuzentzen du. Ikerkuntza egiten dute bertan, baina gaixotasan arretari guztiz lotuta. Hots, diagnostikoa egiten dute. Gaur egun lerro bi dauzkate: adimen-urritasuna eta minbizia. Kasu bietan, gurasoengandik seme-alabengana igarotzen diren mutazioak dituzte aztergai. Adimen-urritasunari dagokionez gaixotasuna sendatzerik ez dago, eta minbizien kasuan onkologoa arduratzen da horretaz. Ikerketak, beraz, prebentzioa du helburu. Horretarako gaixoen familia osoarekin egiten dute lan.

Clara Rodriguezek zelula amen manipulazio genetikoa egiten du, giza-gaixotasunen eredu esperimentalak sortuz. Bere lantaldeak gaixotasun genetikoei lotutako mutazioak sortzen ditu, eta ondoren mutazio horiek zelula ametan txertatu. Hala, oso tresna baliagarria lortzen dute: beste edozein zelula mota –220 daude– bihurtzeko gaitasuna duten zelula amak, ugaltzeko ahalmen handikoak eta mutazio hori dutenak. Horien bitartez gaitza zerk sortzen duen azter daiteke, hala nola haren garapena. Aldi berean, oso sistema egokia da terapia edota sendagai berrien inguruan ikertzeko.

Behin zelula amak aipatuz gero, komeni da horiek eskaintzen dituzten aukerak ere gogora ekartzea. Donostiako Inbiomed fundazioan lan egiten duen Fabio Cavaliere ikerlariak dioenez, “zelula amek gai-

xotasun neurodegeneratiboak sendatzeko gaitasuna daukate teoriar, eta hala lortu da zenbait animaliarekin –saguak, txakurrak...–, baina zailagoa da zenbat eta animalia konplexuagoa izan”. Cavaliereren espezialitatea gaitz neurologikoak dira. Horietako bat, Parkinsonen gaitza, bost urte barru guztiz sendatu ahal izango dela iragarri du Olle Linvdall zientzialari suediarrek. Gaur egun, gaixoari fetu batetik ateratako zelula amak txertatuz lortu egiten da sintomak desagertzea, baina handik hilabete batzuetara zelula horiek hil eta sintomak agertzen dira berriro. “Oraindik asko ikertu behar da hori zergatik gertatzen den eta nola saihestu daitekeen jakiteko”, dio Cavalierek, “nik ere itxaropena daukat baina ez naiz Lindvall bezain baikorra”.

zenbait eskubideren jabe baitira. Genetika baino harago doan ika-mika da, dena dela.

Burbuila umeak adibide

Esan dugunez, terapia genikoa epe luzeko helburua da oraingoz. Mota horretako sendabideak topatzeko zailtasunak argiago ikusteko, burbuila umeen adibidea izan daiteke baliagarria, orain arte arlo horretan egin diren saio bakanetakoak gaixo horiekin egin dira eta. Emaiza arrakastatsuak lortu dira gainera, baina arrakasta hori oso epe motzekoa izan da.

Gaitzaren izen zuzena aminasa adenosina urritasuna da. Oso larria da, hilkorra. Hori duten umeak burbuila berezi baten barruan baino ezin dira bizi. Odoleko zelulei eragiten dio gaixotasunak, eta odolaren zelula amak hezur-muinean daude. Beraz, aukera dago hezur-muin zati bat atera eta zelula ama horiei akatsik gabeko geneak sartzeko, aurrez laborategian prestatutako geneak alegia.

Gero, zelula ama horiek umeari txertatzen zaizkio, eta hainbat hilabetez umeak bizimodu normala egin dezake. Hilabete batzuk igarota, gene ona duten zelula amen kopurua jaitziz doa, eta gaixotasuna itzuli egiten da. Umea bizi ahal izateko aldiro errepikatu behar da prozedura bera.

Hainbat arazo dago. Batetik, zeluletan genea sartzeko garraiobidea birusa da. Baina birusak nahi duena egiten du gero gorputzean, bestelako gaixotasunak eraginez. Esaterako, ondo dauden geneei kalte eginez. Gaur egun, zientziak ez daki nola bideratu birusa behar den lekura eta leku horretara baino ez. Bestetik, aipatutakoa bezalako konponbideek oso gaixotasun gutxitan erabil daitezke.

Hirugarren arazo bat aipatu digu Gurutzetako (Bizkaia) ospitalean diharduen Isabel Tejada biologoak: “Terapia genikoa genea aldatzea bada, ezinezkoa iruditzen zait, nik ikertzen dudana arloan behintzat”. Tejadak adimen-urritasunak aztertzen ditu besteak beste.

Haren iritiz, ez dago modurik burmuineko neurona guztiei eragiten dien genea aldatzeko; mekanismo konplexuegia da, eta enbrioia sortzen denetik hasten da funtzionatzen. “Tratamendua enbrioiko zelula amei ezarri beharko litzaieke, eta hori debekatuta dago arrazoi etikoengatik”.

Etorkizuneko sendagaiak

Ingeniaritza genetikoak hamarkadak beharko ditu terapia onak sortzeko, baina bada azkarra go dabilen genetikaren adar bat: farmakogenetika. Carlos Maria Romeok dioenez, norberaren neurriko sendagaiak sortuko dira ez oso epe luzean. Nolako ezaugarri genetikoak, halako botika. Eta halako dosiak. Farmazia-enpresak horretan dabilta azken urteetan, besteak beste sendagai arrunt berriak sortzea gero eta zailagoa delako, eta zaharren patenteak agortuz doazelako. Diru-iturriak beste nonbait bilatu behar, genetikan esaterako. Uneon hainbat sendagai ari dira probatzen, eta ez da luzeegi itxaron beharko farmazietan ikusteko. Sendagai horiek geneei eragingo diete zuzenean, haren aktibitatea geldiaraziz edo indartuz, beharraren arabera.

Dena sendatuko al du genetikak? Hala esatea gehiegikeria da seguruenik. Besteak beste, ez dagoelako garbi zer nolako eragina duten geneek gaixotasun guztietan. Susmoa da hala ere gure genomak uste baino lotura estuagoa duela edozein gaixotasunekin, eta ez bakarrik genetiko deritzonekin. Horiek monogenikoak izaten dira, mutazio batek eragindakoak eta arraroak. Beste batzuetan, ezagun da gene akastun batek edo gehiagok gaixotzeko arris-

Genoma salgai

Edozer gauza negozio bihurtu daitekeen honetan, genetika ez da salbuespena. Honezkero aukera dago norberaren genomaren sekuentzia ezagutzeko 1.000 dolar inguru (700 euro) ordainduta. Internetez ere egin daiteke. Momentuz, AEBetako enpresa bik –horietako batek 2.500 dolar kobratzen ditu– eta Islandiako batek eskaintzen dute zerbitzu hori. Ana Zubiaga ikertzailearen esanetan, uste baino lehenago oso zabaldua egongo dira aukera hori emango duten laborategiak. Beste kontu bat da bezeroak erruz joango zaizkien ala ez. Zubiagak urtero galdetzen die bere ikasleei ea horrelako batera joko luketen gaixotasun genetiko larria duten susmoa edukiz gero. Eta urtero emaitza bertsa izaten da: erdiak baietz erantzun, erdiak ezetz.

kua handitzen dutela, baina beste faktore batzuek ere badute zerikusia. Ezagutzen dira biriketako minbizia izateko arriskua gutxitzen duten geneak, zigarroari iltzatuta bizi direnengan ere. Gaixotasun monogenikoen beste muturrean azkenik, infekziosoak daude, giroan dagoen kanpoko eragile batek sortuak. Katarro arrunta, barbarako. Gero eta uste zabalduagoa da ordea gaixotasun infekziosoei ere harremana dutela geneek. Eta ez horiek bakarrik. Geneak genomaren %3 baino ez dira, eta gainerako DNak zer funtzio betetzen duen ez dago guztiz argi oraindik. Badago zer ikertua beraz. Genetika etorkizuneko panazea izango da agian, baina ez laborategietan izerdi pixka bat bota gabe. ■

Argazkian, Ana Zubiaga EHUKo irakasle eta ikertzailea, lankide batekin. Zubiagaren lantaldeak bikoizketa zelularren oinarri genetikoaz aztertzen dihardu.

INIGO AZKONA

«Egunaren arabera,
euskaldunagoa edo
australiarragoa naiz»

Miren Goikoetxea

• PERTSONAIA •

Australian jaioetako euskalduna dela jakin dut. Neska gaztea eta Bermeoko euskara egiten duena. Aurkitu dut haren aztarna. Jo diot telefonoa, zehaztu dugu hitzordua.

Australiako euskaldunen berri dakarren liburua aztertu dut elkarrizketa baino lehen: *Azúcar amargo. Vida y fortuna de los cortadores de caña italianos y vascos en la Australia tropical*. Okerreko liburua. Iparraldeko Queensland-era jo zuten euskaldunak dira bertan protagonista. Miren Goikoetxea, aldiz, hegoaldera, Sidneyra jo zuten euskaldun bakanen alaba da.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Zaldi Ero

Miren Goikoetxea Gangoiti, australiarra, euskalduna!

Gure gurasoak 1965ean joan ziren Australiara bizitzen. Arrantzalea zen aita, Bermeokoa. Afrikan-eta ibiltzen zen arrantzan. Lau urte ezkondua, eta amak esan omen zion: “Ez zaitut inoiz bere ikusten!”. Ordurako, amak ahizpa bat zeukan Australian bizitzen eta hark esan zien: “Hemen beharra dago. Gura badozue behar egin, etorri, dirua egiten da”. Garai hartan, bestalde, Australiako Gobernuak bazuen lege bat, kontratu moduko bat, kanpotik zihoazen senar-emazteentzat. Bisatuak eta gainerakoak ematen zizkien eta, ordainetan, bi urte egin behar zuen bikoteak Australian. “Proba egingo dogu!”, esan zuten gure gurasoek.

Nortasun agiria

Miren Goikoetxea Gangoiti (Sidney, 1976). 60ko hamarkadan Bermeotik (Bizkaia) Sidneyra emigratu zutenak ditu guraso: Jose Mari eta Josefina. Australian eskolatu zen eta australiar peto izango genuen, gurasoen euskal gogoa gabe. Euskaraz hazi zuten etxean, eta etxean euskaraz mintza zedin saiatu ziren gurasoak. Hizkuntz politika horri esker da euskaradun gaur egun Miren. Unibertsitatean, Espainiako Historia eta Frantses Hizkuntza ikasi zituen. Gaztea izanagatik, Sidney, Bartzelonan eta Istanbulen bizia da, eta Gasteizen da orain, senarrarekin eta Mark eta Tomas semeekin, baina ez dago jakiterik bertan iraungo ote duten. “Mugitzea gustatzen zaigu!”, dio.

Australian eta Euskal Herrian zangalatraba bizi ditu gurasoak, eta Sidney du neba, Jose edo Joseba, bertako Gure Txoko euskal etxeko idazkari.

Horrela izan zen, beraz...

Bai. Lehenengo, fabrika egin zuen behar gure aitzak, Sidney. Morris autoa egiten zuten lantegian. Fabrika hartan eta bulegoak-eta garbitzen egin zuen behar aitzak. Gure amak, denetako garbiketara lanak: etxeak, bulegoak...

Azúcar amargo liburuak Queensland-era joan ziren euskaldunen historia kontatzen du. Kanabera ebakitzen joan ziren eta nahiko kolonia handia osatu zuten. Sidneyra joan zirenen gainekorik ez dakit.

Australiako Gobernuak jendez bete gura izan zuen herri hura. Jendea behar zuen. Horregatik jarri zuten martxan bisatuen zera hori. Jende gaztea gura izan du, senar-emazteak, behar egiteko gogoia dutenak... Ez abokatu, mediku eta horrelakoak. Hala joan ziren nire gurasoak. Gure amak beti kontatzen du urte bi egon dela negarrez: Bermeoren falta, beraren aitte eta amatxoren falta!

Bermeotarrak Sidney.

Askorik ere ez daude. Hiru, lau, bost?, ezagutzen ditut nik, "Txoko" bueltan. Lekeitiar gehiago dagoela pentsatzen dut. Bilbotarrak ere gehiago...

Bai. Ehun pertsona inguru izango dira bertako sozio. Sidney ez daude horrenbeste euskaldun. Gure amak beti esaten zuen erdaldun lagun gehiago eduki dituztela. Lehenengo, gure gurasoak Paddington auzoan egon ziren bizitzen, jende pobrearen alderdian. Emigrante denak hantxe bizi ziren. Esate baterako, gurasoak kale jakin bateko 12. zenbakian egon ziren bizitzen. Bada, 14an sevillarrak bizi ziren, eta 16an gailegoak edo asturiarrak ziren, ez dakit. Hiru familiak bata bestearen atzean. Gurasoek ondoko horiek izan dituzte lagun handienak. Gaur egun, Paddington aberatsen lekua da. Beti pasatzen dena. Lehen, jende umila bizi zena, orain, aberatsena...

Gure Txokora joaten diren euskaldunetakoak zarete?

Bai. 1966koa dela pentsatzen dut Gure Txoko. Txiki-txikitatik joan izan gara bertara. Gabonak pasatzen; Gabon zaharra eta Urte Berria. Domekan-domekan, bertan. Urtean hiru bider edo egiten dute jai han. Sidneyko Gure Txoko etxe txikitxoak da, solairu bikoa. Badauka frontoia ere eta pilota txapelketak egin izan dira. Baina orain ez, belaunaldi hori hil da, edo zaharrak dira eta ezin dute jokatu. Orain bestelako jendea dabil han. Sidneyra

joaten diren euskaldunek, izan aldi baterako, beharrea, edo Australian ikusten, Txokotik buelta egiten dute; denek. Geraletu derrigorra da ia-ia. Pentsatzen dut euskarazko eskolak ere ematen dituztela. Ez dira ikasle asko, baina hamar bat edo bai. Nire neba ere bertara joaten da, asteen baten edo. Akordatzeko naiz, batean, dantza erakusten hasi ziren, eta nire ama ikasten hasi zen: dantza ikasten, 68 urterekin! Ondo pasatu zuen.

Dakidanez, aberri eguna ospatzen dute Sidneyko euskaldunek.

Sidney "Gernikako arbola" dago, Gernikako arbola ez bada ere. Baina hala esaten diote. Haren azpian egiten da aberri eguna. Olentzero datorrenean ere, hantxe barbakoa, eta umeak korruan...

Gernikako arbola Sidney. Horrelakorik egundo entzun gabe nongoen.

Bertako arbola bat da, handia, parke handi batean, Centennial Park-en. Gabonak baino apur bat lehenago egiten da jaia.

Australian jaioa zara. Euskalduntzat daukazu zeure burua, ala australiaratzat?

Egunaren arabera. Batean euskaldunagoa, bestean australiaragoa. Pentsatzen dut aus-

Istanbul-Gasteiz

"Hamar milioi pertsona bizi dira Istanbulen. Nire gizonak ordu bat eta erdi, bi ordu behar izan du beharera ailegatzeko. Hemen, Gasteizen, hamabost minutu, trafikoa dagoenean! Trafikorik ez dabilenean, hamar! Pozik dago gizona. Hurrean dauka beharra eta etxera etortzen da eguerdian. Orain arte egundo ere ez da etorri nire gizona eguerdian etxera! Orain bai, etorri eta jan egiten du, eta arin jaten badu, lo kuluxka ere egiten du. Oso diferentea da hau".

taliarragoa topatzen dudala nire burua. Urte gehiago pasatu ditut bertan. Nahiz eta aite-amak euskaldunak izan, Euskal Herria hau eta hori dela esan... bertan jaiokera, eta bertan bizieran, australiaragoa naizela pentsatzen dut. Nire lagunak ikusi, australiarrak, eta esaten dut: "Ni ez naiz horrelakoa, ni diferentea naiz". Ez dut topatzen kutxa bat non nire burua sartu. Hain australiarra ere ez naiz.

Identitate arazorik ez duzu...

Ez, nik lo trankil egiten dut! Kar, kar, kar... Badakit aita-amak nongoak diren, badakit aitita-amamak, osaba-izekoak, lehengusu-

Jaso astero ARGIA etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Izen deiturak:
 Helbidea: Posta kodea: Herria:
 Herrialdea: Jaioteguna:
 N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:
 Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647
 Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik
 Banku edo aurrezki kutxa:
 Titularra: N.A./I.F.K.:
 Titularren helbidea: Titularren telefonoa:
 Entitatea: Sukurtsala: K.D.: Kontu zenbakia:
 Data: Sinadura:

Harpidetza-orri hau zure datuekin bete eta helbide honetara bidali: 142 P.K. / 20160 Lasarte-Oria -Gipuzkoa-

Aukeratu ongi etorri oparia

"Kirolaz Badakit"
mahai-jolasa

"888 txiste" liburua

"Txoriak-txori"
lamina

%25eko beherapena
ikasle bazara

Urtebeteko harpidetza:
2008ko prezioak

135 € Hego Euskal Herrian
165 € Ipar Euskal Herrian

Miren Goikoetxea

lehengusinak... nongoak diren. Bermeora sarri-sarri etorri naiz, udak bertan pasatu ditut –hiru edo lau urtetik behin–, fantastikoa topatzen dut, baina Australia diferentea da, hango bizimodua eta.

Euskaraz guk bezalaxe hitz egiten duen australiarra...

Hala gura izan dute gurasoek. Gure etxea “Bermeo Txiki” izan da. Etxean euskaraz egin dadin gura izan dute. Euskara izan da euren berba. Kultura, euskalduna. Aitak beti esan izan du: “Atetik barrura, euskaraz. Ate-tik kanpora, zuk gura dozuna”. Eta amak ere berdin. Neba eta biok ingelesez hasiz gero, aittak: “E!, etxean euskaraz! Kanpoan, gura dozuen!” Eta horrelaxe ikasi dut. Nik euskaraz egiten dut, etxekoa. Euskara baino, bermeotarra egiten dut berba nik. Gure aitita –amaren aita– hil zenean, ni txikia nintzen, amama Australiara etorri zen bizitz. Gurekin bizi izan zen hil arte, eta harekin ere euskaraz egiten nuen. Gero, amama ere hil zen, Australian, baina atzera Bermeora ekarri zuten, enterratzera.

Australiar jaio eta hazia, gurasoekin ingelesa ez beste hizkuntza batean berba egiten zenuena... Nola hartzen zuten hori zure lagunek?

Total normala da hori han. Australian denak dira beste leku batzuetatik joandakoak. Nire koinata –nebaren andrea–, greziar jatorrikoa da; gurasoak greziarrak. Nire eskolako lagunak, denetakoak: bat libanoarra, beste bat italiarra, beste bat indiarra... Nahaste handia da. Nik berba bat egin dut etxean aita-amekin, baina nire lagunek ez diote horri batere

inportantziarik eman, ze eurek ere beste berba bat egin izan dute etxean.

Horixe hizkuntza festa...

Problema berdina daukat nire umeekin orain-txe. Ingelesez egiten dut eurekin. Gizonak, gaztelaniaz. Turkian egon gara bizitzen eta han turkieraz egin izan diete. Guk jakin dugu etxean aita-amekin beti behar izan dugula euskaraz egin. Beti. Hori klaru izan da. Euren lagunekin, izan espainolak edo Hego Amerika-koak, gaztelaniaz. Gurasoekin euskaraz, euren lagunekin gaztelaniaz, eta gure lagunekin eta kalean, ingelesez...

Hizkuntza eta kultura ezberdinak bata bestearen ondoan bizi izan dituzu Sidney: ohiturak, jaiak, janariak...

Bai. Lagun indiarren etxera joaten nintzen eta beti usaintxo hori, jatekoarena. Ez usain txarra, baina arraroa. Hark ere berdin esango zuen, gure etxean usain arraroa zegoela, bakailaoarena edo. Bakoitzaren etxean usain

Geroa Sidneyn

“Orain dela zortzi urte Gaztemundura etorri nintzen. Hiru lagun etorri ginen Sidneyko Gure Txokotik. Argentinatik, berrogei gazte, eta guretik hiru! Askok ere ez gara Sidneyn. Gure Txoko txikitxo da, zaharrak dira gehienak. Askok inoiz ezkondu ez direnak, Australiara emigrazio garaian joandakoak. Orain ez dago emigraziorik. Orain euskaldunak joaten dira, bi edo hiru urte egin, beharrean, eta kito. Lehengo euskaldunak gero eta zaharragoak dira, gazterik ez... Problema izango da laster, Gure Txokorekin zer egin”.

AZKEN HITZA

Judimendi

“Orain dela hilabete edo, Judimendiko jaiak izan dira Gasteizen. Amaginarrebarekin eta umeekin joan nintzen bertara. Eta jendea, plaza batean, dantzan, bertako musikarekin. Trikitixa. Amaginarrebak pentsatu du hau herri txikitxo dela. Baina ez da herri txikia, Gasteiz da, hiria”.

Etxeko Babela

“Aitak gaztelaniaz egiten die umeei. Nik, ingelesez. Eskolan, goizean gaztelaniaz eta arratsaldean ingelesez ikasten dute, eta astean lau ordu, euskaraz. Nire gurasoek gaztelaniaz egiten diote gure seme zaharrenari, baina euskaraz txikiari... Bermeora noan bakoitzean, osaba-izekok entzun zelan egiten diedan umei ingelesez eta esaten didate: ‘Ez zara lotsatuten! Euskaraz egin behar dozu zuk hemen umeekaz!’. Ikasiko dute... Ingelesa mundu guztian ibiltzeko behar dute. Eta guretzat, hainbeste mugitzen garenez, inportanteago da ingelesa, euskara baino. Euskara bertoko hizkuntza da, fantastikoa, baina etxean bat egin beharra daukat. Gainera, nik umeen kanta-eta ingelesez dakizkit, ez euskaraz –baten bat, beharbada–, ez gaztelaniaz. Ezin diet umei euskaraz kantatu!”.

diferentia zegoen, bakoitzaren amak egiten zuen janariarena. Diote, Australian bizi direnen artean, laurdena kanpoan jaiotakoa dela. Emigrazio kontua da han nagusi.

Emigranteak zure gurasoak, emigrantea zure senarra. Katalana duzu.

Han ezagutu nuen. Bost-sei urte zeramatzan Australian beharrean, Espainiako enbaxadak Sidney duen merkataritza bulegoan. Gero, Sidneytikartzelona eta etorri ginen, bertan bizitzeko esperantzan. Urtebete egon ginen han. Ondoren, “ezkondu egingo gara!” esan eta Bermeon ezkondu ginen. Handik hilabetera, Turkian geunden, Istanbulen, senarra hara bidali zuten eta, beharrean.

Sidney, Bartzelona, Istanbul... Gasteiz orain...

Eta gero ez dakigu! Lau hilabete egin ditugu hemen. Probatzen ari gara. Gu ez gara hemen-goak, ez gara Gasteizkoak. Ez dakigu gustatuko zaigun, ez zaigun. Umeak pozik dabilta, Mark eskolan eta Tomas haurtzaindegian, eta hori oso ona da. Gizonaren beharra berria da oraindik, hemen ez daukagu lagunik apenas, eta hor gabiltza. Gutxika-gutxika ohitzen ari gara, leku berriak ikusten, umeekin bertan zer egin litekeen ikasten... Artium-era joan, erakusketak ikusi, bertan margotu... Urtebetean probatu egingo dugu. Gustatzen bazaigu, bertan erosiko dugu etxea. Baina gerokorik ez dakigu. Gainera, mugitzea gustatzen zaigu.

Sidney, Bartzelona.

Ez zen hainbesteko kontrasterik izan.

Sidney, Istanbul.

Beste planeta bat da. Jendea jator-jatorra izan da, hori bai. Ezagutu gabeko jendea, eta segidan esaten ziguten: “Etorri gure etxera afari jaten!”, “etorri gure etxera kafe bat hartzen!”. Nik, “Ez zaitut ezagutzen eta, nola joango naiz zure etxera?”. Lagun moduan, Turkian ezagutu dugu jenderik onena. Batzuetan larregi ere bazen. Han txoratuta daude umeekin. Gauzarik inportanteena umeak dira eurentzat. Bazoaz kaletik, zeure umearekin, eta jendea geratu eta: “Aizu, zergatik ez darama txapela zure umeak?”. “Eta zergatik eraman behar du, ba, 22 gradu daude etal”. “Bai, baina haizea dabil, eta baliteke min egitea belarrarian”. Horrela! Larregi kezkatzen dira. Azkenean, kasurik ere ez nien egiten. Aurrera segitu eta kito. Beste batean... nire ume biak zuri-zuriak dira, nire modukoak, eta zain guztiak ikusten zaizkie. Etorri da bat eta: “Zure umeak zirkulazio problema dauka”. Nik: “Mediku zara? Hile bi dauka umeak eta zuri-zuria da. Zainak ikusten zaizkiola eta, zer gura duzu?”. Larregi sartzen dira besteren bizimoduan!

Turkian, beste hizkuntza bat: turkiera.

Apur bat ikasi nuen. Sei hilabete egon naiz ikasten. Han ezin izan nuen beharrik egin, legeak ez zidan uzten. Baina ingelesez eskolak ematen ibili nintzen, bost urteko umei [begiak goratu ditu, puzka].

Zer esan nahi du keinu horrek?

Nik turkiera gehiago ikasi dut, umeek ingelesa baino!

Bost urte bizi izanak zarete zuek han.

Bai, bost urte nahiko da Istanbulen. Total polita da. Egun batzuk pasatzen joateko, polita. Gu bakarrik egon gara bertan. Umeak laguntza barik eduki ditugu. Bi amamak umeak jaio zirenean etorri ziren, besterik ez. Eta umeak beti nirekin, beti nirekin... Bada esaera bat: “Herriak hazten du umea”.

“Herriak hazten du umea”.

Esaera da ingelesezkoa: *It takes a village to raise a child*. Nik uste dut egia dela esaera hori. Nire lagunek ere, Bermeon, beti esaten dute umea trankil uzten dutela kalean, badakitela denek begiratuko dutela umea, ezagutzen zaituztela zu, eta ezagutzen dutela zure umea. Baina eza gutzen ez zaituzten herri batean, umeak beti amarekin. Hala esaten diete gure umei, *amitis* dutela, ama-mina, beti daudelako nirekin. Normal! Aita egun osoan lanean, aitaita-amamarik, batere ez. Osaba-izekorik batere ez... Norekin egongo dira ba, amarekin ez bada? ■

Elkartrukerako, kideen arteko konfiantza ezinbestekoa da.

Denboraren bankua

Interesik gabeko mailegua

Diruaren gizartean bizi gara, denak du bere prezioa. Denboraren bankua joera hau aldatzera dator. Ez da dirurik behar besteek emandako zerbitzuak ordaintzeko. Gogoia aski da.

IURE ALTZIBAR
Argazkiak: Iñigo Azkona

ROSAK GALTZA berriak erosi ditu. Luzeegiak dituen bere herriko denboraren bankura eraman ditu, norbaitek konponduko dizkiolakoan. Consuelo jostunak egingo du lan hori eta honek erabilitako denbora Rosak beste zerbitzu batekin “ordaindu” beharko du. Jostunak, berriz, egindako lanaren ordainetan beharrezkoa duenean beste zerbitzu eskatuko du, Rosak emandako txekean zehaztutako ordu kopurua baitu berreskuratzeko. Horrela denboraren bankuetako leloa beteko dute: “Hartu denbora behar duzunean eta eman denbora ahal duzunean”.

Eguneroko lan txikiak egiteaz gain, ingurukoak ezagutzeko aukera eskaintzen du egitasmoak, horretarako bilerak egiten baitituzte noizean behin. La Peña bankuko lehendakariak dioenez, “gaur egungo gizartean jendea bakarrik sentitzen da eta horrelako proiektuekin besteengana hurbiltzen gara. Uneren batean guztiok elkarren beharra dugu”.

La Peña, aitzindari

Bilboko La Peña auzoko Andre Berri emakume elkarteak kongresu batean izan zuen jadaartzelona martxan zegoen esperientzia honen berri. Gustatu egin zitzaion eta 2002. urtearen amaieran ekin zieten elkartrukeei. “EAEen aitzindariak izan ginen. Hala ere, ez genuen beldurrik izan, besteak beste Udaleko Hiritarrekiko Harremanetarako Sailaren laguntza baikenuen”, aitortu du Flori Vicente lehendakariak.

Partaide bakoitzak beste kideen zerrenda du eta bertan eskaintzen dutena eta beraien datuak agertzen dira. Norbaitek zerbitzu beharko balu, deitu eta berarekin hitzartu beharko luke. Hori da Abilen kasua. Duela egun gutxi eman du izena denboraren bankuan eta informatika ikasi nahiko luke. Eman dioten zerrendan bada hori eskaintzen duenik, beraz hari deitu beharko dio. Bera, trukean, ingelesa, frantsesa eta argaz-

kilaritza irakasteko prest dago.

Adin ezberdinetako berrogeita hamar kidek baino gehiagok hartzen du parte Bilboko egitasmoan eta jendea gehitu ahala eskaintzak are anitzagoak dira. Haurrak, adibidez, txakurrak ateratzeko prest agertzen dira. “Proiektua eskoletan sartzeko da asmoetako bat, haurrek beraien artean gauzak trukatzeko ikas dezaten, baina zaila izango da, eskoletan dagoeneko betebeharrak ugari baitago”, adierazi du Vicentek.

Aukeran dauden artean, sukaldaritza, masajeak, laguntasuna eta joste-lanak dira gehien eskatzen diren zerbitzuak. Orain, berrikuntza modura, hitzaldiak emango dituzte. “Horretarako, kideen ezagutza baliatuko da; esaterako, kide bat psikoterapeuta da eta hari eskatuko zaio hitzaldia emateko. Denbora horren truke txeki bat eman- go zaio, burututako lanaren truke”.

Lehen urtemuga

Ermuko (Bizkaia) Auzopolisek oraintsu bete du lehen urteurrena eta garai batean auzotarrek zuten harremana hirietako ezaugarriekin lotu nahi izan dute. Maite Fernandez eta Inma Pagaldai sustatzaileen esanetan, “oraingo abantailak baliatuz lehen zegoena berreskuratzea da asmoa”.

Tokiko Garapenari buruzko ikastaro batean erabaki zuten ekimena garatzea eta gainerako denboraren bankuetan bezala, ordua da lanaren oinarria. Kasu honetan, ordea, bankuak berak egiten du koordinatzaile lana; berak jartzen ditu harremanetan elkartrukearen bi aldeak.

Fernandezek azaldu duenez, gehien eskatzen diren lanak eguneroko zailtasunei erantzuten dietenak dira: helduak edo haurrak jasotzea, jantziren bat jostea eta antzekoak. “Betiko gauzak dirudite, baina teknologia asko garatuta ere gizakien premiak berdinak izaten jarraitzen dute”.

Josi egiten du, hain zuzen ere, Consuelo Vegak. Antonio Garcia senarrarekin batera, Ermuko denboraren bankuko partaidea da eta konpontzeko praktika batzuk jaso berri ditu. Egunkarian izan zuten Auzopolisen berri eta ideia gustatuta bertaratuta egin ziren. “Txikitan, auzoan baratzea zuenak patata zakua eramaten zion bizilagunari eta hark haurrak zaintzen zizkion emaztea ospitalean zegoen bitartean”, azaldu du Vegak. Iraganeko oroitzapen

Consuelo Vegak (ezkerrean) praktikak konpondu behar ditu. Inma Pagaldai ere (eskuinean) Ermuko denboraren bankuko kide da.

Eguneroko lan txikiak egiteaz gain, ingurukoak ezagutzeko aukera eskaintzen du proiektuak

hark erakarri zuen elkartera.

Lan ezberdinak egin dituzte eta egin dizkiete. Garciak gogoan du udan jasotako deia: “Emaztea oportetean zegoela bankutik deitu zidaten partaidea batek pisua margotzeko laguntza eskatu zuela eta. Ez nuen sekula horrelakorik egin etxetik kanpo, baina lagun bat eta biok animatu eta etxea margotu genion”.

Ordainetan, etxean duten ikasle suediarrentzako laguntza eskatu zuten. Gaztelania eta ingeleza ikastera etorri da eta heldu orduko azaldu zuten egoera bankuan. “Duela gutxi ingeleseko ahozko azterketa gainditzeko laguntza behar zuenez hona jotzea izan zen irtenbidea. Hemengo ingeles hiztunek lagundu zioten mintzapraktika egiten”, kontatu du Vegak. Ikasle suediarrek azterketa gainditzeko lortu zuten. Banku hauen sekretua eskatzean datza, bestela ez litzateke elkartrukea egingo.

Denbora labur honetan eskaintza Debabarreneko herrietara zabaltzeko dute, eta horrek hainbat zailtasun dakartzen arren oinarrian gauza bera dela diote. “Haurrak jasotzeko garaian, adibidez, zailtasunak ekar litzake, ezin baita ezezagun bat bidali autobusera hain bila. Hala ere, beste herri batzuetan egin beharreko mandatuentzako lagungarri izan liteke”.

Urteen poderioz, antzeko hedapena izan du La Peñako bankuak. Hasieratik adostu zuten ez zutela beraien lan eremua mugatuko. Ondorioz, Getxo, Bilbo, Basauri eta inguruko jendea hurbildu zaie. Are gehiago, Alemaniako emakume bat etorri zen euren zerbitzu eske. Gerora, jatorrizko herrira itzuli zen eta bere etxea eskaini zuen. Beraz, bankuko norbait hara joango balitz bidaian, bere etxean edo hango bankuko norbaitenean har lezake ostatu. Beste herrialde batzuetan ere badaude horrelako aukerak: zubian hona etorri ziren emakume batzuk aurrez Italiako bankuko partaidea baten etxean egon ziren. Kasu hauetan, kostuak sortzen dituzten zerbitzu guztietan bezala, eskatzen duenak ordaindu behar ditu gastuak.

Beraz, batzuek nazioartera begiratzeari ekin dioten bitartean, beste batzuk proiektu berberaren hastapenetan daude. Ermua eta La Peñakoaz gain, Gasteizen ere bada denbora trukatzeko aukerarik eta Bilboko beste auzo batzuetan zein Euskal Herriko hainbat txokotan sortzeko asmoa dago. ■

diseinu grafiko eta editoriala

webguneen diseinua

inprimategia

produktu eta zerbitzuak

- irudi korporatiboa
- logotipoak
- papeleria
- katalogoak
- publizitate foiletoak
- aldizkariak
- buletinak
- liburuak
- kartelak
- panelak
- egutegiak
- webguneen diseinua
- joku hezitzaileak

komunikatu_nahi?

antza
komunikazio grafikoa

Zirkuitu Ibilbidea, 2 / 2. pabilioia · 20160 Lasarte-Oria_Gipuzkoa
© 943 370 738 · Faxa: 943 372 226 · info@antza.com
www.antza.com

LASARTEKO AHATEAK

"UR ZIKINA
botatzen
denean,
ZAILA DA
BILTzea"

NORK
ERRANA?

URTSU
EGIAK

Gatazkaren higaduraz

Angelek nekea aldarrikatuz agurtu gaitu, “La cosa” rekiko nekea, hain zuzen. Gauza jakina da historia totelka ari dena. Gure historia noiztik dagoen hitz berean trabaturik (ind... ind... inde... pe... peee... dependen... tzia) ez dakit, baina uler dezaket nekearen aitormena. Zenbat aldiz ez ote zait etorri ahora —ezpainen muga zeharkatzera iritsi ez arren— palestinaren eta israeldarren arteko gatazkaren enegarren suhartzearen berria entzutean “zoazte denak popatik hartzera zuen Jerusalem sakratuarekin eta idatzi postal bat dena bukatzean” gisako ohar bat?

Haatik, hori pentsatu bezain laster dator kit burura *gureak* sor lezakeen asperraldia, eta nire buruari errieta eginez amaitzen dut gehienetan. Kanpotik ikusita aspergarria da, hurbiletik bizita tragikoa, eta nirea eta beste hainbatena den distantzia ertainetik, berriz, tragikomikoa, aldarztearen eta gertakizunen larritasunaren arabera.

Baina, historia handia begiratzuz gero eta gizarte baketsuak zeintzuk izan diren aztertzen hasten bagara, zertaz ohartzen gara? Bada, bakea diktaduren pribilegioa dela. *Pax romanarekin* hasi eta geroztikako bake egoera guztiak botere bakar baten indarkeria sistematizatuaren emaitza izan dira, salbuespenik gabe. Beldurrean oinarritzen da bakea. Arrazoi du PPK esaten duenean frankismoarena aro baketsua izan zela. Ordea, nork nahi du bake horretatik gehixeago? Bestalde, bakeak beti suposatu du gatazka kanpo aldera trasladatzea. Hots, barruan bakea lortzeko gizarte “baketsua”k kanpoan aurkitu behar du etsaia —Amerikako Estatu Batuek (AEB) hain ongi egiten dakitenez—.

Azkenaldion modan jarri da goi-politikagintzan AEBetatik datorren *storytelling* delakoa. Dis-

Ir Apalategi

Basterretxea

Olasagerre

kurtso ideologikoak ez duenez jada jendearengan eragin emozional aski azkarrik, horren ordez politikaren gionizazioa jarri dute indarrean. Bizitza politikoari osagai narratiboak txertatzen zaizkio, ipuin itxura har dezan, telesail bat bezain entretenigarria eta adiktiboa bilaka dadin. Sarkozy presidentearen bizitza pribatuaren instrumentalizazioa litzateke guztiz kontzientea den estrategia horren adibiderik berriena eta nabarmenena. Finean, politikagintzan betidanik existitzen den zerbait da, baina lehen planora pasatu da *storytelling* izenpean.

Nago ez ote beharko genukeen guk ere halako zerbait landu nekea uxatzeko, “gauza”rekiko interesa berpizteko, eta lehen-lehenik gure artean. Zeren eta, nahi ala ez, gatazka hau luzerako daukagu —mende eta erdi daramagu horrela eta ez dut ikusten zergatik aldatuko litzatekeen egoera egunetik biharamunera—. Hitzak higatu egiten dira, errepikatzearen poderioz, eta uste dut darabil-tzagun hitzak gu baino are nekatuago, gastatuago, daudela euskal gatazkari dagokionean. Kazetaritzaren korpusa aztertzen duzuenok, Jose Inazio, badakikezue hori beste inork baino hobeto. Harold Ramisen *Groundhog day* filman bezala, egunero egun bera dela iruditu izan zaigu behin baino gehiagotan egunkariaren izenburuak irakurtzerakoan.

Horregatik, ez bagaitu asperraldiak hilko beharrezkoa deritzot asperraldia hiltzeari. Hau-teskundeak irabazteko ez dago berrikuntza ideolo-giko handirik proposatze-rik —dena esanda dago eta ez behin edo bi bider, milaka aldiz baino—. Aldiz, posible da hitz berriak proposatzea eta gizarte honetan aspalditik indarrean —edo ahulean— dauden Narrazio Handiak zertxobait eguneratzea. Gidoilariak behar ditugu. Narrazio berri on! ■

« Ez bagaitu asperraldiak hilko beharrezkoa deritzot asperraldia hiltzeari. Hau-teskundeak irabazteko ez dago berrikuntza ideologiko handirik proposatzerik. Aldiz, posible da hitz berriak proposatzea eta gizarte honetan aspalditik indarrean —edo ahulean— dauden Narrazio Handiak zertxobait eguneratzea. Gidoilariak behar ditugu. Narrazio berri on!

Euskal Konfederazioa bidegurutzean

Herri mugimenduen garrantzia eta ekarpenak euskararen aldeko borrokan ezagunak dira historian zehar. Herri mobilizazioak eta militante sutsuen lanak beharrezkoak izan dira eta izanen, nahiz eta erakunde publikoek beren erantzukizunak asumitzen hasi duten. Horretarako, nola antolatu, zer egin eta nola eragin, etengabeko galderak dira herri mugimenduetan. Hain zuzen, azken hilabete hauetan barne eztabaida prozesuan murgildurik egon da Iparraldean euskalgintzako herri mugimenduak biltzen dituen Euskal Konfederazioa. Elkargune honen funtzioa, lan ardatzak eta geroa jorratu dituen eztabaida honek faktore desberdin batzuk izan ditu iturburuan.

Lehenik, hizkuntza-borrokaren panorama aldaketa. Alabaina, azken bost urte hauetan hizkuntzaren egoeran eta hiztunen bizitzan baldintza berriak agertu dira Ipar Euskal Herrian, gehienak herri mugimenduen urtetako lanaren ondorioz. Hizkuntzaren legezko ezagupenak sostengu zabalagoak bildu ditu Batera plataforma eta herri dinamikaren bitartez eta oraindik aurrerapen erabakigarriak lortu ez badira ere, politikari guztien agendan sailhestezineko gaia da. Herriko Etxe andana batek hitzarmen bat izenpetu du, bizitza publikoan eta bere funtzionamenduan euskarari sarbidea emateko. Denbora berean *Bai Euskarari* dinamika hedatu da herri batzuetan, jendarteko sektore gero eta zabalagoak inplikatu eta hizkuntzaren berreskuratzeari begira ekimen eredugarriak sortuz. **A z k e n i k**

DANI BLANCO

Euskararen Erakunde Publikoa (EEP) sortu da hizkuntza politika bat definitu eta gauzatzeko helburuarekin. Panorama berri honetan nola jarraitu eragiten, ordea?

Bigarrenik, arlo askotan bezala, elkarte eta herri mugimenduetako elkarguneak ibilazarteko zailtasunak eta gorabeherak daude. Euskalgintzan bereziki, elkarte eta mugimenduak aldarrikapenerako tresnak izateaz gain, kasu askotan zerbitzu emaileak ere badira eta urteak joan arau, beren funtzionamendua gero eta konplexuago bilakatu da. Ez da lotsatu behar aitortzeko neke dela elkarte

horien guztien elkarguneak eskatzen dituen denbora, energia eta indar militantea atxiki eta berritzea. Nola jarraitu? Ataka nola gainditu?

Euskararen Kontseiluaren garapena dugu azkenik. Luzaz *Bai Euskarari* ekimena soilik garatua izan zen Iparraldean, baina azken bi urte hauetan gainerako lan ildoak ere garatzea erabaki du. Hasieratik Euskal Konfederazioa Kontseiluaren partaide izan zen, baina orain egitura maila desberdinen betebeharrak, baita beharra ere, pausatuak dira. Nola antolatu?

Heldu diren urteei begira galdera hauei erantzunak atzeman beharko zaizkie, horretarako mugimenduen erronka nagusiak kontuan hartuz. Alde batetik, herri mugimenduetako kohe-sioa indartu behar dugu, ahots publikoa atxikiz eta erakunde publikoen aitzinean kontrapisua sendotuz, horiek eramanen duten hizkuntza politika aztertu, baloratu, akuilatu nahiz laguntzeko gai izateko. Estrategia eraginkorra definitu eta bideratu behar dugu bestalde. Erran nahi baitu, engaiamendu konkretuak proposatu behar direla jendartean eragiten segitzeko, aktibismoa bazter utzirik. Halaber, diskurtso ideologiko hutsak saihestu behar dira, botere publikoen aurrean kontraproposamenak aurkezteko. Azkenik konfrontazioa/kooperazioa dialektika erabili beharko da, momentu orotan jarduera kalibratuz. Bukatzeko Ipar Euskal Herri mailako egitura operatiboa sendotu beharko da, bertako egoeraren bilakaerei ahal bezain hurbil egoteko eta erreaktiboa izateko. Orri berri bat idazteko tenorea da. ■

Herri mugimenduetako kohe-sioa

indartu behar dugu, ahots publikoa

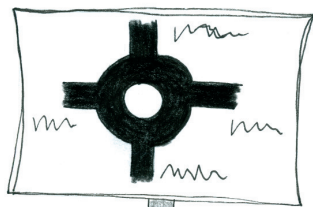
atxikiz eta erakunde publikoen

aitzinean kontrapisua sendotuz, horiek

eramanen duten hizkuntza politika

aztertu, baloratu, akuilatu nahiz

laguntzeko gai izateko

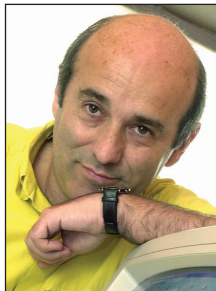

Joxerra Aizpurua
INDUSTRIA INGENIARIA

Bai, baina lagun izanik hobe

Egunkariak eta zientzia-aldizkariak ia egunero ematen dute ikerketa bat baino gehiagoren berri. Alor guztietan egunero zerbait aurkitzen da, zerbait hobetzen da edo zerbait gehiago ezagutzen da. Energia iturri garbien inguruan hidrogenoa lortzeko gero eta bide merkeagoak aurkitzen ari dira; ingeniari-tza genetikoaren bidez ama zelulek gero eta erabilpen garbiagoa dute; enpresarako kudeaketa-sistemak ere ez dira lasterketa horretan atzean geratzen; komunikazioaren alorrean zer esanik ez: gero eta banda zabalagoak daudenez, telebistak eta Internetek bat egitera joko dute; telefono eramangarrietatik gero eta informazio multimediagoa izango dugu. Eta gainera aldaketa horiek guztiak gero eta azkarrago egiten dira; areago, gero eta ohikoagoa da teknologia bat zaharkituta geratzea gizartearen inplementatu aurretik.

Udako oporren itzuleran enpresaburu batekin solasean aritu nintzen eta hark esandakoak zer pentsatua eman zidan. Egutero e-postetatik eta faxetatik publizitate mordo bat jasotzen zuen gai ugari buruz: enpresa-antolaketa, formazioa, komunikazioa, biltegien egituraketa, salmenta birtualak, eta abar. Horren guztia inguruan gauza desberdinak galdetzen zizkidan. Adibidez, nola jakin gai bati buruz ailegatzen den informazioetatik zein komeni zaion eta zergatik; nola ziurtatu erositako teknologiaren etorkizuna eta eguneratzea; nola inplementatu teknologia berriak lantokian, pertsonen laneko ohiturak alda daitezkeela kontutan

ALBERTO ELOSEGI

hartuta; erresistentziak nola ekidin edo nola gutxitu; nola saldu gehiago laneko taldea handitu gabe; arestian planteatutako galderei buruzkoak nola pentsatu, egunero enpresetako arazoei aurre egin behar bazaie.

Galdera horiek banan-banan badute erantzuna, baina nondik hasi? Zenbat eta noiz inbertitu? Hauek ere badute erantzuna, baina erantzun bat topatu eta gauzatu orduko beste bizpahiru galdera berri sortzen dira eta horrela zurrumbilo amaigabea osatzen da eta gero eta konplexuagoa gainera.

Kafera ailegatzean etenik gabeko solasa zena gero eta isilune luzeagoak zituen elkarrizketa bihurtu zen, hitz egindakoa biok liseritzen ari baikin; baina zerbait gehiago gertatzen ari zen, hots, bezero/hornitzaile gisa hasitako otorduko solasaldiak aurrera egin nahi bazuen kosturik gabeko konplizidatez eta jakinduriak jantzi behar zen.

Euskal Herrian enpresen %90etik gora mikroenpresak dira, hau da, hamar langiletik beherakoak, eta hauek, hornitzaileak baino gehiago, laguntzaile edo bazkide teknologikoak behar dituzte ondoan. Hornitzaileontzat papera aldatzeak baditu bere zailtasunak —noiz eta nola atenditu, bezeroaren kibraketa nola planteatu...—, baina baita satisfakzioak ere, eta ederak gainera. Denetan aipagarriena, elkarkidetzaren sortzen den ezkontza bera, urtetan luzatzen den harreman konplize hori bera. Dirutan neurtzerik ez dagoena, portzierto. ■

«
Euskal Herrian enpresen %90etik
gora mikroenpresak dira, hamar
langiletik beherakoak, eta hauek,
hornitzaileak baino gehiago,
laguntzaile teknologikoak
behar dituzte ondoan
»

TXANDAN

Edu Zelaieta

Ari haiz?

Idazleci, musikarici, iker-tzaileci edota artistei maiz galdetzen zaie noizko hurrengo proiektua, ea dagoeneko horretan ari diren. Hedabideetako elkarrizketa publikoak nahiz solasaldi pribatuak lekuko. Nire begi-belarrien arabera bederen, bitxia da euskarazko mundutxo honetan hiketan galdetzen duten (ia) denak gizonezkoak direla ohartzea. Are gehiago, galdetzeko atrebentzia duten (ia) denak gizonezkoak ohi dira. Gure —literaturaren— soziologiaren sintoma ote?

Badirudi jendartearen goi-beheak eta ezker-eskuinak melatu dituen eredu kapitalistak kultura sortzeko moldean

ere eragin nabarmena izan duela: produktu bat egin orduko, hurrengo ekoiztera abiatu beharra da nahitaez. Kateak ez du etenik onartzen, ezta kazetarien edo lagunaren asmo oneko galderekin ere. Eta ez zait harritzekoa iruditzen; azken batean, sortzailearen presio batzuen menpe bizi da, inguruko pertsonak bezalatsu.

Kontua da halako sukarrak gauzak sortzera eramaten ahal gaituela, benetan ezer sortu nahi ote dugun jakin gabe. Horrela, sortzaileak etengabe behar du ari eta ari. Atergabe, negu bihotzeko elur erauntsia balitz bezala. Begira, begira leihotik: kultura ari du, mara-mara. ■

Tere Irastortza

IDAZLEA

Urtea pasa eta ezer pasa ez

Urtea pasa arren, ezer pasa ez ote den beldurrez. Urte amaierako sindromea ei da, hala-ko zerbait asmatu behar balitz, eta urte amaiera itxaropenen eta beldurren bilgune bilakatzen da. Pentsio planak, inbertsioak eta errentak aztertzeke ordua iritsi bide da, igandeetako prentsako ekonomia gehigarrien arabera. Urtekarietako gehigarrietan urteko eboluzioaren berri jakiteko ordua iritsi da: munduaz, eraldaketa klimatikoaz, Realaren egoeraz, euskal kulturaz, hizkuntza plangintzaz.

Aurreko urte bateko urtekariak ditut gogoan eta aurreko urte hondarreko oharrak begi bistan. Halaxe izan zen, pasa den urtean ere. Baina joan den urtean, artean, aieru txarrak agertu arren, itxaropenari eutsi nahi zion giza-taldea hiztunago zen, etorkizunari buruz hitz egiteko itxaropenaz ari-
tzeko ez zen hainbesteko lotsarik.

Litekeena da, orain gutxi Elzori irakurri nionagatik, hedabideetan alderdi ezkorrenak argitaratzeko joerak gure errealtatearen pertzeptzioa guztiz ezkor bilakatzea. Areago, gure adimena kamustu eta hedabideetan agertzen ez denik ez ikusi ere egitea. Edo litekeena da goizeko orduetara argia baino lehen iristea, eta ortzi mugarik ez ikustea. Baina urtea pasa arren, ezer pasa ez ote delakoan nago.

Urteko balantzeaz gain, gure sasoiaren balantzak ere gizarte gizendu baten zantzuak uzten ditu. Giharrik ez egoera askori buelta emateko.

DANI BLANCO

Arazoen aurrean inhibizioa, ihesa eta depresioa, askotan. Agian ondotox bizi gara ezer aldatu nahi izateko, geure itxaropenei eta desioei buruz dugun ikuspegia bera ere aldatzeko, baina irudipena dut erabakimena galtzen ari den gizarterantz goazela. Existentzialismoak aukeratzea eta aukera artean erabakitzean funtsatu bazuen belaunaldi askoren identitatea, gaurko belaunaldien aukera, aukeran ez aukeratzea bide da.

Eta erabakitzeke eskubidea aldarrikatzen dugunean, eta erabakitzeke eskumena ukatzen zaigunean, eta hau eta hori esateko hitz egiteko eskatzen zaigunean eta hau eta beste esateagatik gure ordezkariak preso eraman ditzaketenean, eta kontuak atera eta gehiengo omen denak bere gehiengo erabiltzen duenean arrazoi bakar-tzat, arrazoibidez aurrera atera ez daitezkeenak ateratzeko, iruditzen zait urtea pasa dela eta ezer ez dela pasa.

Leihotik begira eta ez du egunak argitu, eta izotz handi bat egiten du; elurterako hotzegi. Esku bat bestearekin bildu eta egutegira begiratzen dut. Hurrengo batean, urte hasierako artikulua bat idatziko dut, urte hasierarako beti aurkitzen da itxaropen izpi bat. Urtea bezala artikulua amaitu beharrean nago; egitekoen zerrenda sozialari erreparatzen diot, besteak zoriontsu nola egin pentsatzeko tarterik hartzen ez duen gizartearen etxeak opariz betetzeko egunak datoz. ■

Irudipena dut
erabakimena galtzen ari den
gizarterantz goazela

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Sariko finalean izan ginen Aiherran. Maialen Arzallusek eraman zuen txapela, Unai Gaztelumendiri puntu erdia kenduta. Beñat anai-
entzule zuen Unaik. Azken agurrean, Illunbekoa gogoan, Beñatek txapela berari eskaintzea eskatu zion. Txalo zaparrada bildu zuen. Oholtzatik jaistean irribarretsu hurbildu zitzaion anaiari eta saioan izandako gorabeheraren bat izan zuten mintzagai. Izan ere, kartzelakoan pun-
tuei erantzunez estropezuka ibili ziren bertsolari guztiak, errimatzat “zerbait” jarri zieten. Baina Unaik, berak aukeratu doinuan egin zuen estrapezurik larriena, hiruga-

Hernandorena

rrren puntu bitartean berak ere ez baitzekien zein doinutan ari zen kantari. Neurtu, bertsoa zehatz neurtzen bazuen ere, kantaerak ez zuen kantu itxurarik. Tonu batez abiatu eta puntu bakoitzak zuen tonu diferente bat desafinatzearen ondorioz. “Goizean ongi egiten nuen...” bota zion anaiari. Kanta zuen eran egin izan balu testua, dagoeneko bertso eskoletako irakasleak batzartuta leudeke beren zeregina aztergai. Eta epaileek bertsoa kantatua dela kontuan hartuko balute, Unai ez zuten puntu erdira sailkatuko. Baina azken agurrean, momentuan demasa iruditu zitzaidan hartan, ia-ia asmatu egin zuen nire harridurarako. ■

Anoetako patata soroari jarriak (gertatua)

- Pero, vosotros, en lo vuestro, por ejemplo labrando patatas, ¿vais pensando rimas?
- Y cuando reñís con vuestra pareja, ¿le reñís rimando?

(2007-12-22)

I

Bi mila eta zazpigarrena,
datorrenaren atean
abenduren hogeita bian
Donostiako partean
palko batean ibili ginen
haundi-maundien artean
komentario bat ez dut ahaztuko
bizirik naizen artean.

IV

Tratu zuzena eman ziguten
ezin zitekeen bestela
Galde ta galde hasi zitzaigun
jakin nahi balu bezela
gu beraiekin han izatea
asko eskertzen zutela...
ondo zihoan esan artean
goian jarri dudan perla.

II

Badakizue Illunben nola
izan zen egun polita
eta Realak ipini zigun
hango kantarioi zita
guk gusto handiz hartu genuen
egin ziguten gonbita
palko batean inoiz ez dugu
partidurik ikusi ta.

V

Nahiz ta kultura orokorrean
zuen halako zuloa
postu horretan hura jartzea
ez al da eskandaloa?
Ez zion noski galeraziko
gau hartako bere loa
asko uste gabe eginagatik
kristoren ridikuloa.

III

Partidu arrunt samarra joan zen
(Realarentzat txukuna)
bukatu eta barra ertzean
gure bigarren jarduna
Emakume bat inguratu zen
(nonbait ez zen euskalduna)
bere burua aurkeztu zigun:
marketing arduraduna.

VI

Kontuak hala izan ziren ba
kontatu dudan erara
sei bertso hauek atera zaizkit
barrenetik pantailara.
Marketing-eko arduraduna
talla hortakoa bada
klubarengatik ez da dudarik,
bigarren mailakoa da.

**Western Basque
Festival**
Mendebaldeaz ez
genekiena

▣ *Ezpalak*
▣ *Argitalpenak*

▣ *Denbora-pasak*
▣ *Makina bat kontu*

Ihesi
Etxebarreko "üngü-
rüa": Basabürüko
mendien xerka

ARGIA

erdiko kaira

kultura eta aisia

Katamalo

Gotzon Barandiaranek liburua plazaratu du, Bihotz Bakartien Klubak (BBK) diskoa. Susa argitaletxearen eskutik lehena, Gor disketxearenetik bigarrena. Katamaloak erantztea dute helburu, edo horiek agerian utzi eta gogoeta eragitea behintzat. *Arrakalak* zarratu ostean, inoiz baino musikalago datorkigu BBK, taldea bera ere abagunerako zabalduta.

OIER GUILLAN

Argazkiak: Alex Larretxi

Mozorroa eranzteko moduak

IKUSIKO DITUZU bata bestearen alboan, lerro bakarrean, argi xumeen azpian. Ikusiko dituzu musika tresnak soinean hartzen. Entzungo dituzu haien ahotsak, hitz egiten, xuxurlatzen, sentimenduak urratzen. Entzungo dituzu zure oroitzapen propioen islak haien hitzetan. Entzungo dituzu baina batez ere sentituko dituzu. Eta hunkitu egingo zara agian.

Proiektu zabala da *Katamalo*. Gotzon Barandiaranek idatzitako hitzak ditu abiapuntu Bihotz Bakartien Klubaren eskutik sortu den ikuskizunak. Zenbait emanaldiren ostean etorri dira, eta ez lehenago, *Katamalo* liburua eta diskoa. Proiektu hau erreala izateko zenbait kide gehitu zaizkie BBKko ohiko musikariei, haien artean Gorka Urbizu Berri Txarrak taldeko abeslaria, erritmo biziagoetan erakutsi ohi duen ahotsaren indarra doinu apalago baina intentsitate berekoetara eramateko erronka bere gain hartuta.

“Katamalo” hitza kareta edo maskara esateko erabiltzen omen zen Bizkaia aldean. Zertarako mozorrotzen gara? Zertarako janzten dugu katamaloa? Galdera horiei erantzun nahirik abiatu zituen Gotzon Barandiaranek liburua osa-

tzeaz gain diskoko kantuen oinarria ere badiren testuak. “Gezurra egiazat esateak asko kezkatzen ninduen. Gai politiko eta sozialetan oraindik asko arduratzen nau nola saltzen diguten gezurra egia modura, jakinda gezurra dela. Amorrutza sortzen dit eta horri buruz idazteko beharra izaten dut. Giza harremanetan ere horretara jotzeko ohitura dugu”.

Diskoa

Zortzi kidek parte hartu dute *Katamalo* proiektu musikalean: Alex Arregi (gitarra eta ahotsa), Gotzon Barandiaran (hitzak eta cuatroa), Itsaso Etxebeste (baxua), Aintzina Lekue (biolina), Gorka Mugarza (akordeoia), Jon Piris (kontrabaxua diskoan), Gorka Urbizu (gitarra eta ahotsa) eta Nerea Urbizu (pianoa, ahotsa eta kajoia).

Gorka Urbizuk argi du proiektuaren abiapuntua literarioa dela. “Poesiaren bidez ezagutu genuen elkar Gotzonek eta biok. *Arrakalakekin* eginiko ibilbidea aurretik jarraitu nuen, besteak beste Ubeda anaiek egin zuten poesia eta musika uztartze hori beti erakargarri egin zaidalako, eta aukera sortu zen *Katamaloren* bidez barne jakin-

min hori kanpora ateratzeko”. Urbizuk lan handia egin du diskoarekin, sormenean nahiz Karlos Osinaga teknikariarekin batera eginiko ekoizpenean, baina edonola ere hasieratik talde izaera azpimarratu du. “Diskoan kantu batzuk nireak dira, baina bada Alex Arregirena den bat, Nerea Urbizuren beste bat...”.

Zuzenekoetan sarrera literarioak egiten ditu Gotzon Barandiaranek, kantuekin tartekatzen direnak. Diskoan zazpi abesti bildu badituzte ere, gehiago dira emanaldietan entzun daitezkeenak. Urbizuk aipatu duenez “hasieran asmoa poesia horiek kaleratzea zen, musikaren bitartez. Gero ikusi genuen gauzak itxura ona hartu zuela eta merezi zuela kantuak etxean lasai entzuteko aukera ematea. Lan xumea da, baina uste dut disko laburrak ere baduela bere xarma”.

Esperientzia baten ahotsak

Katamaloren hamabi bat emanaldi eskainiak zituzten diskoak eta liburuak euren ibilbidea hasi aurretik, besteak beste Korrika Kulturalaren barruan. Egitasmo honek ekarri du Bihotz Bakartien Klubaren emanaldi berria inoiz baino musikala-goia izatea, errezitaldiaren kutsua mantendu badu ere.

Alex Arregik kasu, argi du abagunea: “Hasieran disko eta libururik gabe ibili gara. Gure arteko ezagutza landu dugu orain arte, emanaldiaren egituratzea. Orain patxada handiagoz ari gara jada, oinarria badago, beste zer edo zer pentsatzeko edo sortzeko ordua da”. Esperientziarekin talde egituraren sakontzea lortu dute apurka eta horrek guztiak izan du eragina emanaldietan Gorka Urbizuren ustez. “Diskoa nahiko duin atera dela uste dut, saioak aurrera egin ahala sumatzen da enpastatutako gaudela”.

Gorka Mugarzak ere talde espiritu hori azpimarratu du. “Gure artean giro ona egon da, ez da izan halako elkarketa behartua. Saiotatik azpimarratuko nuke ez dutela forma itxia, aldaketarako aukerak egoten direla, ez dagoela beti abesti kopuru jakin bat... Edozein saiotarako balizko kolaborazioak eta moldaketak egiten ditugu”.

BBKren lehen emanaldietan errezitaldia zen nagusi, nahiz eta musika tarteka ere present egon. *Arrakalak* izan zen aurreko erreferentzia, Mugarzak dioenez: “Ez

“Hasierako asmoa poesia kaleratzea zen, musikaren bitartez. Gero ikusi genuen gauzak itxura ona hartu zuela eta merezi zuela kantuak etxean lasai entzuteko aukera ematea”

dakit zenbat emanaldi izan ziren, asko. Orduan poesia gehiago sartzen zen eta laburmetraia animatu batzuk ere proiektatzen ziren”. Aintzine Lekuek ere *Arrakalaken* parte hartzen zuen musikari gisa. “Batean zein bestean poesia da garrantzia daukana, baina *Arrakalaken* musika bigarren planoan gelditzen zen. Bazeuden kantu batzuk baina testu irakurria zen gehiena, musikak lagunduta”.

Musikatik poesiara doan bidea izan, ala alderantziz, bat egin dute biek. Gorka Urbizuk oroitzen duenez “Gotzonek buruan sartuta zeukan hori, poesia ondo dagoela baina zuzenekoan jendeak benetan pentsatzeko edo barnerratzeko letrak musikarekin askoz ere eraginkorragoak direla. Hasieran behintzat nik lan literarioa egin nahi nuen musikatik nentorrelako, eta berak berriz, hamar hamabi kanturekin ikuskizun musikala goa zuen buruan. Kantua

eta poesia elkartzea, dena den, ez da gauza berria, ez gara lehenak ez eta azkenak ere”.

Edonola ere, hitza eta musika baino gehiago bada *Katamalo* Gotzon Barandiaranek testuotan kezka batzuen isla eskaintzen duen heinean. Musikariek ere aintzat hartu dute hori sortze prozesuan, Urbizuk berak aipatu duenez. “Berez hitzak Gotzonenak dira baina niretzat pertsonalki

GORKA URBIZU

kontzeptuarena izan zen baietz esatera bultzatu ninduen amua. Gaia oso zabala ikusten dut, eta aldi berean unibertetsala; egunero denok bizi duguna edo ikusten duguna: geuk ere badaukagula itxurakeria puntu hori, alegia. Gaiarekin musikalki jo dezakezu ironiara, aitortzara... Ez da kantu molde batera lerratzten, aukera ezberdinak ematen ditu”.

Alex Arregi ere ildo berean mintzo da: “Guztiok motibatu gaitu horrek: kontzeptua buruan duzula aritu gara musika egiten”.

Nerea Urbizuk ere hitzen garrantzia azpimarratu du: “Kantu bakarra egin nuen, baina letrak hain serioak izanda errespetua ematen zuen konposatzeko garaian, gauza txukun bat egin nahi zenuen”.

Letretan ere elkarlana egon da; horren adibide izan liteke katamalo kontzeptuan oinarrituta Maialen Lujanbiok idatzi eta zuzenekoetan kantatzen duten koplak sorta. ■

Gotzon Barandiaran

«Poesiaren transmisore oso ona da musika»

Orain bi bat urte ekin zenion *Katamalo* kontzeptua lantzeari. Gero etorri ziren kantaldi-errezitaldiak. Liburuak eta diskoak zer dira, helburu bat betetzea edo pausaleku bat?

Liburua orain bi urte idazten hasi nintzen jakin gabe zuzeneko emanaldiak egingo ote genituen, are gutxiago diskorik aterako ote genuen. Hori azken orduko apustua izan da. Barruan nituen gauza asko atera behar nituelako hasi nintzen idazten. Bilkada batez liburuaren hezurdura izan zena idatzi nuen, gerora etorri zen Gorka Urbizurekin bat egitea literaturaren bitartez. Berak ere idatzi egiten du eta bere idatzi batzuen inguruan berbaz ari ginela esan zigun gustatuko litzaiokeela elkarrekin zer bait egitea, Gorkak ezagutzen baitzuen BBKren lana. Lehenengo prozesua izan zen beraiei poemak pasatzea, jatorrizkoan zeuden bezala. Beraiek egin zuten aukeraketa. Gero testu batzuk moldatu behar izan nituen kantuen egiturara. Zuzenekoetan poema batzuk aldatu egin ditut, egoeraren, publikoaren edo aldarteren arabera, eta beste batzuk sortzen ari naiz hauen harira. Zuzenean ari zarenean publikoarekiko harremanean ezin duzu zurruna izan.

Arrakalak liburuari loturiko emanaldiak plaza ugari ezagutu zituen. Ordukoan ere musika bazegoen, grabazio bat egin zen amaitzean, uztia propioa zen ardatza... *Katamalo* ulertzeko funtsezko inflexio puntua izan al zen?

Bai. Azken finean aukera asko daude, bat izan daiteke poesia hutsean ematea entzuleari. Niri hori gogorra iruditzen zait, entzule moduan ere, uste dut horretarako liburu dagoela. Zuzenekoetan beste zer bait eskaini behar duzu. Kontuan hartu behar duzu minutu eta erdiko gauza bat dela, entzuleak hartuko du berba bat, ideia bat, esaldi bat, sentsazio bat... Zuzenekoan hitzak musikatzeko da guk egin dugun aukera, baina hori ez da gauza berria. Poesia beti kantatu da, gure kantutegi zaharra, bertsoak... poemak dira. Modernitate honetara ekarrita nik Bernardo Atxagaren *Etiopia* liburuari Ruper Ordorikaren *Hautsi da anphora* diskoaren bitartez ezagutu nuen, eta Otamendiren poema asko buruz dakizkit Bide Ertzearen kantuengatik, Sarri-nandiarenak beste hainbeste, Leterenak, Lauaxetarenak... Kantatuak ez diren poemak oso gutxi gogoratzen ditut. Argi dagoena da musika trans-

misore oso ona dela. *Arrakalaken* horretaz konturatu ginen, ikusten genuen kantu ziren poemak jendeak hobeto hartzen zituela. Apustua egin behar duzula uste dut, ahalik eta gehien transmititzera eta ahalik eta gauza gehien helaraztera. Bestela liburu dago, ez duzu zergatik agertokira igo.

Katamalo kontzeptuak aurpegi asko izan ditzakeen kezka islatzen du. Nora begiratu duzu lantzerakoan?

Barrura lehenengo eta gero ingurura, edo igual bietara batera. Asko kezkatzen nau bizi dudana egoerak, bizi naizen herriak, herri honen gatazka politikoak eta sozialak, ekonomikoak, harremanek... Gai hauei buruz nik nola jokutzen dut? Zintzoa naiz? Pentsatzen dudana esaten dut? Garbi jokutzen dut? Edo interesen arabera? Beste batzuek horrela egiten dutelako... Nire jarrera eta beste batzuen jarri ditut hartu-emanen, gai sozialekin lehenbizi eta gero harremanekin. Ni neu badakit batzuetan era batekoa naizela eta besteetan beste era batekoa, ez dudala esan beharreko guztia behar denean esaten, beste era batera esan edo ixildu egiten dut... Hori da *Katamalo*.

Zer garrantzi izan dute BBKtik eta Literatura Eskolatik egindako proiektuek zure prestakuntzan? Irakurle figuratik abiatu dira biak.

Nik uste dut abiapuntua izan direla, eskaini zigutela testuinguru bat, lurralde txiki bat, eta pizgarri bat ere bai. Sinestea, alde batetik beharra bazegoela beste eskaintza mota bat egiteko. Bazeuden eskaintzak baina gureak uste dut beste zer bait ekarri zuela talde bezala funtzionatzen genuelako, ez zelako zer bait indibidua. Literatura Eskolan erreferentzia pila jasotzen ari gara, asko ari gara ikasten literaturaz, euskal literatura ezagutzeko balio du, harreman sare oso zabala eskaintzen digu hartu-emanen oinarritutako proiektuak aurrera ateratzeko. BBK Larrabetzun txokotuta zegoen eta gaur egun uste dut ez daukala mugarik Euskal Herrian. Idatzi bai, beti egin izan dut, baina ez ezer argitaratzeko. Irakurlea ere izan naiz beti, baina ezin da ulertu ni literaturan hastea BBK eta Literatura Eskola sortu ez bagenu. ■

Western Basque Festival

1959: Mendebaldeaz kontatu ez zigutena

Urte hartan gertatu zen. Ekainaren 6an eta 7an antolatu zuten aurreneko aldiz *Western Basque Festival* jaialdia Nevadako (AEB) Sparks hirian. Ia berrogeita hamar urte pasa behar izan dira kazetari batek han gertatutakoak ikertzeko. Miel A. Elustondo (Azpeitia, Gipuzkoa, 1958) ARGIAko kolaboratzaileak egin du. Jaialdiaren izen bereko liburua kaleratu zuen urrian Susa argitaletxearen eskutik.

GORKA BEREZIARTUA

PROMESEN HIRIA esaten diote Sparks. Galderena ere izan zen 1959ko urte hasieran. Mahaian bilduta isilik, Peter Echeverria, Robert eta John Laxalt anaiak, Peter Supera, John Micheo, Martin Esain eta John Ascuaga, euskalduna izateak zer arraio esan nahi zuen erantzun ezinean. Hasiera horrekin inork gutxik sinetsiko zuen sei hilabeteren buruan antolatzeak ziren jaialdian 5.000 euskaldun baino gehiago elkartzea lortuko zutenik.

Artaldea maneiatzeko ez ziren artzain makalak elkartu: Peter Echeverria Nevadako senatari zenuen ordurako; Robert Laxalt bi urte lehenago *Sweet promised land* nobelarekin Ipar Amerika osoan famatua; gainontzeko mahaikideak estatuan estatuko euskal komunitatearen ordezkari nabarmenak.

Miel A. Elustondok sakonean ikertu du jaialdiaren prestakuntza lana. Nork zer, non eta noiz egin zuen; nortzuek, norekin eta nola hitz egin zuten festa handia aurrera eraman ahal izateko. 1992an izan zuen aurreneko aldiz jaial-

Espainiako bandera frankista *Western Basque Festival* jaialdian

diaren berri. Duela hamabost urtetik Amerikara joan jinean ibili da. Batean irakurri, bestean entzun, “seinale guztiak jaialdi hartara zuzentzen nindutela sentitu nuen arte”.

Kasualitatea? Ez.

Jaialdia antolatzea Dick eta Flora Graves senar-emazteen ideia izan zen, bigarrenarena batez ere. Gipuzkoar baten alaba zen Flora Agirre, Dick Graves kasino jabearekin Sparksera ezkondu zenean hartu zuen abizen ingelesa.

Zer dela eta antolatu zuten jaialdia baina? Elustondoren ustez festa handi bat egitea besterik ez zuten buruan izan, ordura arte egin ez bezalakoa. Ibaiek hori baino lur gehiago harrotu zuen ordea. AEBetan jaioetako euskal amerikar gazteei beren erroak ezagutzeko parada eman zien. Ordura arte *black basque* izandakoek norbait bazirela erakutsi zieten ingurukoei.

Ez zen kasualitatea. Momentua eta lekua egokiak ziren. Errekatik ibaira: 1950eko hamarkadaren bukaerak AEBetako gutxiengo etnikoen piztea ekarri zuen. Euskaldunek beren buruen kontzientzia hartzea korronte handiaren adar bat baino ez zen izan. Hamarkada hartan gertatu zen: Rosa Parks emakume beltza autobusean eserita zihoan eta kentzeko agindu zion gizon zuritari ezetz esaten ausartu zen. Martin Luther King, eskubide zibilen aldeko mugimendua... Elustondok dioenez beltzen mugimenduak gainerako etniak mugitzen lagundu zuen, modu apalagoan izan bazen ere.

Uriarte, Areilza eta Khrustxev

Gonbidatu ugari izan zuen jaialdiak. Castor Uriarte Euskaltzaindiaren ordezkari modura Sparksen izan zen. Bere alaba Itziar berarekin, ingelesa zekiela eta aitari laguntzera. Elustondok harekin izandako solasaldi bizia jaso du liburuan.

Han izan zen Jose Maria Areilza ere. Francoren estatu kolpearen ondoren Bilboko alkate izandako gizona 1959an Espainiako enbaxadore zen AEBetan. Ez zen 1937an bezala Bilbo odoletan libratu izanaz jardun jaialdian. Urteak ez ziren alferrik joan.

Baina, agintarien omenezko afaria antolatu dute jaialdiaren lehen egunean, eta Areilzak nor den nagusi erakutsi nahi. Ikurrina dago Nugget kasinoan jarrita, AEBetako, Espainiako eta Frantziako banderekin batera. Areilzak legez kanpokoa dela hura, kentzeko. Eta kendu egin zuten, Francoren enbaxadoreak kasinotik alde egin arte.

Areilzak ikurrinari jarritako muturraren aldean, askoz

Goiko argazkian Peter Echeverria festibaleko antolatzaileetako bat mikrofonotik hizketan.

Momentu eta leku egokian ospatu zen: 1950eko hamarkadaren bukaerak AEBetako gutxiengo etnikoen piztea ekarri zuen

gozoagoak izan ziren Castor Uriarteren hitzaldian entzundakoak: “*Euskalduna*-k euskera dabena esan nai dau, eta *Euskalerria*, euskera egiten dauan erria. Orregaitik, zuek emen euskera egiten badozue, Euskalerrian zagozie”.

Izan zen noski, gonbidatuta egon eta azaltzerik izan ez zuenik. Baliteke Nikita Khrustxev Sobietar presidentea horien artean izatea. Urte hartan gertatu zen: Khrustxev Iowa bisitatzeraz joan zen, Garst senar-emazteen etxaldea zehazki. Presidente izan aurretik ezagutu zituen Garsarrak Krustxevek, SESBera arto hibridoa saltzera joan zirenean, 1955ean. Lau urte beranduago eta presidente kargua bere gain hartuta Iowako artasoro batean azaldu zen. Elustondok dioenez *Western Basque Festival* jaialdiko antolatzaileek era askotako agintariak gonbidatu zituzten, eta artxiboan ageri denez baita Khrustxev bera ere.

Mundua 1950eko hamarkadaren hondarrean

Liburua ez da, dena dela AEBetan gertatutakora mugatzen. Jaialdia liburuaren abiapuntua besterik ez da. Hasi Sparksen egiten da, baina bidean Rif-eko amazightarrek garai hartan jasan zuten errepresioa ikusiko du irakurleak, Omar Al Abdallaouj-en larrutik; Txillardegiren *Leturiaren egunkari ezkutua* kari, artean *Yakin* izena zuen aldizkarian sortutako eztabaidaren nondik norakoak; Frantziako Tourrean Marcel Queheille zalgiztarrak (Zuberoa) 59an irabazitako etapa. Baita gaur arteko arrastoa utzi duten beste hainbat gertakari ere.

Izen eta izan ugari, garai batek eta munduari begiratzeko moduak elkartuta. *Western Basque Festival*-ak funtzionatu zuela uste du Elustondok, bi aldiz funtzionatu ere: batetik urte hartan baino ez zelako egin, eta bestetik 1964an Elko-n (Nevada) antzeko beste festibala antolatzeke bidea urratu zuelako. Baina dena ez da lore eta ezti. Elustondoren ustez gaur egun AEBetako euskal klub askoren egiteko nagusia udako euskal jaia antolatzea da, eta hori ez da nahikoa euskal nortasunari eusteko, ezta euskararen erabilera bultzatzeko ere. ■

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Bihotzaren aginduak musikatuta

Sei abestik osatzen dute Legorretako neska honen estreinako lana. Gitarra eta armonika ahotsaren lagun countrya, folka eta popa lantzen ditu, rock zipriztin batzuekin. Euskaraz abesten duenean Anariren hastapenetako kantuen intentsitate eta malenkonia bereganatzen ditu. Eta ingelesez aritzen denean, berriz, AEBetako folkaren errekaetoetara, hala nola, Dylan edota Jeff Buckleyengana, besteak beste, eramaten dizkigu gogo eta pentsamenduak. Abesteko gaitasun berezia dauka, eta gai da soinu grabe eta ilunak lantzeko, baita faltseteak erabiliaz jolasteko ere. Hitzei dagokionez, metafora oso bisualekin (“merkurio tantak”, “ostiralak”, “musik”...) jokatzeko du bere ezinegonak, desioak edo ardurak azaleratzeko. Edizio oso mugatuko diskoa da eta kaxa oso dotorean batuta dator, eskuz eta mimoz egina.

Particular land

Saioa

MOONPALACE RECORDS

Iraupena: 22'25"
6 euro

SAIOA

«Itxaroten jakitea, frustratzea... Horiek dira desioei benetako balorea ematen dieten altxorrak»

Merkurio tantak. Bihotzari ala buruari egiten diozu kasu gehiago?

Askotan bihotzak nahi du zerbait baina buruak “kontuz” esaten dit. Egunerokotasunean batzuetan bihotzak irabazten du, eta beste batzuetan buruak... arriskatu edo prebenitu. Kantuak egiterakoan errealitate hori islatzen saiatzen naiz, gehienetan bihotzak sufritzen duena –buruaren erruz– atera nahi dut barrutik.

Diskoa kaleratuta, arindu al duzu “barruan daramazun inoiz lehertzen ez den ekaitza”?

Beno, ekaitzak badatoz oraindik. Satisfazio eza nahiko presente dago nire bizitzan, beti zerbait faltan botatzen, beti hobeto egon nahi... Lan hau kaleratuta ekaitz hori onartzen jarraitzen dut, bizitzaren parte dela, alegia. Musikak ez du mina sendatzen, baina ikusi dudana da min hori esatean kontzienteago egin naizela naizenaz, nire mugetaz; eta naizen bezala onartzen dut neure burua.

Nola konbentzitu zintuen Moonpalace? Ilargia eskaini al zizun?

Moonpalacek ez ninduen konbentzitu, nik konbentzitu behar izan nuen. Maketa bidali nion eta berak proposatu zidan ilargira joatea. Luxua izan da bidaia hau egitea.

Saioaren “mundu partikularra” entzuleekin konpartitzea motibagarria da ala beldur apur bat ematen du?

Motibagarria, dudarik gabe. Hasieran bertigo pixka bat ematen dit sentimenduak biluzik jendeari kantatzen dizkiodalako, agertokian bakarrik... Baina eroso sentitzen naiz aldi berean. Kontzertu aurreko egunak emozionalki kargatzen joaten naiz, deskargatzeko –abesteko– beharra gehitzen da, eta kontzertu ondoren hustu bezala egiten naiz.

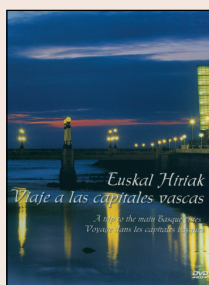
Egarria, gosea eta desioa oso presente daude hitzetan. Gizakiak oinarritzko premiak ahaztu al ditu?

Ez ditu ahaztu, baina premia horiek areagotu egin dira. Gaur egungo gizarteak desioak ti-ta ase nahi ditu. Itxaroten jakitea, frustratzea... horiek dira desioei benetako balorea ematen dieten altxorrak.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Euskal Hiriak

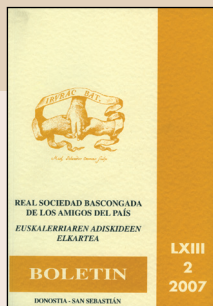
Batzuen artean

EITB, SUA
126 orrialde+DVDa
32 euro

Euskal hiriburuen ehun irudi eder

EITB eta Sua argialetxeak batera plazaratutako liburuak eta DVDak osatzen dute *Euskal Hiriak*. *Viaje a las capitales vascas. A trip to the main Basque cities. Voyage dans les capitales basques*. Liburuan agertzen diren testua eta argazki zoragarriak Jorge Morenori zor zaizkio. DVDan erakusten diren Bilbo, Donostia, Iruñea, Gasteiz, Baiona, Donibane Garazi eta Mauleko irudiak berriz, Euskal Telebistako *Euskal Herria lan bai* zeetara saioa egiten zuen taldeari eskertu behar zaizkio. Helikopterotik hartutako irudiak dira guztiak, eta euskal hiriburuetan aurki daitekeen aniztasuna erakustez gain, leku ba-

koitzeko aberastasun artistikoen berri ere ematen dute. Jorge Morenok gogoratzen duen bezala, hiria gizarte bateko nukleo dinamikoena delako. ■

Boletín

Batzuen artean

EUSKALERRIAREN ADISKIDEEN
ELKARTEA
305 orrialde
12 euro

Gipuzkoako Foru Aldundia ahuntzen aurka aritu zenekoa

Euskalerrriaren Adiskideen Elkarteak plazaratzen duen *Boletín* aldizkariaren azken zenbakian, beste lan historiko interesgarriekin batera, honako hauek irakur daitezke: Pedro Berriochoak, 1876-1923 urte arteko epea kontuan harturik, idatzi zuen *Política anticabros de la Diputación de Gipuzkoa durante la Restauración*. Jesus Moyak berriz, Enrique II.ak iloba zuen Gaztelako Leonorri eman zion Juan I.a erregearen pribilegio baten testua ekarri du. Testu horretan Añanako jaurerria eta gatzari buruzko oinordekotasun zinpetua onesten da; izan ere, Gaztelako Leonorren alaba batek egin-dako helegitearen ondorioz, diploma horrek bi aldaketa izan zituen, eta aldaketa horiek ez dira aipatzen Añanako bilduma diplomatikoetan. ■

Etxeko txikienei eskainitako jokoa

Ikas, euskal pedagogia zerbitzuak plazaratu berri duen jokoa da *Lodikroko*. *Olerkiak iruditan eta musikan kondaturik*. Etxeko txikienei oso deigarri egingo zaizkien marrazkiekin batera, hamabi hitz joko eta olerki erraz eskaintzen ditu, guztiak musikarekin batera ozenki esateko aukerarekin, daraman CDari esker. Nolakoak diren olerkiak? Hona adibide txiki bat: *Krokodilo lodi, dilo lodikroko/ Krokodilo ñaño, ñoña lodikroko./ Non bago, non bago, krokodilo lodi?/ Kasu! Hurbil nago, erne izan badi!* Olerkiak eta ilustrazioak Amaia Hennebutte Millardek egin ditu.

Musika, Jesus Auredek. Perkusioa, Jérôme Martineauk. Kantua, Mari Dumorak. Ahotsak, Joxelu Berasategik, Amaia Hennebuttek, Jesus Auredek, Elea eta Peio Millard Hennebuttek, Julen Auredek, Joritzek eta Azkaineko ikastolako haurrek. ■

Lodikroko.

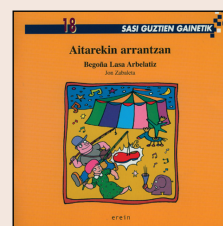
Olerkiak iruditan eta musikan...

Batzuen artean

IKAS
12 orrialde+CDa
17 euro

Zapata arrantzatu zuen neskatoa

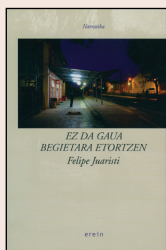
Zortzi urteko neskatala da Begoña Lasak kontatzen duen istorio honetako protagonista. Liburua Jon Zabaletaren irudi magikoekin osatu du Ereinek. Udako egun batez aitarekin arrantza egitera joan, eta arrainen bat harrapatu beharrean uretatik atera zuena zapata handi bat izan zen. "Saltsan jarrita goxoa geratuko dal!" esan zion aita barrez. Neska ez zen haserretu. Harrapatutako zapata oso bitxia zen, koloretsua; zirkoa ekartzen zuen gogora. Eta horixe gogoratu zuen neskatoak ere, zirkora joan nahi zuela eta pailazoak ikusi, batez ere. Herriko festak izan arte itxaron behar izan zuen, ordea. Aurreneko egunean joateko gogo gutxi zuten gurasoek, baina alabak halako ilusioa zeukala ikusirik, anaiarekin joateko baimena eman zioten. Eta han, arrantzatutako zapataren jabea aurkitu zuten. ■

Aitarekin arrantzan

Begoña Lasa, Jon Zabaleta

EREIN
32 orrialde
6,20 euro

Ez da gaua
begietara
etortzen

Felipe Juaristi

EREIN

250 orrialde

17,50 euro

Nor bere minaren konpainian bizi denean

ETAk atentatuan hil nahi zuen gizonaren ordeztu beste bat hil du. Egunkari bateko argazkilaria da gertatutakoaren lekuko. Tiro egin duenak han zer egiten duen galdetu dio eta alde egiteko keinua egin; horregatik argazkilaria atxilotu egingo dute, eta berehala askatuko badute ere —ez baitaki tiro egin duena nor zen—, lana galduko du. Okerrena beretzat ordea, beste arazo bat da: lagun batek deituta gerturatu zen atentatuaren lekura, eta ziur da lagun hura zela ETAk benetan hil nahi zuena. Zergatik? Bi urte pasa dira, eta geroztik ez du lagun horren berrik. Nola ez dio ezer esan?

Zalantza mingarri horretan dagoela, ETAk hildako gizonaren emaztea etorriko zaio ikusi zuenaz galdezka. I

Garraiorako ibilgailuen berri haurrek ikas dezaten

“Zabaldu liburua eta gidatu zeuk!”. Horrela animatu dute Ibaizabal argitaletxeak *Zeu gidari!* Garraiorako ibilgailuak liburua esku artean hartzen duen haurra. Azal eta orri lodiak ditu, eta edozein dela agertzen den ibilgailua haren barrura sartzeko atea ere baditu. Lehen orrian, taxia dago. Barruan beste bi laguntxo ditu, geltokira joan nahi dutela esanez. Gero tranbia agertzen da, eta ondoren txuku-txuku doan tren; inor jaisteko atea ere ireki behar zaizkion metroa, hegazkin ederra eta edonora daraman autobusa. I

Zeu gidari!

Dan Crisp

IBAIZABAL

14 orrialde / 6,50 euro

XABIER MENDIGUREN ELIZEGI

«Liburu honetako narratzaileak ikuspegi xaloa dauka»

Zein berezitasun ditu nobela honek?

Liburu honek asko du soziologiatik. Fikzioa, neurri handi batean, aitzakia da Elvis hil zen urteko garaiaz hitz egiteko. Ez da inon aipatzen zer herri den, baina nik buruan nuen nirea bezalako herri bat, hau da, euskaldunak eta erdaldunak kopuruz berdintsu zirena eta industrializatua zena. Berdin izan daiteke Legazpi, Zumarraga, Ordizia, Andoain, Elgoibar eta beste mardoska. Eta hitz egiten da politikaz —ez asko—, soziologiaz, jendearen pentsaeraz eta abar, gaztetxo batzuen ikuspegitik. Gaztetxoak izan ohi dira nahiko xaloak, tolesgabeak, inuxenteak, idealistak, bihotz handikoak, eta holako ikuspegi samurra dauka narratzaileak.

Zergatik jarri zenion titulu hori?

Elvis izena behin eta berriz agertzen da liburuan, baina ez Elvis bera, ez eta haren musika ere. Protagonistek musika asko entzuten dute, baina Janis Joplin, The Who, The Doors... Liburuan nerabezarorari dagokion istorioa kontatzen da: nesken bilatze, irrikatze kontu hori.

Azal deigarri samarra du zure liburu honek.

Lehen ere egin nuen liburuaren bat azal deigarria zeukana eta, hura ikusita, baten batek esan zuen: “Euskal Herriko azalik probokatzaileenak egiten dituzu”. Eta erantzun nion: Egiten zizkidatek! Eta hau ere, jakina, ez da nik egin. Meritua du Lorea Uribebeberria izeneko diseinatzaileak. Eta ez da probokazio hutsa. Liburua leitu eta gero egin zuen, eta liburuak pasarte inportante bat da hor dagoena. Horrek ez dakit irakurtzeko gogoia pizten duen edo ez duen, baina azala, berez, polita da.

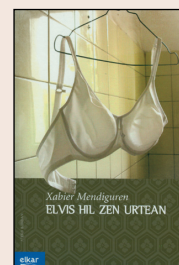
DANI BLANCO

1977an hamabost urte zituztenen ikuspegia

Hamabost urte betetzear edo bete berri dituzte Xabier Mendiguren Elizegiren azken

nobela samurreko hiru protagonistek. Lagun minak dira *Elvis hil zen urtean*, nahiz eta narratzaileak aurreratzen duenagatik gerora gauzak aldatuko diren. Baina kontatzen den udan izugarri maite zuten elkar; hainbeste, une batean homosexual ez ote den izango galdetuko dio bere buruari narratzaileak, beldurrez. Gaztelaniaz aritzen dira, narratzailea baita euskaldun bakarra, euskara gehiegi maite ez duen euskalduna, dena esan behar bada. Uda hori oso berezia da beraientzat, beste uda batzuetan elkarrekin egoteko aukerarik ez zutelako izan, taldeko batek gurasoekin “al pueblo” joan behar izaten zuelako. Baina *Elvis hil zen urtean* herrian galdetuko da, hemezortzi urteko arrebaren zain-

egileari galdezka

Elvis hil zen
urtean

Xabier
Mendiguren
Elizegi

ELKAR

90 orrialde / 9 euro

tzapean. Arrebak ez duenez gurasoek bezain zorrotz zaintzen, bere etxean elkartuko dira maiz taldekoak. Eta ohartzeko narratzailea maitemindu egingo da zeharo lagun baten arrebaz. Holako sentimendu sukartsua ezin, bada, barruan gorde isilean, eta gutun “poetiko” bidaliko dio mutikoak bere amodioari, *Tus perjúmenes* kantan inspiraturik. ■

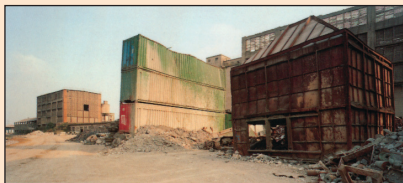
Ezpalak

JON TORNER

Alberto Iglesias musikari donostiarra Urrezko Globo jasotzeko izendatu dute, *The Kite Runner* filmerako sortu zuen soinu bandarengatik. Urrezko Globoak banatzeko gala urtarilaren 13an egingo da Los Angelesen (AEB).

Ur antzerki konpainiak Shakespeareren *Dos caballeros de Verona* (*Veronako bi zaldun*) obra estreinatuko du Bilboko Arriaga antzokian urtarilaren 19an eta 20an, taldearen 20. urteurrenean.

Roberto Botija bilbotarraren argazkiak jarri dituzte ikusgai Gasteizko Ignacio Aldecoa kultur etxean. *Paisaiak bazterrean* izeneko erakusketa urtarilaren 28a arte izango da zabalik.

Iñigo Alberdi Espainiako Orkestra Sinfoniko Elkarte (AEOS) lehendakariorde izendatu dute. Alberdi Euskadiko Orkestra Sinfonikoko zuzendaria da gaur egun. AEOSek 27 orkestra profesional eta bi gazte orkestra batzen ditu bere baitan eta Felix Palomero Galiziako Orkestra Sinfonikoko zuzendaria du lehendakari.

Enkarni Genuak eta Manolo Gomezek Donostiako Txotxongillo Taldea sortu zutela 36 urte bete dira. Urteurrena ospatzeko 33 + 3 *urte kontu kontari* (Erein) liburua argitaratu dute. Ipuinen bitartez, etxeko txikiak behin eta berriz egiten dituzten galderei erantzuna ematen ahalegindu dira. Genuak eta Gomezek galdera hauei erantzuna emateko hainbat lagun eta artisten laguntza izan dute.

Uxue Alberdik irabazi du Erretereria Hiria ipuin lehiaketa, *Zintzilik* lanarekin. Bestalde, Julene Azpeitia ipuin lehiaketan Mikel Zubeldia izan da nagusi, *Zorionak niri* lanari esker.

Luis Duranek *Aljebra* komiki liburua argitaratu du Bergarako Millaka argitaletxearekin. Oñatiarrak euskaraz argitaratzen duen lehenengo lan hau Antxon Ugartek euskaratu du.

Jorge Oteizaren jaiotzaren mendeurrena

Jorge Oteiza artistaren jaiotzaren mendeurrena dela eta, hainbat ekimen antolatu ditu 2008rako Altzuako Oteiza museoak. Bi ekimen nabarmendu daitezke: batetik, ekainean klarioneko laborategiari

buruzko erakusketa izango da ikusgai. Bi mila pieza inguruko multzoak osatuko du proiektua (argazkian); bestetik, urriaren 21etik 24ra bitartean artistaren inguruko nazioarteko lehenengo kongresua egingo da, *Jorge Oteiza eta bere garaia* izenburupean. Halaber, bi liburu argitaratu ditu museoak: *Gogo jardunak tunel batean* eta *Eskultura dinamikoa*.

Komikigileei zuzendutako beka eskainiko du Bilboko Alondegiak

BILBOKO ALONDEGIAREN beka jasoko duen autore gazteak urtebete egingo du Angulemako (Frantzia) La Maison des Auters zentroan, Europako komiki eskola ospetsuenean. Max marrazkilari ezaguna buru izango duen epaimahaiak 2008ko maiatzean edo ekainean eza-gutaraziko du irabazlearen izena (www.alhondigabilbao.com).

Felipe Juaristi idazleak *Berrian*: «Uste dut euskal literatura momentu honetan urrezko momentua bizitzen ari dela. Lau belaunaldi ari gara batera idazten, eta hori ez da sekula gertatu. Nire kezka da zer geratuko den hemendik 20 urtera orain egiten edo idazten ari garen honetatik guztitik. Nire etsipena dator literaturan ez dagoelako erantzunik. Argialetxe ahaltsuak daude, idazle asko dago, baina irakurleak baditugu? Eta gizarteak onartzen du euskal literatura? Ez ote da euskal literatura sinbolo bat? Benetan sentitzen da? Geure egin dugu? Ez euskaldunok bakarrik, baizik eta erdaldunek onartzen dute euskal literatura? Gizarteak onartzen ez duen bitartean literatura bat, hori baztertua izango da, nahiz eta munduko laguntza guztia eduki».

Katixa Agirre idazleak *Beterriko Liburuan*: «Asko gustatzen zait ipuinen generoa, eta uste dut ez dagoela behar adina baloratuta. Badirudi nobela, ipuinen aldean, funts handiagoa duen zerbait dela. Ipuinak baditu abantaila argi batzuk, bere indar kontzentratua, bere iradokitzeko gaitasuna, metro bidaia batean irakur dezakegula... Eta arrazoi praktikoen barruan, nobela bat idazteko kontzentrazio handiago behar dela uste dudala esango nuke, denbora tarte luzeago batean. Nik ipuin bat buruan badaukat, idazten hasi eta bi edo hiru astetan bukatu dezaket, eta gero ahaztu eta obsesio horrekin bukatu. Baina nobela batekin obsesionatuta egon behar duzu idazten duzun denbora guztian, hau da, agian urtebetean».

Abarrak

JON TORNER

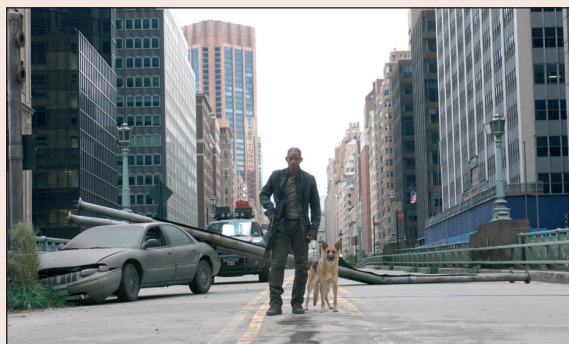
Bakarrik nago, eta salbatu egin nahi zaitut

I Am Legend (*Soy Leyenda* / *Je suis une légende*)
AEB, 2007. Zuzendaria: Francis Lawrence.
Aktoreak: Will Smith, Alice Braga, Charlie
Tahan. 103 min.

Robert Neville (Will Smith) zientzialari eta militar estatubatuarra bakarrik dago New York (AEB) hirian. Bera da bizirik dagoen gizaseme bakarra. Birus beldurgarri batek New Yorkeko biztanle gehienak –eta agian mundu osokoak– hil ditu, eta bizirik geratu direnak banpiro bilakatu dira. Neville ezkutuan bizi da; egun argiz soilik ateratzen da kalera, bere txakurra lagun duela, birusak kutsatutako mutanteak lo daudenean. Bi egin-behar nagusi hartu ditu bere gain: bizirik egon daitekeen beste edozein pertsona aurkitzea eta birusa akabatu dezakeen sendagaia deskubritzea.

Egunen joan-etorriak etsigarria behar du izan protagonistarentzat. Ikuslea behintzat hala sentitzen da batzuetan. New York bezalako hiri erraldoia hutsik ikustea nahikoa ez balitz, filmaren erritmo geldoak, elkarrizketarik ezak eta gaueko eszenek etsipen hori are sakonago transmititzen dute. Baina jada esan dugu. Batzuetan lortzen du hori. *I Am Legend* aspergarri samarra izatera hel daiteke, akziozko eszenek, susto bat edo beste oparitu dezaketen tentsio unek, Bob Marleyri egindako omenalditxoak –Nevilleren talde kuttunena da– eta New Yorkeko irudi bitxiak ikuslearen arreta berreskuratzea lortzen duten arren.

I am Legend filma Richard Mathesonek 1954an idatzitako izen bereko eleberrira du oinarri. Egokitzen libre samarra da, hala ere. Liburuko istorioa 1970eko Los Angeles (AEB) hirian kokaturik dago. Robert Neville da protago-

nista, baina beste Robert Neville bat. Nobelako protagonista lur jota dago, eta alkohola du ihesbide. Ez da ez zientzialari ez militar –birusa nola borrokatu bere kabuz ikasten du–, eta egun argiz banpiroak harrapatzen ditu. Filmeko Robert Neville, berriz, egunez ez ditu banpiroak ehizatzen. Eta *ketchup* potetxoak bai, baina alkoholdun edaririk ez du bere etxean.

Filmak, gainera, salbatzaile moduan aurkezten du protagonista. Heroia da. Giza arrazaren biziraupena bermatzeko bere burua sakrifikatzeko gai da. Nobelak, bestalde, ongiaren eta gaizkiaren inguruko zalantza moralak planteatzen ditu. Protagonistak bizirik irautea du xede, ez 'salbatzaile' bihurtzea. Horregatik, bukaera ere desberdina da bi kasuetan. Paperezko Neville hura banpiroek akabatu zuten. Pantailako Nevillek amaiera duinagoa –*yankee*agoa– du.

Baleko filma, entretenigarria, eta puntu. Sarreragatik 6 eurotik gora ordaindu behar baduzue aurrez ongi pentsatu.

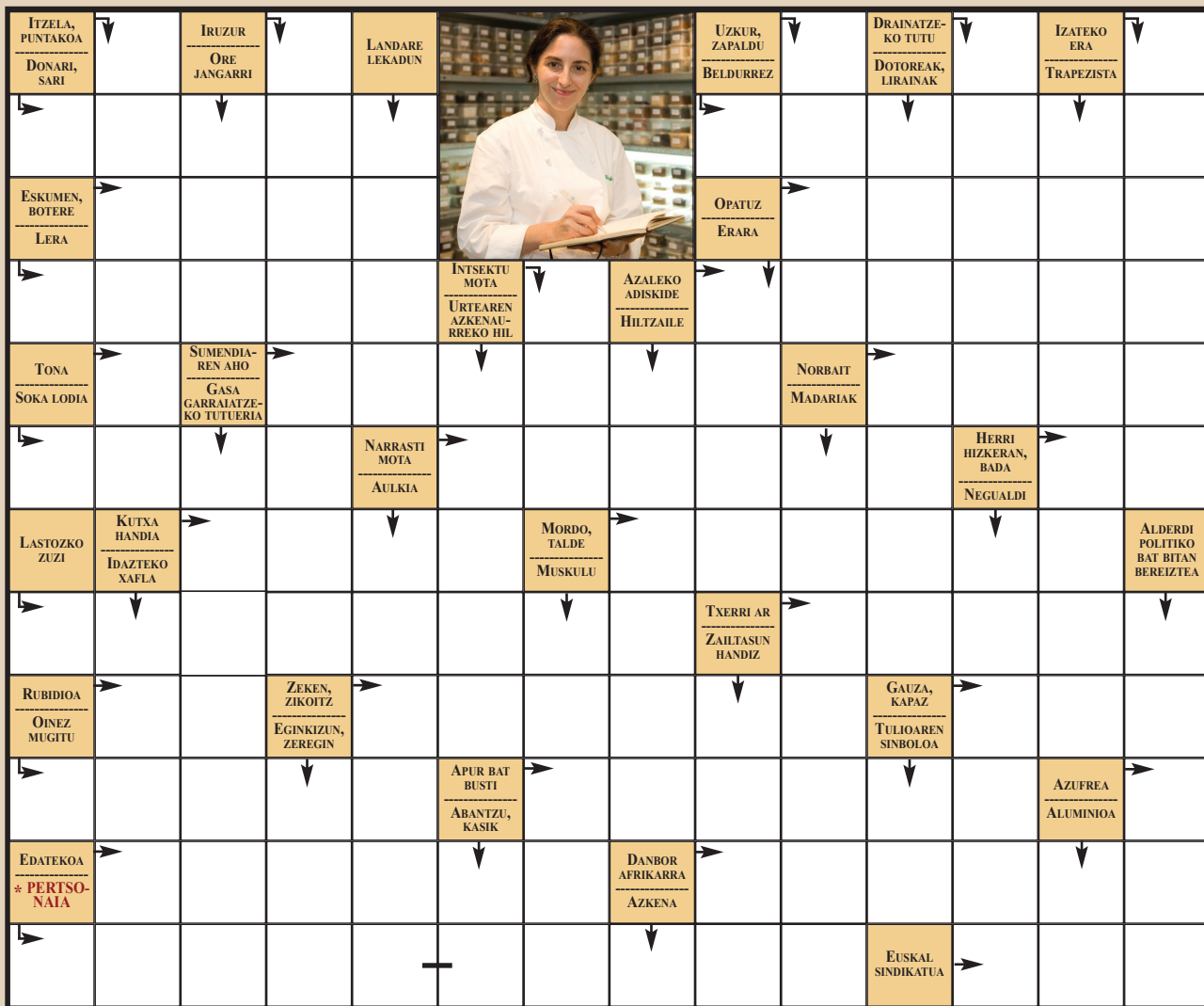
gure!
arteak
euskaraz

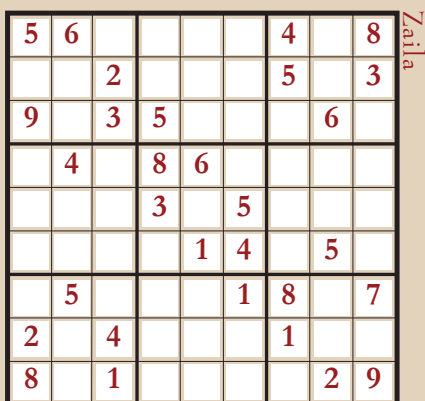
Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Hitz gezidunak

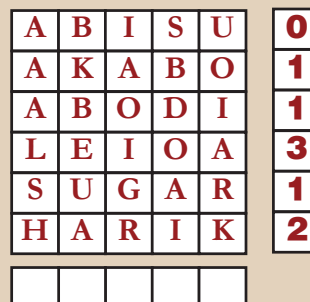

Sudokuak 9 arteko zenbakiak jarri 3x3ko lauki bakoitzean; ezin da zenbakirik errepikatu ez errenkada, ez zutabe, ez lauki berean.

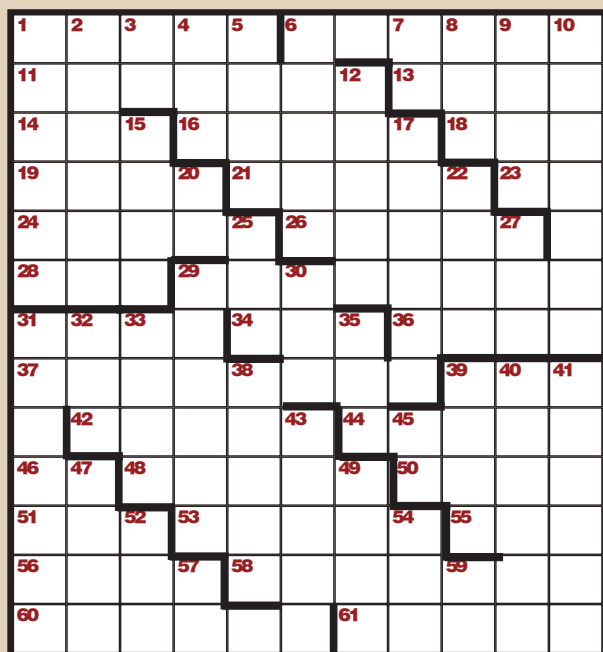

Dedukzioa

Aurki ezazu hitz ezkutua, zenbakiak hitz bakoitzeko zenbat hizki daukan adierazten duela kontuan izanik.

Kike Amonarrizzen umorea

1.- Jolas, josteta. 6.- Jantzirik gabe. 11.- Nafarroako herria. 13.- Eme sortzaileak. 14.- Garaa. 16.- Oztantasunez, bare. 18.- Bihi. 19.- Piztu aditzaren erroa. 21.- Trikitian, adore emateko hitza. 23.- Oinarritzko edari. 24.- Etzanda dagoena. 26.- Esku artean duzun astekaria. 28.- Bete. 29.- Palauko Errepublikako hizkuntza. 31.- Landare mota. 34.- Nauka. 36.- Emeen ugatz. 37.- Euskarri, oinarri. 39.- Zaldiei, geldi!! 42.- Liburu euskarri. 44.- Bizikletaren pieza. 46.- Berkelioa. 48.- Eako biztanle. 50.- Leku hezetan hazten den zuhaitz. 51.- Erdi hitz-elkartetan. 53.- Araua. 55.- Zein. 56.- Astun. 58.- ... hartu, aintzakotzat hartu. 60.- Eskuma. 61.- Arkume jaioberria.

1.- Gantzagia. 2.- Gutizia. 3.- Nori atzizkia. 4.-Nafarroako herria. 5.- Kontserbak edukitzeko, latorrizko ontzia. 6.- Bizkorra. 7.- Seigarren musika nota. 8.- Infin., umatu. 9.- Arin, azkar. 10.- Ikerketaren gai. 12.- Gurpilik gabeko gurdia. 15.- Arrotza. 17.- Negua etorri. 20.- Azkena eta lehena. 22.- Atsekabea adierazteko hitza. 25.- Espainiako Estatuko Nortasun Agiri Nazionalaren sigla. 27.- Ardi hitz-elkarketan. 29.- Zital, umore txarreko. 30.- Eginkizun, behar. 31.- Ezin gehiagozko jatea. 32.- Gauero egin ohi da. 33.- Atzeko alde. 35.- Umeen Gabonetako Parkea. 38.- Itxura, tankera. 39.- Sama, lepo. 40.- Samoako herritar. 41.- Olerki. 43.- Salgai baten zati. 45.- Ezeztatze ko hitza. 47.-Kirol-lasterketa. 49.- Norena atzizkia. 52.- Ohitura inkontziente. 54.- Bai zera! 57.- Lutezioaren sinboloa. 59.- Zaren hori.

- Baina badakizu erabaki hau oso garrantzitsua dela... – dio medikuak.
- Bai, bai... Sakon hausnartutako erabakia izan da.
- Eta hitz egin al duzu honetaz emaztearekin eta seme-alabekin?
- Bai, noski! 17 eta 2 irabazi zuten egitearen aldekoek.

– Eta hiztegian hitz bat gaizki idatzita baletor, ohartuko al ginateke?

K I R O L B I L U Z I
T R A I K A I N A M A K
O R A O Z A N A L E
P P I T Z A I R E A U R
E T Z A N A R G I A G
A S E P A L A U E R A
A L O E N A U T I T I
S S O S T E N G U I S O
E A T R I L P E D A L
B K E A T A R Z U M E
E R T L E G E A N O R
T O I L A I N A T
S S K U N A X U R I

I	D	I
I	K	A
I	O	P
E	R	I
N	A	N
A	D	A
T	Z	T
G	A	I
L	O	R
B	I	E
E	H	Z
E	D	A
E	L	E

Lehor.

5	6	7	1	2	3	4	9	8
4	8	2	7	9	6	5	1	3
9	1	3	5	4	8	7	6	2
3	4	5	8	6	2	9	7	1
1	9	6	3	7	5	2	8	4
7	2	8	9	1	4	3	5	6
6	5	9	2	3	1	8	4	7
2	7	4	6	8	9	1	3	5
8	3	1	4	5	7	6	2	9

6	5	2	1	9	7	4	8	3
4	4	8	7	2	6	3	1	5
9	1	3	5	8	4	2	7	6
2	9	6	3	4	8	5	1	7
8	4	5	7	1	6	3	9	2
3	7	1	9	2	5	6	4	8
1	3	8	4	7	2	9	6	5
5	6	4	8	3	9	7	2	1
7	2	9	6	5	1	8	3	4

Mitxelena s.coop.

www.talleresmitxelena.com

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
ALLANDE SOKARROS

Etxebarre (Zuberoa)

Basabürüko mendien xerka

Zuberoan ia herri guztiek
dute biztanle gutxi,
eta guztietan Etxebarrek
gutxien. Haren inguruan
üngürüa egingo dugu,
Basabürüa eskualdeko
mendien ikusmenaz gozatuz
eta *Bereterretxen kantorea*-ren
oihartzunak lagun.

Etxebarrera iristeko, Atharratzeko hegoaldeko irteeran kokatua den Trinketeko taberna alboan behera sartu behar da eta Onizegaineko zubi herts-hertsaren gainetik Ühaitzandia ibaitxoaren beste alderat igaro. Frantsesez *'Café du Trinquet'* emana den Trinketeko tabernari dagokionez, baten batek jakingo du Agosti Xaho, XIX. mendeko ezkertiar, abertzale aurrendari, idazle eta kazetari ospetsuaren jaiotetxea izan zela. Irakurtzeko nahikoa zaila den etxe aitzinaldeko plaka batek gogorarazten du hori. Tamalez baina, bere historiaren sustrai eta ibileretan erabat ukatua izan den —eta oraindik ere halaxe dagoen— Ipar Euskal Herrian, bakan batzuek bakarrik dakite zerbait Agosti Xahoren kontura. Hego Euskal Herrian jende nabarmen gehiagok jakiterik badu pertsonaia historiko guztiz garrantzizko horretaz.

Gogoeta horiek utzita, Etxebarrerako bidean Onizegaina eta Lexantzü herriak pasako ditugu, Atharratzetik sei kilometro baititugu egiteko bide txiki eta xarmagarri batean. Lexantzütik hiru bat kilometrorra, bide kurutzune batean eskuin alderat joko dugu —lasai, bide seinaleak daude eta euskaraz ere, hain aspaldi ez bada...—, ezkerrekat hartuz geroz Ligi eta Atherei herrietara edota Larraine eta Santa Grazira joango ginatekeelarik. Bide kurutzune horretatik 300 bat metrora, beste bide sarda batekin egingo dugu topo, errota zahar bat badelarik ezkerreko aldean. Hortxe bertan utziko dugu gure ibilgailua, oinezko ibilbidea abiatzeko. “Etxebarreko üngürüa” —Etxebarreko itzulua, alegia— izena eman zaion ibilbide hori guztia tinda horiz seinalatuta dagoenez, galtzeko arriskurik ez liteke egon behar.

Goian, Altabeko beheko borda. Laborantza herria da Etxebarre. Beheko argazkian, etxauetako pentze batzuk.

“Etxauak” eta hilarri borobilak

Oinez ibiltzeari ekiteko, eskuineko alderat eta gorantz bide ganean abiatuko gara, Etxebarre herriko etxe multzo nagusira bidean. Hori 300 bat metrotan dago. Ezkerreko alderat joko bagenu, kurutzune horretan bertan dauden bide seinaleek azaltzen diguten bezala “Etxauak” alderat joango ginateke. Zubereraz, eliza inguruko etxe multzo nagusitik —herri izena ematen ahal zaiona— aldentuta dauden etxeak dira etxauak. Izen hori tokatzen zaie etxe multzo bati zein etxe bakarti bati ere. Horko bizilagunei “etxautesak” deitzen zaie, kutsu latinoko atzizkia baliatuz.

Etxebarreko herria zeharkatuko dugu ibilbidean aurrera jarraitzeko. Aurretik —edo ibilbidea amaitu eta gero— ez litzateke hilerriari bisitatxobat egin gabe geratu behar. Ezen,

Etxebarre da hilarri borobil gehien topatzen den Zuberoako herria. Gaur egun 30 bat badaude, batzuk oso zaharrak ere, lapurretatan andana desagertu ondoren. Eliza oso-oso txikiari ere begiratu diezaiokegu, atea ez baita giltzatutakoa.

Lehen ministroaren opor leku

Herriko etxe multzo nagusiko ezker aldean azkenengoa da Jauregoitia zaharra. Ezkaratzeko ateburuari begiratzea ere komeni da, oso arraroa eta bakanetakoa baita. Etxe berri baten pare-parean da, eta gaur egun ez du egoiliarrik. Jauregoitia eta Zabaleko borda izena duen beste etxe zaharberri baten artean igarota, bide harriztatuan jarraituko dugu Etxebarreko eliza inguruari agur eginda. Zabaleko borda etxe txiki zaharberriua aipatzean, jakitekoa da horren jabe izan

Etxebarre muino batean kokatua da. Atzean, Lexantzümendi.

zirela 2007. urtean Frantziako lehen ministro bilakatu den François Fillon jaunaren gurasoak. Albiste nahiko harrigarri horren azalpena da Fillonen amona zuberotarra zela, Barkoxe herrikoa zehazki. François Fillon eta bere senideak urte luzetan oportetara etorri ziren Etxebarrera. Haatik, Etxebarren nahikoa arrakasta gutxi lortu du, 2007. urteko bozetan, Fillon lehen ministro izendatu duen Nicolas Sarkozy Frantziako presidenteak eta haren UMP alderdi eskuindarrak.

Burdin mearen bidea

Etxebarreko eliza ondoko etxe multzotik aldentzen ari garela, argazki polita egiteko aukerarik izango dugu, herriaren atzean Lexantzümendi borobila daukagularik. Geu Etxebarremendiren hego-ekialdeko mazela luzeari jarraitzen dion bide harriztatuaren lehenik eta arbel-bidean gero ibiliko gara. Arbelari “lapitza” deitzen zaio Zuberoan, eta herrialdeko hegats gehienak horrekin estalita daude. Arbelbidea dela esan dugu, baina xenda edo bidezidor hertsiei “kinta” izena ematen zaie zubereraz. Gure oinekin zapatzen dugun kinta hau, baina, mando-bide ere izan zen luzaz, bertatik, mando bizkarrez beraz, eramaten zelarik Etxebarreko burdin meazuloetatik irteten zen

burdin mea. XIX. mendera arte lurretik kentzen zen burdin mea hori, Larraineko burdinoletara eramaten zuten mando bizkarrez, hizpide dugun ibilbide honen zati handi batean.

Bi gaztelu dituen herria

Lehen aipatu ditugun etxauekako baserrien gainaldetik garamatzala bidezidorrak. Eliza inguruko etxe multzotik aldentu eta laster ere, ezker aldetik begi bistan izango dugun muino borobil bati arreta jarriko diogu. Etxebarren “Montarrei” izen bitxia eman dioten muino hori gaztelua zen, hots, etxebartarren aspaldiko arbasoek kanpotik zetozenen erasoetatik babesteko eratu zuten gotorlekua. Apurtxo bat gorago, hegoaldera eta zuhaitzez inguratuta, bada beste gaztelu bat, handiagoa hau. Gaur egun “Altabeko bordak” izenez ezagutua da gune hori. Ibilbide honetatik bueltan behera egingo dugularik, gainaldean igaroko gatzazkio.

Anartean, gure bidezidorrak eramane gaitu gaur egun landetxe bilakatu den Ibarrenborda baserrira. Bitxi da baina, etxe hori Etxebarrekoa izanagatik, Altzai eta Arane herrien aldetik soilik dauka bertaratzeko biderik. Hortxe bisean-bisean ikusgai daukagun herria, aldiz, Lakarri da.

Ibarrenborda etxea igaro eta berehala, ezker alderat jo behar dugu bide harriztatu batean gora. Horrek Beheitiborda etxe hondatuaren alboetik pasaraziko gaitu eta aurrera jarraituz Arretalepoa baserri abandonaturara iritsiko gara, ordu erdi batez. Lapitzean eginiko kinta hau oso polita da, mehaka hertsia baten gainetik garamatzala, urritzondoan hegaltzan. Mehaka edo sakanaren beste aldean ageri den mendi gotortsu eta oihantsuak Erbexe du izena.

Bizeigaine eta Zalagaine

Sasi eta laparren artean ia desagertzen ari den Arretalepoa etxe gaixotik ehun bat metrora, arretaz ibili beharko dugu, sarda batean ezker alderat eta beheara sartu beharko baitugu, “Etxebarreko üngürüa” ibilbideari jarraitzekotan. Eskuin alderat eta gorantz joango bagina Bosmendietara iritsiko ginatke, bi orduz. Bertatik ere Etxebarrerat jaisteko aukerarik izango genuke, baina txangoa lau orduz gutxienez luzatuko litzaiguke. Ezker eta beheara harturik, aldiz, Erbexe errekarara jaitsiko gara berehalaxe. Erreka hori oso txikia denez, beste alderat erraz pasatuko gara. Hemen kontuz ibili, seinale horiak ez baitira beti ondo ageri zuhaitzetatik eroritako hostoen pean

Bereterretxen kantorea-ren kokaleku

Nork ez du ezagutzen bada *Bereterretxen kantorea*? Alabainan nork daki Larrainekoa zen eta Ezpeldoia etxeko alaba Margaritarekin ezkontzekotan zegoen Bereterretxe laboraria-ren hilketa kontatzen duen gertaera hori Etxebarren jazo zela, XV. mendean. Ezen, Ezpeldoia etxe ederra Etxebarren kokatua baita, gure ibilbide honen abiapuntu eta amaiera den lekutik oso hurbil, Oilopipitako gaztainondo oihantxoaren bazterrean. Hortxe badaude ere beste bi etxe: Bentta eta Ezpeldoigaina.

Ezpeldoia etxearen parean, bide ertzean bertan, Mauleko bizkondeak Bereterretxe hiltzearen gomutagarri den harri borobil zahar bat badago, zizelatutako marrazki eder batek apaindurik. Txango honen azken ehun metroak egin aurretik eta ibilbidetik ehun bat metroz soilik baztertuta, aukerarik izango duzue, beraz, *Bereterretxen kantorea* gertakari historiko horren lekuan bertan abesteko.

ezkutatuak izanki. Erreka zeharkatu eta berehala, xenda ezker eta gorantz seko abiatzen da. Hori izango da gure ibilbide honen zati neketsuena, Erbexeko pagadiaren gora irtetzea nahiko aldapatsua baita. Une batez, burdin hesi batez inguratua den leize edo osin baten gainetik pasatzen da xenda.

Azken batean, Erbexe eta Bizeigaine mendien arteko lepo batera iritsiko gara, horrek nahikoa egoki emana izan zaion izena “Garategorena” daukalarik. Aski laster, zuhaitzen gerizapetik irtetzean, xenda seinaltatuak Bizeigaine mendiaren gailurretik (828 metro) igarotzeko aukera emanen digu. Nekadura apur bat pairatzen badugu, paradarik bada ere

pare-parean eta bazkalekuaren beste muturrean ageri den Obiagako bordara zuzen-zuzenean joateko, zeren eta ibilbide seinaleduna bertatik ere pasatzen baita. Obiagako bordatik aurrera lur-bide polit batek lagunduko gaitu Zalagaine mendiaren ekialdeko malda den bizkar luzera. Zalagaine da, bere 1.050 metroarekin, Etxebarreko gailurra.

Ikusmen zoragarriko jaitziera

Obiagako bordatik datorren lur-bidearen bukaeran, Etxebarre eta Ligi-Athereitik Bosmendiara darman bide harriztatuarekin egingo dugu topo, baina ez dugu hau baliatuko buelta egitean, bai ordea iraztorra eta otatze artean maldaren behera

doan lur-bidea. Hemen kokatzen da ere Zalagaineiko igoera, iraila oroko lehen larunbatean egiten den “Gailurretako rallya” auto-lasterketako probetatik bata. Etxebartarrek “zerra” deitzen dioten bizkar luze horretatik, ikusmira zoragarria gozatzeko aukerarik daukagu.

Zerrako lur-bidea Etxebarreko Alkornoa etxaldean bukatzen da eta hemendik behera 300 bat metrotan bide txiki batean ibiliko gara, Oilopipitako gaztainondo basoan, hiru etxe dauden lekura iristean, lur-bide batera berriz sartu arte. Horrek bizpahiru ehun metroren buru, gure txangoaren abiapuntura eramango gaitu, bospasei ordu behartu dizkigun ibilbide guztiz gozagarri bati amaiera emanda. ■

Zalagaineiko mendi zerratik behera eginda, ezkerretik eskuinera ageri diren mendiak: Erbexe, Etxebarremendi, Lexantzümendi, Maidalena.

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

GENETIKA

Goroldioaren indarra

PHYSCOMITRELLA PATENS goroldioaren genomaren azterketak iraultza ekar dezake nekazaritzan. Goroldio horrek 450 milioi urte darama Lurrean eta oso zelula gutxikoa izanik eta hazteko duen erraztasuna dela-eta, erreferentziazkoa

Physcomitrella patens, 450 milioi urteko "beteranoa".

izan da beti beste organismo konplexuagoak aztertu ahal izateko. Goroldioak lehorta garaietan nola irautean duen eta euria hasi orduko zein azkar hazten den aspaldi harrituta ditu botanikariak. Ezaugarri hori oso interesgarria izan daiteke leku lehorretan landatzen diren landareentzat.

Hogeitertetik gora behar izan dira *Physcomitrella patens*-en genoma osoa eza-gutzeko eta orain zientzialariak lehortean bizirautea ahalbidetzen dioten geneak bilatzen ari dira. Izan ere, goroldio horrek badu beste abantaila bat: alde batetik oso erraza da haren geneak identifikatzea, eta bestetik, kanpotik ADN-a sartzen zaionean oso ongi integratzen du bere baitan. Ezaugarri horiek direla-eta, oso preziatua da laborategietan erabiltzeko. **I**

Osasuna

JABIER AGIRRE

Bihotza zaintzeko hamar elikagai

DIETA OREKATUA da bihotz-hodietako osasunari eusteko gakoa. Koipe gutxiko dieta, haragi gorri gutxiarekin eta arrain kontsumoa gehituz, arrain urdina batez ere. Jarraian bihotzarentzat bizi-asegururik onena eman dezaketen elikagai zerrenda aurkeztuko dugu.

✓ **Fruta.** Bitamina antioxidatzaileak daukate, eta presio arteriala jaisten dute. Bestalde, fruta asko oso oparok dira zuntz disolbagarritan.

✓ **Arrain urdina.** Bere gantz-azido poliinsaturatuei esker –omega 3 motakoei esker, batez ere–, kolesterol eta triglizerido mailak jaisten ditu. Eragin antikoagulatzaileak ditu, eta presio arteriala gutxitzen du. Beraz, astean bitan gutxienez sardinak, atuna edo berdela bezalakoak kontsumitzea komenigarria da.

✓ **Barazkiak.** Miokardioko infartua izateko arriskua gutxitzen laguntzen dute, odoleko kolesterol maila jaisten dutelako. Hosto berdeko barazkiek –espinakak eta brokoliak, esaterako– ematen dute babes gehien.

✓ **Tomatea.** Beste fruta eta barazki batzuek baino likopeno gehiago dauka. Likopenoa antioxidatzaile naturala da, kolesterol txarra edo LDL oxidatzea eragozten duena, eta beraz arteriosklerosiaren prozesua gelditu egiten du.

✓ **Lekaleak.** Zuntz disolbagarri asko dituztenez, gure eginkariekin batera kolesterol zati handi bat ere kanporatzen da.

✓ **Oliba olio birjina.** Gantz-azido monoinsaturatuak –polifenolak eta fitosterolak– ugari dira oliba-olioan, E bitaminarekin batera. Horregatik, infartuari eta arteriosklerosiari aurre hartzen laguntzen du.

✓ **Ardo beltza.** Neurritz hartuz gero, arterietan plakak pilatzea saihesten du, eta beraz, infartua jasateko arriskua nabarmen murrizten du.

✓ **Fruitu lehorrak.** Koipe poliinsaturatuak –intxaurrek– eta monoinsaturatuak –almendrek eta hurrek– ematen dituzte, kolesterol eta triglizerido maila gutxituz odolean.

✓ **Zereal integralak.** Zuntz ugari dutenez, odoleko kolesterol, azukre eta intsulina mailak hobetzen dituzte. Arterien funtzionamendua hobetu eta zirkulazio-sistematikoa hantura murrizten dute.

✓ **Txokolate beltza.** Haren %70 kakaoa denez, polifenolak dauka. Substantzia horiek odola arintzen dute, tronbo arriskua gutxituz eta LDL motako kolesterol mailak jaitsiz.

Frutak presio arteriala jaisten laguntzen du.

INGURUMENA

Neguko sua,
kutsadura eragile

NEGUAN ATMOSFERARA igortzen ditugun karbono partikuletatik, erdiak nekazaritzako eta etxeako suen eraginez sortzen dira. Beraz, aipatu suak neguan gutxitzeko gai bagara poluzioak ere behera egin dezake.

Abenduaren 15ean *Journal of Geophysical Research* aldizkarian argitaratu emandako artikuluan, Europako Batasunak finantzaturako Carbosol proiektuaren ondorioak azaldu dira. Proiektuko partaideen arabera, neguko karbono-kutsaduraren erdia tximinietako, nekazaritzako eta lorategietako suteen ondoriozkoa da.

Azterketa egiteko hainbat trazadore kimiko erabili dituzte, besteak beste leboglukosa, kutsatzaile begetalak detektatzeko, eta karbono-14, fosiletatik datozenak antzemateko. Emaitzak oso argiak izan dira: leku batetik bestera aldaketak badaude ere, batez beste %50 eta %70 artekoa izan da aipatu suteen eragina karbono-poluzioan. Neurketak Europa osoan egin dira, Portugalgo itsasotik hasi eta Hungariaraino, Puy de Dome (1.400 metro) eta Mont Blanc (4.300 metro) mendiak barne.

Kutsadura mota horri ez zitzaion garrantzirik ematen orain arte, baina frogatuta geratu denez arnas arazoak eragiten ditu, birika-minbizia eta guzti. Jada hainbat estatuk debekatu du neguan su egitea baratze edo lorategietan. ■

Nekazaritzako suak karbono ugari igortzen dute atmosferara neguan.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Tuntuning

KLIMA ALDAKETAREN gorabehera honek, apaintzeak berrapaintze, bertakoa-kanpotarra aspaldiko eta sekulako eztabaida dakar atzera. Milaka eta milioika urtetan maiz gertatu den eran, oraingo aldaketa honek ere landare batzuei onurak eta beste batzuei gorriak dakarzikie. Espeziearen bat galduko da, atzo gaur bihar egunoro bezala, eta berriak ernamunduko dira. Joan eta etorri, bizitzea horixe da, baita geldirik izan behar badu ere. Landare bakoitza egonean ez, geldituta ez, baina geldirik bizi da; era berean, berriz, berea duen espeziea mugitzen ari da, etenik gabe lurak kolonizatu eta lurak galtzen. Espeziearen bizitzaren geografia lekualdatze bat da, banako bakoitzarena lege sortu zenetik desagertuko den artekoa.

Guk, osteratzen dena geldirik ikusten dugu. Milioika urtetako lekualdatze horietan gutako norberak landareei begira ematen dugun minutuan ikusten duguna arau dela iruditzen zaigu. Eta espeziearen ordeztu nor bakoitza nagusi, neurea gure bilakatu nahirik geurea zer den uste dute, eta purrustaka hedatuko dute. Eta ustezko geurea betiko geurea bihurtzen dute. Betikoa. Sekula existitzen ez den betikoa. Betirakorik ez den eran, betikorik ere ez da, ezago flora, lekualdatzearen erreinuan.

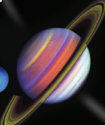
Bertakoa eta betikoaren bazka samurreko manjatera honetan aritu ginen berdantzart, etxe bueltako lorategi ezpeleta bat egin nahi diodan lagun bat eta biok. Landareen artean bada nor eta ezpel landareak nondik ekarriko nituzkeen galdetu zidan, azeri: garesti antzera bertako muintegiren batetik ala merke-zurrean Italiatik. Azken hauek gorritu egiten omen dira ordea negu partean, hemengoaz besteko barietate batekoak balira antza. Klase batzuk gorritu eta beste batzuk berde eusten diotelakoan aritu zen, koitadua. Italia gozotik geurera ekarritakoa gorritu behar, gorrik pasa behar eta! Bertakoa ere ederki gorritzen da erdipurdiko baldintzatan bizitzera behartuz gero... Ezpela ugaria da lorategietan; gorriarik ikusten baduzu, azaleko azterketa batek laster azalduko dizu zein den gorri bizitze horren arrazoia, gehienetan inguruko belarraren ebakialdia joan ebakialdia etorri lorazain baldarrak desbrozadoraz edo moto-segaz azala harrotzen diolako... Eta gorriak kanpotarrak eta berdeak bertakoak aritzen gara tuntun.

Ezpela.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Argi gorriak itzaltzen

AMSTERDAM, 1275EKO URRIAREN 27A. Herbeheretako kostako arrantzale herrixka horretako biztanleek bidesaririk ez ordaintzeko eskubidea lortu zuten eta, horregatik, hori hartzen da hiriarren fundazio datatzat. Berez, 1300ean lortu zituen hiri eskubideak. 1323an Willem III.a kondeak garagardoaren salerosketarako erraztasunak eman zizkien eta, haren oinordeko Willem IV.ak pribilegio gehiago eman ondoren, Amsterdam Liga Hanseatikoarekin harremanetan hasi eta Holandako merkataritza gune nagusia bilakatu zen. “Marinelak eta merkatariaak non, prostituzioa han” legea betez, jarduerak horrek berehala hartu zuen indarra portu inguruetan, Erdi Aroko harresien barruan. Urte horietan, XX. mendean gertatuko zenaren aurrekari, hiriko agintariak kudeatzen zuten gaur Damsstraat izena duen kaleko prostituten jarduna.

XVI. mendean holandarren eta Espainiako Felipe II.aren arteko gatazka hasi zen, eta 80 urteko gerraren ostean, independentzia lortu zuten Herbehereek. Orduan iritsi zen loraldi ekonomikoa eta XVII.a Amsterdamen Urrezko Mendea izan zen. Europako merkataritza portu nagusia bihurtu zen eta bertako burtsa izan zen eguneroko jarduerak izaten lehena. Ordurako legez kanpokoak izan arren, prostituzioa ere egunetik egunera hazten ari zen. Garai hartan sortu ziren prostituten era-

kusleho ezagunak, bezeroak etxeko leihotik edo atetik erakartzeko ohitura zaharra sistematizatzea erabaki zutenean.

1911n prostituzioa legezko bihurtu zen Herbeheretan eta apurka, Amsterdameko auzo zaharrena, bertakoek De Wallen (harresiak) esaten diotena, Auzo Gorri edo Argi Gorrien Distritu bihurtu zen kanpotarrentzat. Aktibitate ekonomiko berrietara egokitzeko malgutasuna erakutsiz, prostituzioak ongi-etorri beroa egin zien bisitari berriei, turistei. Gaur, Amsterdameko auzorik zaharreneko erakusleho multzoa hiriko gune turistiko bisitatuena da, Van Gogh museoaren eta kanaletan dabiltzan ontzien aurretik.

Hala ere, legalizazioak ia 100 urtetan ez du lortu legez kanpoko jarduerak desagerarazterik. Alderantziz, Amsterdameko De Wallen auzoa prostituzio eta droga trafiko ilegalaren gune garrantzitsu bihurtu da.

Hori dela eta, Amsterdameko Udalak hamar urteko plan bat aurkeztu berri du. Horren arabera, 2018. urtean ez da ia prostituten erakuslehorik izango Auzo Gorrian. Herbeheretako beste hamabi hiritan erakuslehoek bere horretan eutsiko diote, eta Herbeheretan nahiz hortik kanpo ezkutuko prostituzioaren arazoak konpontzeko hamar urteko plana baino gehiago beharko da. ■

Amsterdameko Auzo Gorriak erro historiko sakonak ditu, baina hamar urte barru gaur ikusten diren argi gorriak itzalita egongo dira.

ARRASTOAK

ERROMATAR sandalia baten aztarna aurkitu dute Israelen, Hippos-Sussita aztarnategian. Oinetako militar baten iltzeek lehortu gabeko zoruan utzitako arrastoa da, 40 neurriko oinari dagokiona, eta legionarioek eta zenturioiek erabili ohi zituzten oinetakoen tankerakoa dela diote adituek. K.a. II. edo I. mendean datatu dute aurkikuntza eta horrek harridura

sortu du arkeologoen artean. Izan ere, Hippos Dekapoliseko hiri hebrearra zen eta oinatza aurkitutako eraikina hebrearrek egin zuten. Erromatar Inperioaren ekialdeko muga inguru horietan ez zuten garai hartako erromatarren arrastorik aurkitzea espero, bertako hebrearrak ez baitziren erromatarren aurka altxa K.o. 70. urtera arte.

Hippos-Sussitako aztarnategia.

Maite Aristegi

Bergara, 1962. Herri horretako Goiauzoko Lamaño-Etxeberri baserrian jaioa. Baserritarra sortu –bost neba-arreba izaki– eta bertan ari da gaur egun. Bi alaba ditu. Ardiak eta behiak hazten ditu neba gazteenarekin, baita jaiotetxearen izen bereko landa turismoa kudeatu ere. Baserrian arituz, euskara irakasle lanak eta abokatu ikasketak egin zituen behiala. Zinegotzia (HBren izenean) eta EHNEko idazkari nagusi ohia. Kolore anitzen distira du Maite Aristegik: Elkarri/Lokarri, Milakabilaka, Nazio Eztabaidagunea... 18/98 + lan taldearen eledun ageri zaigu azkenaldion.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Judit Fernandez

«Arriskurik handiena une honetan apatia da»

EHNEko idazkari nagusia izateak markatu ei zuen Maite Aristegi: “EHNE sindikatuari iritzia guztietako baserritarrak gaude, anitza da. Guztion irizpidea ordezkatu behar duzu. Zeregin horretan malgutasuna landu nuen eta asko ikasi” esan digu. Lamaño-Etxeberri ari gara berbetan. Bere ingurumaria azpiegitura berriek orbainez josia ageri da, eguzkia lainoa urratu nahian ari dela. AHTk zabalduko duen kremlera irudikatu dugu lipar batez: “Ingurua zeharo txikituko du AHTk. Bailara estua da eta hainbat baserrieta-ko lurrak zatituko ditu. Angiozar auzoan txikizioa erabatekoa izango da, imajinaezina. Proiektua txikitzailea dela diogu horregatik”.

Azpiegitura hauek gabe ere, aurrera egiteko nahiko lan bide dauka nekazaritzak. EHNE une ahulean ikusten du gainera: “Europako birmoldaketa politikak era ezkorrean eragin du sindikatuari. Krisian gaude, baserria nola sindikatua, berritu beharrean. Indarrak batu behar ditugu erronkei sendo eusteko. Gipuzkoako Kongresuaren atarian gaude. Sindikatua indartsua ateratzea espero dut Euskal Herri osoan berpiz dadin. Nekazaritza une oso zailak pasatzen ari da, hondoa jotzeaz gaude baserritarrok”.

Baserritarraren senari jarraikiz, lan eta lan, zuk aurrera beti ere. Herrigintzan ere halaxe.

Saiatzen naiz inguruko ikuspegiak aztertzen eta neure pentsaera izaten. Ezagutu ditudan ekimen guztietatik ekarpenak jaso ditut. Gure herrian trintxera asko dago tamalez. Horiek hausten eta bestaldean dagoenaren ikuspegi hartzen saiatu behar dugu.

Zaila nork bere printzipioei eustea hala ere. Zein dira zureak?

Ni independentista naiz. Euskal Herria bere buruaren jabe nahi dut. Horretarako bidea jorratu eta herriari zer nahi duen galdetu behar zaio. Lurraldetasunaren gaia ere tarteko dela. Zaila dela kontzientea naiz, egun batean ezin dela hori ebatzi, denbora behar dela jakitun naiz, baina horretarako aukerak zabalik

18/98 + LAN TALDEAREN ESPERIENTZIA KRONOLOGIKOA

“Orain arteko ardurarekin segitu behar dugu lanean”

KURSAALEAN AURKEZTU GENUEN EKIMENA ORAIN HIRU URTE. Ezpata buru gainean zutela deitu zidaten auzipetu batzuek. Pertsona hauek deliturik ez zutela egin garbi zegoen, epaiketa politikoa zela. Horietako asko ezagutzen nuen, Jose Luis Elkoro dut kasu hurbilena. Pertsona zoragarria da.

BILTZEN GINTUZTEN PRINTZPIOAK OSATU GENITUEN. Ekimen oso aberasgarria izan da. Egia jo dugu, manipulazioak saihestuz eta interesak alde batera utziz. Zigortuek pentsaera ezberdinak dituzte hainbat gaitan, hori nabari daiteke haiekiko harremanetan, baita 18/98 + lan taldean ere.

BELDUR DIRA: BANAN-BANAN EPAITU EZINEAN, DENAK BATERA. Espektakulua sortu zuten, azken eszenaratzea atxiloteta masiboa izaki. Zigortuek azken bederatzi urteotan bizitza normala egin dutela badakite. Haiekiko jarrera bortitza handitzen du detaile horrek. Oldartze moduko bat izan da, guardia zibilen aldetiko umilazioa pairatu dute. Estatuko indar

horiek beldurra dute. Hitza eta erabakia ukatu nahi dizkiote herri honi.

EGIN IRAKURTZEA NAHIKOA DA BERAU IXTEKO ETA ZIGORTZEKO. Edo desobedientzia zibilaren arlo guztiak ETArenek direla esatea, ETak agiri batean desobedientzia zibilaren bidez Estatua kolokan jar daitekeela esan duelako! Zigor guztiak dira nabaritzekoak: nazioartean edo euskararen aldeko ekimen zilegiak, besteak beste. Txapela kentzeko moduko lan eskerge eta borondatekoa egin dute. Lan horiek ETArenek direla ondorioztatzea izugarrikeria da.

DENAK LIBRE IKUSTEKO HELBURUAREKIN EGIN GENION LANARI. Eta orain epaia mahai gainean ikusita, helburua ez dela bete ikustea gogorra da. Herritar hauek aske izan behar dute, burutu dituzten lanak zilegi direlako, hala ere, egin dituzten lanengatik espexeratuta daude, zigortuta, debekatuta... Orain arteko ardurarekin segitu behar dugu lanean.

izan behar dira. Zubiak eraikitzen joan behar dugu. Zubigile lan horretan kokatzen dut nire burua. Pertsona guztien eskubideen defentsak batu behar gaituela pentsatzen dut era berean, pertsonari nahiz herritarroei dagozkigun eskubideak.

18/98 auziaren epaia hizpide: 52 epaioletatik 47 zigortuta daude. Ustekaberi hartu al duzu?

Hain inuzenteak ez gara. Prozesua helburu politiko batekin jarri zen martxan: Euskal Herria askearen alde lan sozio-politiko egiten duten sektoreak zigortu nahi zituzten ezker abertzalearen eremu zabala deusezteko: jendea beldurtuz, baztertuz eta hautsiz... Makro-sumarioak helburu politikoak zituela jakinda, egoera politikoak ere eragingo zuela kontzienteak ginen. Egia da, zitekeen epai txarra izan da, inork ez zuen hain txarrik espero. Fiskalak berak eskatua baino zigor handiagoak ezarri zaizkie. 600 urteko zigorrak ikaragarriak dira. Epaietarako aurreikuspen eta muga guztiak gaingitu ditu.

Auzitegi Nazionala ageri da berriz ere. Auzitegi hau zigortzeko baita, ez justizia egiteko. Ezin da epaiketa izan denik esan, zirkutik hurbilago izan da auzitegitik baino. Epaietari zelofan juridikoa ezarri diote, inork ez du zigortzeko frogarik ikusi. Pertsona hauek zigortzeko itxurakeria antolatuta dute.

Garzon epailearen teoria indartu da.

Bere teoria errota da: dena ETA da, “entorno” delakoan edonor izan daiteke ETAKoa, berak jakin gabe ere. Argudioak hain dira burugabeak eta euskarririk gabekoak... ez dutela nondik heldu. Auzia ilustratzeko erabilitako argudioak hankaz gora bota dituzte defentsako abokatuak. Finean mendekuaren politika erabili dute, ez dago justiziarik errebantxa baizik. Zuzenbide estatuak herritarra defen-

“Ezin da epaiketa izan denik esan, zirkutik hurbilago izan da auzitegitik baino. Epaietari zelofan juridikoa ezarri diote, inork ez du zigortzeko frogarik ikusi”

datzeko behar luke. Irailaren edo martxoaren 11ko auzietan, estatua sarraskiak burutu zituztenen eskubideak defendatzen saiatu da. Kasuon ez da horrelakorik izan, epaituek ez dute babes hori izan.

“Prebrikazioa” hitza ere erabili duzue epaia ezagutzerakoan.

Frogarik gabe zigortu baitute. Abokatuak epaia aztertzen ari dira eta helegiteak jarriko dituzte.

Udalbiltza, AABBB, Egunkaria, Batasunaren sumarioak zabalik daude. Nola ikusten duzu geroa?

Kezka izugarriarekin. Epai honek bide bat markatu du. Auzitegi Nazionalak eta inguruko botere politikoek bide beretik jarraituko dutela ematen du. Hori da gure kezka eta lan talde bezala planteatzen zaigun galdera da: zer egin behar dugu orain? Orain arte zigortuen defentsa sostengatzen saiatu gara, babes batzuk lortu ditugu. Ez nahi genituen bezainbat. Ez dagoenak, berak jakinen du zergatik ez dagoen. Lan egiten eta erantzuten segitzea beharrezkoa ikusten ditut.

Auzipetuek lanuztera eta manifestaztera deitu zuten epaia ezagutu aurretik. Nola ikusi duzu erantzuna?

Nik gehiago espero nuen. Hainbeste urtetan lan egin ondoren, egoera hain larri baten ondoren, pauso tinkoagoa emateko kapaz ez izateak pena eman dit. Halako muga estuetan gabilta, alderdiak eta instituzioak estu dabilta, eragile bakoitzak dituen mugak dira, aipatu trintxerak hor daude. Malgutasunez eta zabaltasunez jokatzeko ikasi behar dugu, beldurrik gabe. Alderdi eta eragile politikoak beldur gehiegiz mugitzen dira. Oso itxita daude.

Zirkuluaren edo zaldiko-maldikoaren egoera errepikatu dela dirudi. Hau ikusita dugu jada.

“Alderdien eta eragileen arteko mugak gainditu behar ditugu, zubiak eraiki eta bideak zabaldu. Ideologia edo alderdi batean kokatuak izan arren, bakoitzak aske izan behar du eskua luzatzeko eta beste ekimen batean aritzeko”.

Lan baldintza txarrek hil egiten dute

2007. urtean, gutxienez 116 langile hil dira Euskal Herrian. Heriotza horiek aztertuta, honakoa ondorioztatu dugu: lan egoera txarrak, egonkortasunik ezak eta azpikontratazioak hil egiten dute.

DANIEL UDALAITZ

Argazkia: Dani Blanco

1.200 LAGUN hil dira, gutxienez, Euskal Herrian lanean ari zirela azken hamarkadan.

Kopuru hori ez da ofiziala administrazioentzat, eta ziur asko handitu egingo litzateke zazpi lurraldeetako lan ezbeharrei buruzko datu erreal guztiak izango bagenitu. Estatistiken distortsioa sortzen da administrazio bakoitzak, hau da, Espainiakoak, Frantziakoak, Euskal Autonomia Erkidegokoak eta Nafarroakoak, neurtzeko modu desberdina erabiltzen duelako eta bakoitza berari dagokion lurraldearen datuez baino arduratzen ez delako. Beraz, Euskal Herri osoko datu guztiak jaso ahal izateko, berriz ere Nazio Estadistika izateko beharra sortzen zaigu. Modu horretan baino ezin daiteke lor gure egoeraren argazki erreala.

Horrelako erakunderik ez dagoenez, aldizkari hau *Gara* egunkariak egunez egun bildu dituen datuez baliatu da bere datu estatistikoak sortzeko; izan ere, egunkari hori, mugak baditu ere, hurbiltzen da gehien zazpi lurraldeetako errealitate (www.gara.net/gaiak/lanistripuak webgunean ikus daiteke). Ezin da ahaztu lan istripuen kopuru erreala hemen jasotzen dena baino askoz handiagoa izango dela, egunkari horretan egunero bildu diren datuak istripu larriei edo hildakoei baino ez baitagozkie. Kasuren batean, gainera, larri zauritutako langileren bat hil

egin zen eta horri buruz ez zen deus argitaratu.

Hilabetez hilabete

Urtarrilean, gutxienez, 30 lan istripu izan ziren eta 14 lagun hil ziren. Beste hainbeste langilek mota ezberdinetakoz zauriak izan zituzten. Hildakoen erdiak, eraikuntza sektorekoak ziren, eta arlo horrexek du, hain zuzen ere, egonkortasun ezik eta azpikontrata-

zio bolumenik handiena. Otsailean 19 lan ezbehar izan ziren, eta 12 lagun zendu ziren. Beste 12k zauriak izan zituzten. Zorigaitz horietatik zazpi eraikuntzan gertatu ziren. Martxoan beste 23 istripu jazo ziren; horietan, 12 hildako eta 11 zauritu izan ziren. Istripu horietatik, zazpi eraikuntzaren sektorean gertatu ziren. Apirilean, Aste Santua eta Pazko astea tartean izanda, ezbehar kopurua gutxitu egin

Rafa Diez Usabiaga, LABeko idazkari nagusia

"Pankartaren kontua agortuta dago"

Oso gai larria bada ere, orain arte, langileek eta sindikatuak erantzun monotono, mekaniko eta banatua eman diote lan ezbeharren gaiari, eta pankarta bat erakusteko elkarretaratzeak besterik ez dituzte egin. Badirudi denak ados daudela pankartatik harago joan behar dela esatean eta erantzun orokor eta bateratuak eman behar direla uste dute. LAB sindikatuak pauso bat eman du hori lortzeko eta sindikatuen arteko bilerak egiten hasi dira. Diez Usabiagak zera esan du: "Eraso dialektikora jo beharra dago", "pankartaren kontua agortuta dago; erantzunaren maila ez

da gaiaren garrantziarekiko proportzionala".

Greba orokorra deitzeari dagokionez, Usabiagak esan du badaudela arrazoiak erantzun orokorra emateko baina sindikatuak ez du inolako proposamen zehatzik egin eta "ez du inolako diseinu edo formaturen erantzule izan nahi". Beraz, haren ustez, sindikatuen arteko elkarriketak bukatu eta gero, denen artean formatu bat zehazteko aukera egongo da; izan ere, sindikatu abertzaleak dioenez, "argi dagoen gauza bakarra da gaur egungo erantzun eredu agortuta dagoela".

Langileak ez dira istripuetan
bakarrik hiltzen. Beren
enpresetan erabilitako
produktuek sortutako
gaixotasunengatik ere
hiltzen dira

zen, eta 8 istripu izan ziren. Bi lagun zendu ziren eta 6 zauritu. Bost ezbehar eraikuntzan izan ziren.

Maiatzean, 20 istripu gertatu ziren, eta, horien ondorioz, 20 langile hil eta 18 zauritu ziren. Hildako gehienak eraikuntzan zebiltzan. Ekainean gertatutako 19 lan istripuetan, 9 lagun hil eta 10 zauritu ziren. Beste behin ere, eraikuntza arloan izandako zorigaitzak nabarmendu behar dira. Uztailen, 33 ezbehar gertatu ziren eta, ondorioz, bederatzi langile hil eta 23 zauritu ziren. Orduan ere, eraikuntza sektorea nabarmendu zen, baita Mugerren (Lapurdin) izandako bi istripu ere, pertsona bat hil eta beste bat zauritu baitziren. Abuztuan, oporrak zirela-eta, ezbehar kopurua asko gutxitu zen. Hamaika izan ziren eta emaitza 3 hildako eta zauritu batekoa izan zen. Irailean, 24 ezbehar jazo ziren; horien ondorioz, 7 langile hil ziren eta 19 zauritu. Eraikuntza sektorean gertatutakoak izan ziren nagusi berriro ere.

Urrian, istripu kopurua gutxitu egin zen eta 13 gertatu ziren; horietan, bost lagun hil eta zortzi zauritu ziren. Hilabete horretan, eraikuntza sektoreaz gain, nekazaritzan izandako istripuak nabarmendu ziren. Azaroan 29 lan istripu izan ziren eta ondorioz, 5 lagun hil eta 23 zauritu ziren. Eraikuntzan gertatutakoez gain, suteek eta leherketek eragindakoak aintzat hartu beharrekoak dira. Azkenik, abenduan, gutxienez, 13 istripu izan ziren eta zortzi hildako, horien artean hiru garraiolari. Zaurituak ere izan ziren. Istripuak Iparraldean zein Hegoaldean gertatu ziren.

Eraikuntza sektorea, gazteak eta etorkinak

Euskal Herrian izandako lan ezbeharak aztertu ondoren, 2007an lan istripu larria izan edo hil direnen ezaugarriok nabarmendu daitezke: batez

Bukatu berri den urteko lan istripu gehienak eraikuntzan gertatu dira.

beste 30 urtekoak, eraikuntza sektorekoak edo muntatze-lanetan aritzen direnak, egonkortasunik gabeko kontratua dutenak eta azpikontratatan lan egiten dutenak. Etorkinak gero eta maizago izaten dira Euskal Herrian gertatzen diren ezbeharren biktimak.

Lan eritasunak

Langileak ez dira istripuetan bakarrik hiltzen. Beren enpresetan erabilitako produktuek sortutako gaixotasunengatik ere hiltzen dira batzuk. Eritasun

horietako batek zenbait enpresatan erabilitako amiantoarekin du harremana. Euskal Herrian, dagoeneko, hainbat lagun hil dira gaixotasun horrek jota. Joan den urtean bertan, Portugaletako langile baten kasuaren berri izan genuen. Garai batean Babcock Wilcox-en lan egin zuen hark. CCOO sakon landu du amiantoaren gaia eta berak emandako datuen arabera, EAEn horren inguruko 20 auzi epaitu dira. Beste 20 kasutan, dokumentuak tramitatzen ari dira. ■

Ana Erasun eta Paxkal Indo

“Ez dugu beti fakir izan nahi”

Gabon usainean elkarrizketatu ditugu Erasun eta Indo Seaskako lehendakariordeak. Ikasturte hasierako gorabeheren ondoren lasaituta daude, baina urtarrileko bi gertakizun garrantzitsuren zain. Batetik, bulego eragilea osatzekotan dira gero Seaskako lehendakaria aukeratzeko. Bestetik, EEP eta Akademiaren inspektorearekin bilkura dute.

ONINTZA IRURETA
Argazkia: Junkal Amores

“**URRATS SENDOAK** eta iraunkorrak” dira helburu Seaskarentzat. Normalizazioaren irudi ez diren adibide asko dituzte kontatzeko; bata Lapurdiko, Nafarroa Behereko eta Zuberoako ikasle guztiak biltzen dituen lizeo bakarrarena. Baionan dago lizeoa eta 57 ikasle dira, urruntasunagatik, aste osoa barnetegian igaro beharko luketenak. Azken lau urteetan ordea, ez dute barnetegirik Baionan eta ikasleak dantzan dabilta, Landetako kanpin batean ere igaro dute ikasturtea. Kanboko kolegioko ikasleak autobusez egunero joan-etorrian ibili dira. Aurten gurasoek daramatzate autoz.

Seaska une honetan lehendakariarik gabe dago.

P. Indo: Ez dago halako presarik, lehendakaria inportantea da, baina inportanteak dira 2.500 haurrak, 25 ikastolak, gurasoak, euskara... Tren luze eta azkarrak da Seaska eta ez du esan nahi txoferririk gabe ibiltzen denik.

25 ikastolek Ikastolen Kontseilua osatzen dute eta hor hautatzen dira bederatzi guraso kide eta bi langile bulego eragilerako. Bulegoak egiten ditu planteamenduak eta Kontseiluan dena bozkatzeko da. Seaskaren historian barneratua da demokrazia sistema hori.

Ana Erasun: Bulego eragilean hiru guraso ditugu, herena falta zaigu eta ezin da burua atzeman oinarriarik ez

Paxkal Indo eta Ana Erasun. Biak Seaskako lehendakariorde dira, Ixabel Xarriton azken lehendakariaren lekukoa ez du inork hartu oraingoz.

dagoelarik, bulego osoa ez osatua, alegia. Ematen diogu garrantzi bera bulegoaren osotasunari eta lehendakaria hautatzeari. Bulego eragilea osatua egotea nahitaezkoa da.

Frantziako Hezkuntza Ministerioari zer daukazue eskatzeko?

A. Erasun: 40 urte beteko ditugu heldu den urtean eta xedea izan beharko luke normalizatzeko bidean jadanik urrats sendoak eta iraunko-

rrak ematea. Ez ibiltzea urtero negoziatzen, urratzen, erresistentzian...

Behar dugu aintzat hartzea daukagun funtzio publikoa. Frantziako Estatuak ikastolak hartzen ditu ikas-etxe pribatu gisa eta guk funtzio publikoa betetzen dugu zeren eta Iparraldean hezkuntza publikoan ez dago murgiltze sistemarik, ez dago D eredurik. Seaskak egiten du lan hori.

P. Indo: Funtzio publikoari segiz: sare publikoan herriko etxeen esku dago

Alozeko ikastola txikia

Ana Erasunek kontatu digu nola Seaskak euskararen garapenean eta berreskuratze prozesuan motore soziolinguistiko gisa jokatzen duen, "eta horrek faktura pasatzen digu. Baditugu ikastola txikiak, eremu soziolinguistiko arriskutsuan direnak. Alozekoa (Zuberoa) adibidez, 12-14 ikasleekin. Seaskarentzat kostu handiko ikastola da, baina altxor ikaragarria, familia transmisioa ikaragarri ahultzen ari delako herri horietan eta ez badugu orain zerbait egiten galdutzat emango da.

Lan hori EEPren baitako zerbait da, berez ez litzateke Seaskaren gain erori behar. Seaskak funtzio hori betetzen duen heinean eskatzen duena da aintzat hartzea".

ama eskolako eta lehen mailako erai-
kinen mantenua. Pribatuak garenez,
lege bat edo beste hartzen dute
laguntzeko ala ez, horren menpe
gara. Adibidez, Hendaian oso ongi
lagundua da ikastola eta Baigorri-
n batere ez. Pasatzen da ezerezetik nor-
maltasunera.

Frantziako Estatuak sortutako Euskara-
ren Erakunde Publikoa dago orain.
Nolakoa da harremana?

P. Indo: Hor badira bi gauza. Lehen-
a: erakundearen lan politikoa, politikoe-
k baliatzen dute tresna hori lan politi-
koa betetzeko. Bigarrena: euskalgint-
zaren egituratzea, euskara laguntzea
ofizialki Iparraldean. Nik neronek ez
dut fitsik beren kontra, egitura berria
da, ez dakigu zertarako baliatua izan-
go den, ez dakit zein heinetaraino
lana egin ahalko duen... jakinez Fran-
tzian zein zaila den lan egitea.

Politikoki baliatzen dute bulego
teknikoa euskararen alde zerbait egi-
ten dela erraiteko. Biziki ongi, baina

Seaskan ez dugu proba handirik
hortarako. Lehen proba da "Estatu-
aren eskizofrenia bistan da", hiz-
kuntzak ez duela nortasunik, baina
erakunde publikoa sortzen dio eus-
karari. Ze gauza bitxia! Estatuak
berak sortzen ditu konstituzioaren
kontrako diren tresnak. Pixka bat
harritzen naiz, baina zergatik ez. Sei-
nale ona da, batzuetan teknikak era-
man ahal du egiteko modu berria.
Baina oraindik nahi dut ikusi, ez
dakit zertara doan.

Gauza da gero teknikoki gaur egun
zer eman ahal dion EEPk Seaskari.
EEPk bitartekaritza lana egiten du,
Estatuaren eta Seaskaren artean.
Ongi, beharbada norgehiagokak izan-
go dira lehen baino kalmegoak. Urtar-
rilaren erditsuan dugu EEPekin eta
Akademiaren inspektore berriarekin
bilkura; gure lehen bilkura izango da.

Hor zuzenduko al dira kontuak?

P. Indo: Prolema da beti sutan dagoe-
larik suhiltzaileak bidaltzen dituztela
baina behin ere ez dugula lortzen
gerorako ongi prestatzea gauzak. Ikusi
beharko dugu EEPren borondate

"11.000 irakasle postu

kendu nahi dituzte

Frantzian. Guri 11 emango

dizkigute 11.000 kentzen

dituztelarik?"

PAXKAL INDO

politikoa. Hizkuntza politika paperean
biziki ongi da, baina ikusi beharko
dugu errealitatean zer lortzen den.

P. Indo: EEPekin eta euskalgintza-
ren antolaketa berriarekin zera ulertu
behar da: menua badaukagu, baina
platerak ez dira oraino agertuak, eta
egia erran, gose gara orain, jakiteko
zer eta nola janen dugun.

Eraikinak zahar geratu dira

Hala dio Erasunek: "40 urte ditu
Seaskak eta dozena bat egoitza
zaharberitze premia gorrian
daude. Dozena bat milioi euro
beharko ditugu hurrengo hiru-lau
urteetan. Finantza bide iraunkorrak
bilatu beharko ditugu zaharberri-
tzeari erantzuteko. Aipatu behar
dugu, Larzabaleko (Nafarroa Behe-
rea) egoitza kasu, finantziamentu
handiena Hegoaldetik etorri dela,
eta ezinbestekoa da gure bizitzara-
ko. Harrigarria da ikustea bai era-
kunderen jarrera eta baita herri eki-
menetik sortzen diren laguntzaileek
nola sostengatzen gaituzten".

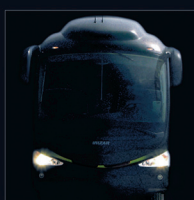
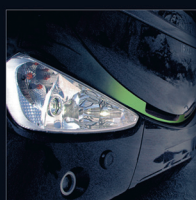
Urtarrilekoari begira beraz.

P. Indo: Ikusiko dugu Estatu nola
planteatzen den guri begira, jakinez
aktore berria dagoela gure artean:
EEP. Hori izango da urtarrileko
berrikuntza bakarra. Ez dut uste
halako txekerik eramango dutenik
edo hamar bat irakasle postu
zakuan. Ez dut uste, jakinez gainera
Frantziako egoera, hau da, 11.000
postu kendu nahi dituztela Frantzia
osoan. Guri hamaika eman 11.000
kentzen dituztelarik?

Hau baikorki nola ikusi: badauka-
gu trataera berezia, Seaska bakarrik
doa bilkura horretara.

A. Erasun: Gogortuak gara. Badira
fakirrak, tapizean laban muturrekin,
eta ibiltzen dira horren gainean. Gu
batzuetan horrela ibiltzen gara, bai
gurasoak, irakasleak, langileak, seme-
alabak... Horrek berak ematen digu
sendotasun berezia. Indartuak aterat-
zen gara holako egoera zailetatik.
Baina ez dugu beti fakir izan nahi,
ezta kamikaze ere. 40 urteak ahalik
eta normaltasun handienez bete
nahi ditugu. ■

Babeslea: Irizar

 IRIZAR

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

Suhiltzaileentzat estilo liburua

SUHILTZAILEEN irratirako estilo fitxak du izena liburuak eta Gipuzkoako Foru Aldundiaren laguntzaz argitaratu da. Irrati bidezko ahozko komunikazioa euskaraz hobetzeko asmoz hainbat esamolde bildu dituzte liburuan, eta baita hiztegia ere, gaztelaniazko ordainekin. Esamolde eta hitz batzuk lehendik argitaratutakoak dira, baina beste hainbat suhiltzaileek beraiek egokitu eta asmatu dituzte eguneroko lanean erabili ahal izateko. Tresnei, ibilgailuei, azpiegiturei eta komunikazio beharrei begira aukeratu dituzte hitzok eta esamoldeok. Liburua bereziki suhiltzaileentzako bada ere, litekeena da beste lanbide batzuetarako balio izatea. Liburua sarean dago helbide honetan: www.gipuzkoaeuskara.net/jarduerak/suhiltzaile

Bartzelonako Euskal Etxearentzat ENE saria

EUSKARAREN eta euskal kulturaren alde egindako lanagatik ENE saria eman dio Bartzelonako Euskal Etxea-

ri Eusko Ikaskuntzak. Euskal Etxea 1979an sortu zuten euskaldunen bilgune izateko eta Katalunian euskal kultura ezagutarazteko. Gaur egun 400 bazkide ditu.

11 milioi euro euskalduntzeko

EUSKO JAURLARITZAK 11 milioi euro bideratuko ditu 2008an Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako administrazio publikoko 5.000 langile euskalduntzeko. Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundearen eta HABEren arteko akordioa garatzea izango du xede diru-laguntza horrek. Orotara 100 administrazio publikotako funtzionarioek hartuko dute parte euskara ikastaroetan.

Gisa honetako pintadak egin dituzte Nafarroako Fontellas herrian dagoen Argia ikastolako hormetan. Falangek sinatu ditu pintadak eta ikur faxistak ageri dira.

Lehen aldiz umea euskaraz erregistratuta

ETXAHUN ITURRIOTZ aretxabaletarra (Gipuzkoa) da jaiotzako inskripzioa euskaraz duen lehenengo haur jaioberrria. Hainbat oztopo eta saiakeraren ostean, Aretxabaletako erregistro zibilean liburu berezia zabaltzea lortu dute gurasoek. Orain arte, Euskal Herriko erregistroetan haurren inskripzioa gaztelaniaz eta frantsesez baino ezin zitekeen egin. Etxahuni inskripzioa liburu ofizialean egin ez badiote ere, “balio eta erangikortasun bera” duela azaldu dute gurasoek. Behatokiak adierazi du hemendik aurrera, nahi dutenentzat, beharrezko tramiteak bideratuko dituela.

Dekretuz edo dekretazoa

Azken uneko aldaketarik ezean, Gipuzkoako Foru Aldundiko EAJk asko murriztutako sozietate eta enpresen zerga dekretatuko du inposaketaz, Lakuako Gobernuaren bedekapenarekin eta enpresaburuen babesarekin eta laguntzarekin. Zerga %32,6tik %28ra jaitsiko da erabaki horri esker. Batzar Orokorretan %30era jaistea adostu zen, beraz, erabakia Gipuzkoako hiritarren gehiengoaren aurka hartutakoa da. EAJk eta Lakuako Gobernuak gehiengoaren defendatzaile direla diote, hiritarren erabakien defendatzaile. Bada oraingoan gehiengoak eta hiritarrak errespetatzeko modu lotsagarria erakusten ari dira. Horrela saiatu ziren garai batean Lemoizko zentral nuklearra ezartzen, lortu zuten Boroako zentral termikoa ipintzea eta egun AHT nahi dute. Orain Gipuzkoan, dekretuz ezarri nahi duten sozietateen zerga bezala. Horrela ulertzen al dute gehiengoekiko errespetua eta euskal hiritarren erabakia kontuan hartzea? Estatu Espainiarrak Konstituzioa bezalako erabakiak ezartzen dizkio Euskal Herriari; ez du euskal hiritarren nahia errespetatzen eta Ibarretxe Plana eta EAEko Parlamentua bartzertzen ditu. Egoera horien aurrean kexu dira EAJ eta Lakuako Gobernuak, baina zertaz kexatzen dira? Gipuzkoan sozietateen zerga ezarrita, lehenago Boroako zentral termikoarekin eta orain AHTrekin bezala, bi erakundeok Madrilrek bezala jokatu dute euskal hiritarrekin.

Juan Mari Arregi

BAHEA

Xabier Silveirak Garan esanak: “Zer dela-eta da bekatua espainolez idaztea eta ez espainolentzat euskaraz lan egitea? Zer dela-eta da delitua espainolez hitz egitea esandakoa espainolez esan denaren aitzakian espainiarrekin bat egitea ez denean delitu?”.

Jabier Sainz Pezonagak Deian esanak: “Berez euskararen bataila ez da Erriberan jokutzen baina hala ere oso garrantzitsua da Erriberako jendearen jarrera Nafarroako hizkuntza-politika euskararen aurka ala alde bideratzeko. Erriberako jendea konbentzitu behar da Nafarroan aldaketa sakona gauzatu behar dela legegidiaren arloan, baina inork ez dezala pentsa legea aldatzea bakarrik soluziobidea izango denik”.

Kale itsuaren aurreko galderak

ZER PENTSATZEN ote dute herritarrek Euskal Herriko etxe ugarian bizi den sufrimenduz? Oso desberdin pentsatuko ote dute bloke espainiarzalekoek -PP eta PSOEkoek- eta bloke abertzalekoek gehi Ezker Batukoek? Edo akaso banaketa ez da hori eta ETaren biolentzia onartu eta onartzen ez dutenen artean dago lerroa? Edo banaketa Estatuaren biolentzia zikina -garbia ere ba ei du eta- onartu eta onartzen ez dutenen artekoa ote da? (Eta banaketa lerroaz ari naizela, beti ere herritar batek beste herritar batzuen sufrimendua ulertzeko ikuspegitik ari naiz). Edo akaso ez ote dago zatiketa lerro bakarrik eta aipatutako gizarte taldeetan banaketa lerro desberdinak daude kasuan kasuko gai eta egoeraren arabera? Edo une batetik aurrera sufrimendua ez ote da ikusi ere egiten? Eta besteen sufrimendua ikusten ez denean zertan bihurtzen da pertsona? Sufrimendu eragilearen konplizea? Munstroa? Harri koskorra? Edo, besterik gabe, arrazionaliza ote daiteke sufrimendua, ulertu, eta lotara lasai joan? Kale itsuko paretaren aurreko galderak dira.

URTE BUKAERAK gori utzi du gatazka giroa: 18/98 auziko espetxeratzak, Gorka Lupiañezen tortura salaketa, Natividad Junkoren heriotza, PSEko egoitzaren aurkako atentatua Balmasedan, kale erasoak... Aurreikusitako egoeraren kronika, oraingo soka-tira parametroetan biziki gaizto-tu daitekeena gainera. Balmasedakoa moduko atentatu baten ondorioak zeintzuk izango diren kalkulatzeko ezin da samurra izan, eta beraz, ez dago argi negoziazio saio berriaren bila ETA noraino iristeko prest dagoen.

Etixeraten prentsaurrekoa Natividad Junkoren heriotza medio.

PSOE ere erruz astintzeko prest dagoela erakusten ari da, berdin dio horretarako zuzenbide estatuaren estoldetara behin eta berriz jaitsi behar bada; sarri pentsatu izan da beherago ezin dela jaitsi eta urtez urte baietz, jaitsi daitekeela erakutsi dute Estatuaren zerbitzari ugariek. Etakide gehiago atxilotu ahal dute, pertsona gehiago torturatu, kontzientzia preso-en kopurua handitu, presoak gehiago estutu, ilegalizazioa astindu... askoz gehiago ahal da. Batez ere Espainiako elite eta herritarren gehiengoak onartzen badu, zeren onarpen maila bat barik ez litzateke posible soto ilunetara hainbestetan jaitea.

2008. URTEA bizi dator zentzu askotan. Ilegalizazio doinuak indartsu datoz eta ez dirudi ANV-EAEk edo legez kanpoko ezker abertzaleak Espainiako martxoko hauteskundeetan parte hartzeko aukerarik izango duenik. Bestetik, herritar asko dago kontsultarena nola bukatuko den ikusteko irrikitan. Eusko Jaurlaritzaren ekimenak oso tarte gutxi du halako biolentzia giro batean. Magiarik ez da hemen eta, erabakimenaren ikuspegitik, galdeketaarenak ez du zentzu handirik halako gaiez erabakitzeko gutxieneke bake eta askatasun giro-

rik ez dagoenean. Zapatero/Raxoi-Ibarretxe ekaineko akordiorik ezean, ez da samurra irudikatzea erabakitzeko bozketarik lehergailu, atxiloteta edota hildakoekin. Zerbait historikoa egiteko aukera du Ibarretxe lehendakariak, baina ez da erraza irudikatzea -Earen bultzada eta guztia-EAJ erronka bide horretan noraino joateko prest dagoen. Zerbait historikoa edo beste bat gehiago.

MARTXOAREN 9KOA hauteskunde eguna izango da Euskal Herri osoan. Hegoaldean Espainiako Legebiltzarra hautatuko da eta Iparraldeak udalak eta Paueko Kontseilu Nagusiko zati bat. Madrilen, PPk edo PSOEk irabazi, biek agertu beharko dute Ibarretxeren galdeketa-erikiko jarrera argia. PPrena argi bide dago. Zapaterok errepikatuz gero, saio negoziatzaile berri baterako esperantza ez bide da guztiz itxita. Funtsean, erakutsi beharko du oraingo errepresioaren hautua PPri hauteskundeetan irabazteko estrategia zen edo politikak, aurreko legealdian saldu bezala, arazoak konpontzeko tresna gisa ere balio duen.

Nafarroan ere, PSOEk UPN gobernutik kanporatzeko esperantza zapuztu ondoren, herritarrek nola erantzuten duten ikustea interesgarria izango da, bereziki PSNko boto emaleen jarrerari dagokionez. Foru hauteskundearen arrakastaren ondoren, NaBairen erronka ere ez da txantxetakoa.

Eta hauteskunde kontuak ez dira hor bukatzen, urriko galdeketa-erikoa eta gero, Ibarretxe lehendakariaren ibilbide-orria betez gero bederen, Eusko Legebiltzarra desegin eta hauteskunde berriak deituko lirateke.

Goldman Sachs-ek urrea atera die “subprime” ei

Estatu Batuetan etheen prezioak hondoratzen ari dira, askok beren bizilekua galdu behar dute hipotekari aurre egin ezinik, burtsa ahulduta dabil... eta bitartean hiru artekarik 4.000 milioi dolar irabaziarazi dizkiote Goldman Sachs multinazionalari, berentzako sekulako eskupekoa lortuz.

SUBPRIME MOTAKO HIPOTEKEN KRISIA hilgarria suertatu da askorentzako. Etxea galdu dutenentzako edo laster enkantean ikusteko arriskuan direnentzako, horientzat seguru. Baina berme gutxiko hipoteken gainean etekinak sortzeko banku eta klase guztietako funtsak arkitektura sofistikaturaz zeukaten antolatuta, eta udatik hona finantzen mundu osoa astindu du *subprime*en porrotak sortutako tirainak.

Hondamendiaren erdian –eta ez ahaztu oraindik bankuek beren galeren %25 baino ez dutela aitortu, ekonomia-ko agintariak abisatu dutenez– finantzetako enpresa erraldoi gehienek galerak bildu dituzten hilabete gorrietan, Goldman Sachs korporazioak aspaldiko irabazirik handienak eskuratu ditu. Azaroaren 30ean bukatzen zitzaion urte fiskalean 11.500 milioi dolar irabazi zituela deklaratu zuen, horietatik ia 4.000 milioi azken hiruhilabetekoan. Alegia, konpetidore gehienek galerak egin dituzten hilabeteetan. Eta honetan datza albistearen mamia: nolaz lortu du balentria hori Goldman Sachs-ek?

Erantzuna apustueta datza. Labur esanda, urte hasieratik diru asko jakatu zuelako aukera honen alde: baietz *subprime* hipotekak porrot egin. Gezurra dirudien arren, jokoan oinarritzen baita burtsan mugitzen den aberastasunaren zati handi bat.

Burtsan saldu eta erosten diren finantz produktu eratorrien artean,

bada bat *swap* deitzen dena. “Trukea” esan nahi du ingelesez baina mundu osoan *swap* deitzen zaio, baita frantsesez eta gaztelaniaz ere. Gaztelaniazko Wikipedian honela definitzen dute: kontratu bat da, zeinetan bi aldeek adosten duten dirutza jakin batzuk trukatzera etorkizunean. Gehienetan etorkizuneko diruok lotuta daude interes tasei, baina oro har *swap* deitzen zaio edozein aldagari lotuta gero data jakin baterako adosten den salerosketari. Apustuari alegia, zeren eta denborarekin gauzak nola doazen –interes tasak edo neurritzat hartu den beste edozein aldagai– bietatik bat izango baita irabazle, eta bestea galtzaile.

Aldagai horietako bat *subprime* hipoteken egoera zen. Aspalditik kutxa eta bankuek espekulazioa egin dute herriarrok etxebizitza erosteko erosten genien hipotekazko kredituarekin. Gutako bakoitzak zorra hamabost, hogeie edo hogeie urterako hartzen genuenez, bankuek zor horiek –berme moduan ipini ditugun etxeak barne– beste bezero batzuei saltzen zizkieten, eta hauek askotan harantzagoko beste batzuei... katea luzatuz. Etxebizitzaren prezioek beti gora egiten zuten, txarrean ere hipoteka exekutatu eta hala ere dirua egiteko itxaropenean.

AEBetako hipoteka ustelak –zerbaitengatik deitu zaie “zabor hipotekak”– gainbehera hasteko lehen kei-

nuak egiten hasi zirenean, banku eta finantz korporazio handiek ekin zioten arriskuak berdintzeko jokaldiak antolatzeari. Pilota partidaren tantoetan aurretik doana makaltzen hasten denean artekariak egiten duten gisan, badaezpada ere atzetik doanaren alde zerbait jokatu. Goldman Sachs-ek erdiz erdi asmatu du manioobra horretan diru asko jokatzean.

Hiru gizonen osatutako ekipa batek lortu du beren enpresari hiruhilekoan ia 4.000 milioi dolar irabaziarazi eta hiruetako bakoitzaren sakelera hamarna milioi eramatea. *The Wall Street Journal* egunkariak beren izenez aipatu arte ezezagunak ziren hiru *mousquetaire* hauek txiki utzi dute Georges Soros espekulatzailer famatuak 1992an lortutakoa, honek orduan libra esterlinaren kontra apustu eginez ez baitzuen 1.100 milioi dolar “baizik” irabazi.

Akziodunak versus bezeroak

*The Wall Street Journal*en Kate Kellyk eta *The Independent*en Stephen Foleyk idatzi dutenetik jakin dugu azken urteotan finantzetako korporazioak oso daudela kezkatuta beren inbertsioen arriskuez. Kolpe handiak jasan izan dituzte oso erabaki lanjerosak gizaki bakarren eskuetan zirelako, etekin handiak ematen dituzten espekulazio operazioetan. Denek aipatzen dute Nick Leeson. Barings Bank diruetxean, Singaporen, espe-

Argazki txikiak Goldman Sachsentzako New Yorken Cesar Pelli arkitektoa eraikitzen ari den egoitza futurista berria. Handian, Northern Rock banku ingeleseko bezeroak Londresko bulego baten atarian dirua aterako zain, irailaren 14an, justu Gobernuak eskatu zienean denak ez joateko batera diru bila. *Subprime* hipoteken porrotak estuasunean ipinitako lehen bankua izan zen Northern Rock. Hilabete gutxi lehenago, Goldman Sachseko artekariak hipoteka ustel horien bermea zuten bono eta bestelako produktuak saltzen zizkieten bezeroei, eta bitarte horretan, korporazioko ekipa txiki bat enpresaren diru asko ari zen jokatzeko kontrako apustuan: baietz hipoteka horiek errekarra joan. Bezero askok dirutzak galdu dituzte, eta aldiz Goldman Sachs lehen baino aberatsago egin dute.

kulaziozko salerosketan ari zen eta nagusiak konturatu zirenerako ordu-ra arte irabazi handiak eman zizkien gizonak kolpe batean 827.000 milioi libra galdu eta bankua errekarra eman zuen. Horrelako porrot gehiago izan dira gero ere.

Goldman Sachs korporazioan Dan Sparks, Josh Bimbaum eta Michael "Sweeny" Swenson buru zituen ekipoa indartu zuten, sistema informatiko sofistikatuak lagunduta enpresaren arriskuak uneoro neurtu eta horiek orekatzeko operazioak antolatzen.

Ekipa honen meritua izan omen da *subprime* motako hipoteketan arazoak—ordaindu ezinak, alegia—hasi bezain azkar ohartzea etor zitekeen krisiaren sakonaz. Goldman Sachs gero eta diru gehiago joan zen jokoan jartzen,

orduan inork gutxi sinetsi zezakeen egoera baten aldeko apustua eginez: baietz mota honetako hipoteken prezioek behera egin.

Beste banku eta finantz korporazioek ere jokatu izan dute dirua nora bide berean, eta honek lagundu die udaz geroztik etorri diren galerak hein batean xukatzen, baina inork ez zuen Goldman Sachsek bezain ausart jokatu. *The Wall Street Journal*ek meritua egotzi die izarretik izarera lana beltz egin duten hiru exekutiboek, negozioetarako usaimen fina, tresna informatiko puntakoa sortzeko trebezia eta bankuetan kontserbadoreak izan ohi diren buruzagiak konbentzitzeko adorea eduki dutelakoan.

Beste batzuek, aldiz, mesfidantza handiagoz begiratzen diote Goldman

Sachsek lortutako mirakuluari. Ala udatik honantz galerak aitortu beste biderik izan ez duten gainerako erraldoiak zozoagoak ote dira, bada? Ez ote du korporazioko artekari bizkor horien punteria onak zerikusirik Goldman Sachseko lehengo lehendakari Hank Paulson orain George Bushen Ogasun sailburu izatearekin? Zeren eta Paulson, onenean ere, enpresan dituen akzioen prezioak goraka ikusi ditu, kreditu usteleki aurre egin ezin dieten herritar asko etxea galtzeko zorian diren bitartean.

Badu gai honek beste alderdi istilutsua. Honela formulatu du *The Wall Street Journal*en Kate Keelyk: "Goldmanen garaipenak *subprime*en porrotari irabaziak ateratzerakoan behartzen gaitu galdetzeraz ea nola orekatzen dituen korporazioak alde batetik bere akziodunekin dituen erantzukizunak eta bestetik bezeroekin dituenak. Goldmanen hipoteka departamenduak jarraitu zuen saltzen *subprimetan* eta bestelako kredituetan oinarritutako bono, CDO eta bestelako balore konplexuak. Balore hauek 2007an hondoratu direnean, Goldmanen bezero askok sekulako galerak nozitu dituzte. (...) Zergatik eskaintzen zizkien Goldmanek balore horiek bere bezeroei, bitarte horretan etxeko artekari batzuk balore horien hondoratzearen aldeko apustuak egiten ari zirenean?" *The Independent*ek titularekin erantzun dio: "\$4 bn killing". Killing: altxorra eta hilketa. ■

<http://www.argia.com/nethurbil.php>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

G A R A N T I A

**Konfiantza
delako
garrantzitsuena**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Inma Errea

Artikuluak idazteari buruzko artikulua

A

rtikulugintzako konbentzioak –maiz adierazi gabeak– kontuan hartuta, hainbat praktika desagokitzat jotzen ditugu, eta nekez onartzen dizkiogu gure buruari. Kontrako eskuan, beste gauza batzuei egoki eta baliagarri deritzogu artikulu bat idatzi behar dugunean.

Esaterako, praktika arrunta da, oro har oso ongi ikusia, artikulu bat idaztean gure iritzia zuzen-zuzenean agertzea, unean uneko afera publikoei buruz. Arau horri jarraiki, nik hainbat gai ukitzeko aukera izan dut, artikulu hau idaztera paratu naitzen. Eskura izan ditut AHT, euskal afera –haren hari-punta guztiekin–, Nafarroako egoera –aurrekoaren hari-punta gisa hartuta edo hartu gabe– edo, kontu unibertsalagoak aipatzeagatik, klima-alda-keta eta nazioarteko gatazka ugariak.

Nahiko ongi ikusiak dira, baita ere, azterketa sozialak –burutsuak zein azalekoak– batez ere artikulu-egilea bere jarrera argi samar erakusteko gauza bada. Hor ere banuen aukera zabala: festetako kontsumismoa, inmigrazioa, euskaren inguruko kontuak, hezkuntzari lotutako gai askotarikoak, kulturaren gaineak...

Azkenotan, bestalde, nahiz garai batean nork bere baitako gaiak aipatze hutsa lotsagarritzat jotzen zen, arlo pertsonala ere sartu da iritzi-artikuluen esparrura: arrunta da norbere eskarmen-tua hartzea artikulu baten abiapuntu edo, harago joanda, idazkiaren ardatz gisa, eta irakurleak ohitu dira horrekin, batik bat blogen ugaltzearekin batera.

Hori guztia ongi dago. Esan nahi baitut artikulu-egileentzat onuragarria dela –nahiz ez dakidan hala ote den irakurleentzat–, eta idazteko bidea errazten duen heinean eroso da –are erosoagoa, euskaraz, non sari nagusia maiz nork bere barruak husteko beta hutsa baita–.

Baina artikulu bat idatzi behar izan duen orok daki ur nahasiagotan sartzeko apeta hor duela beti, ate joka. Desira hori saihesteko modukoa izanda ere, hor irauteak indartsu bihurtzen du.

MIKEL SAIZ

Gaur artikuluak idazteko manierak hartu ditut mintzagai, esateko gero eta arbuio handiagoa sortzen didala iritzi aratz garbiegiak –zuri ala beltzeko juzkuak– emateak

Artikulu honetarako edozein gai har nezake, hartu dudana baino erosoagoak eta erakargarriagoak gehienak, hala niretzat nola irakurleentzat. Baina oraingo honetan nire burua uherduran murgiltzeko apetari ireki diot ate, eta, gai bat baino, mugak lauso dituen sentipen moduko bat azaldu nahi izan dut, adierazteko gaitza, amildegi deserosoa –muga lanbrotsuak dituen heinean–, galbide handiagokoa.

Gaur artikuluak idazteko manierak hartu ditut mintzagai, esateko gero eta arbuio handiagoa sortzen didala iritzi aratz garbiegiak –zuri ala beltzeko juzkuak– emateak, edozein gairi buruz ertz gutxiko jarrera ñabardura gabea hartu eta errealitatea –errealitateak!– ikuspegi batetik baino ez hartzeak. Gogogabe handia pizten dute ene baitan aditu-plantak, hala-

koek esateko garbiagoak –errazagoak?– diren gauzak modu egoki eta txukun batean adierazteko kezkatuak ibiltzera behartzen gaituztelako, benetan inportanteak izan daitezkeen kontuak bazter utzita.

Ohartu naiz –eta hau biluzten nauen aitorpena da– ene gogoa eta jarduna zein bere kabuz ibiltzen direla –nahiko modu eskizofrenikoan– artikulu bat idatzi behar dudana bakoitzean, eta lan handia ematen didala –horretan saiata ere– benetan funtsezko jotzen ditudan gauzei buruz egia-tan aritzeak. Ezin dut zedarritu zertan den benetakotasuna, baina gero eta beharrezkoagoa dut, hala bizitzan nola idazkuntzan.

Haren bila nabilelako, gaur zilegiago iruditu zait balizko irakurleekin nire kezka hau partekatzea, metafora eta joko literarioen distirari, iritzi zuritzaileei eta ohiko gai konkretuei uko eginik.

Uko horiek, ordea, ez dira meritu, ezta haien aipua aieru ere, ene asmoa hemen egia-tan eta askatasun osoz aritzea besterik ez baita izan, artikulugintzako konbentzioetatik aldendurik eta kasik gogoz kontra jardunda. Artikulua bukatzean zalantza izan dut modu ulergarrian egin ote dudana. Baina ulertua ez izateko perila ere onartu dut oraingo honetan. ■

ASTE HONETAKO

zozketak

Atxaspi Hotela

Asteburu pasa
bi lagunentzat

Bittiria kalea, 24
Lesaka, NAFARROA

www.atxaspi.com

1

uek

Heltzear diren egunak

5 CD opari

Soraluze, GIPUZKOA

www.hotsak.com

2

Bilboko Euskal Museoa

5 harpidedunentzat
bina sarrera

Miguel Unamuno plaza, 4
Bilbo, BIZKAIA

www.euskal-museoa.org

3

Atalaia Jatetxea

Afaria bi lagunentzat

Aritz ondo, 69
Irun, GIPUZKOA

www.restauranteatalaia.com

4

Kirolaz Badakit

2 mahai jolas opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

ILLARRA JATETXEA

- Bakarne Basurto Beranoagirre (Zarautz)

DESORDUTAN

- Felix Aiestaran Arozena (Tolosa)
- Artez Euskara Zerbitzua (Bilbo)
- Xabier Amatria Cuesta (Gasteiz)
- Euskal Irakaslekoa (Bilbo)
- Jon Andoni Egiluz Bergara (Atxuri)

ZIZTADAK

- Bolintxu AEK euskaltegia (Basauri)
- Maritxu Dorronsoro Arostegi (Lazkao)

TXAPELA BURUAN ETA IBILI MUNDUAN

- Liemi Legorburu Ibarguren (Antzuola)
- Xabier Naberan Jaio (Galdakao)
- Belen Irastorza Armendariz (Zaldibia)
- Castet Elkarte Herriko Taberna (Zaldibar)
- Aitzol Illarramendi Lertsundi (Laudio)

EUSKAL BURDINAREN MUSEDA

- Miren Begoña Goikoetxea (Getaria)
- Ardatz Kultur Elkarte (Gasteiz)
- Maite Urkia Inza (Legazpi)

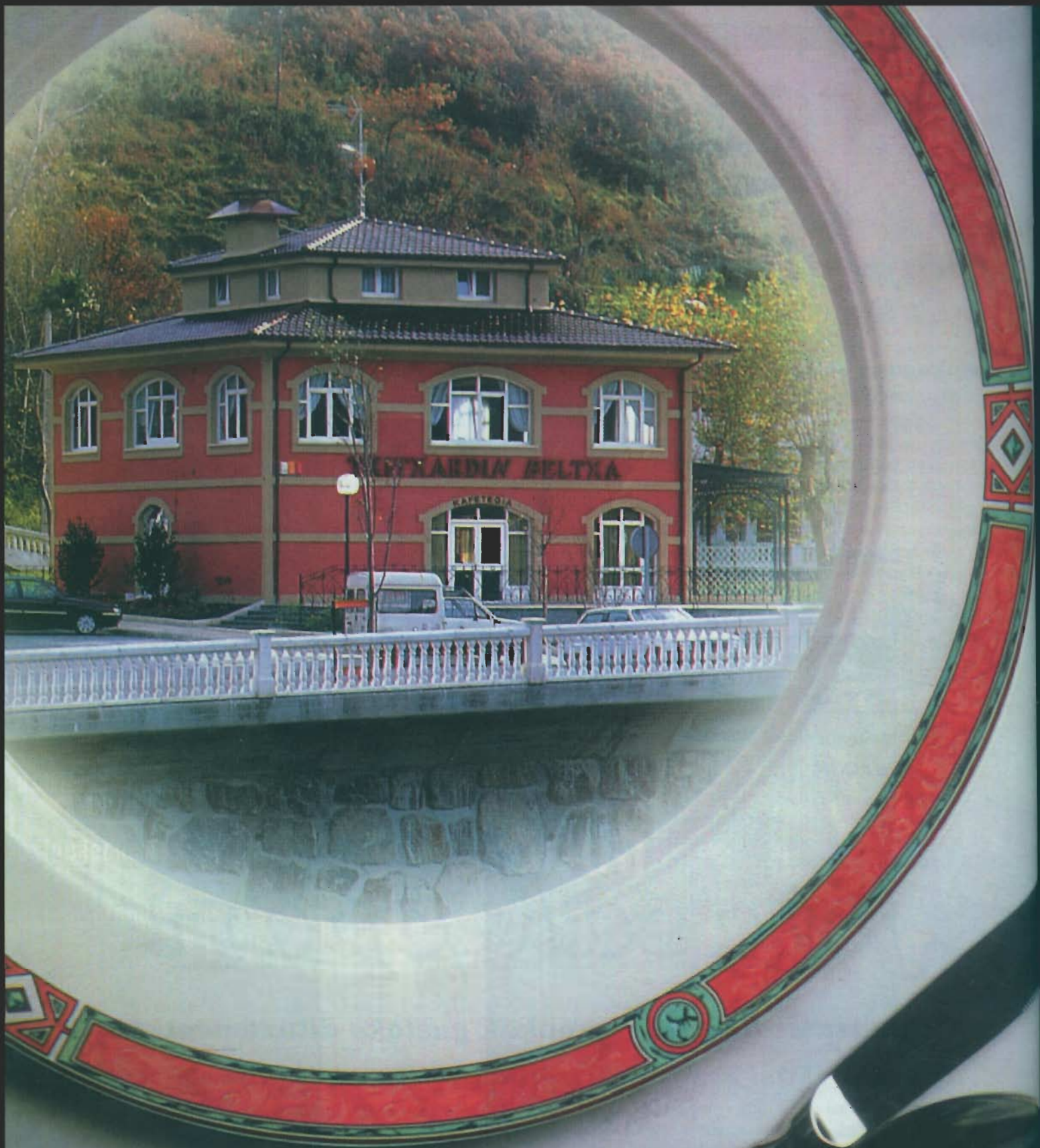

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralera **GOIZEZ** 09:00-13:00 **ARRATSALDEZ** 15:00-18:00

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04